

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2020

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri:

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- Rezerviștii în vremuri de pandemie 9

File de istorie

- Recunoașterea internațională a României Mari (II) – 100 de ani de la semnarea Tratatului cu Ungaria, Trianon, 4 iunie 1920 11
Conf univ. dr. Mihai Racovițan, Sibiu
- Centenarul Tratatului de la Trianon 19
Dr. ing. Luminița Zugravu, Satu Mare
- Destinele participanților și martorilor la detronarea lui Cuza Vodă 26
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

Memorie profesională

- Antisubversiunea – obiectiv constant al serviciilor române de informații. Exprimare de intenții și evoluție instituțională 60
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Programul nuclear românesc în memoria profesională 84
Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
- Puștiul” (5) 89
Col. (r) Hagop Hairabetian

Atitudini

- Întâlnire de gradul zero 96
Col. (r) Hagop Hairabetian

Colțul mizantropului

- Un virus, codul genetic și suprapopularea 100
Col. (r) Hagop Hairabetian

În sprijinul culturii de securitate

• Arme biologice și vectori pandemici	102
<i>Dr. Alba Popescu</i>	
• Serviciile de <i>intelligence</i> în fața provocărilor secolului XXI	117
<i>Mrd. Cătălina-Mihaela Asandei</i>	
• <i>Green Deal</i> , implicații asupra termoeenergeticii carbonului și a energiei nucleare – 2. Amintiri din viitor: o analiză în dialog, oferită de colonel (r) Dragoș Damașcan	127
<i>Col. (r) dr. Cristian Felea</i>	
• Terorism. Masacre și asasinate colective în Africa	132
<i>Col. (r) Alexandru Bochiș</i>	
• Mass-media – instrument eficient de dezinformare și manipulare a opiniei publice	138
<i>Col. (r) Liviu Găitan</i>	
• Note de lectură	145
○ Roger Faligot: Serviciile secrete chineze de la Mao la Xi Jinping – col (r) dr. Tiberiu Tănase	
○ Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu: Cultura și elitele române sub comunism - ecouri	
• <u>Pagini literare</u>	155
○ Viorel Pop, Oniga Iacob, Ioan Florian, Gheorghe Micle, Gheorghe Trifu, Emil Dreptate, Constantin Matei	
<u>Din viața și activitatea ACMRR-SRI</u>	161
• Cronologie: martie – iulie 2020	161
• Prezenți în viața și cultura cetății	162
• <i>In memoriam</i> : lt. col. (r) prof. univ. dr. Dumitru Lupulescu	170

REZERVISTI ÎN VREMURI DE PANDEMIE

Perioada complexă și dificilă pe care o parcurgem – și al cărei sfârșit este, din păcate, încă imprevizibil – pune la încercare nu numai resursele fizice ale fiecăruia dintre noi, ci și fibra însăși a societății din care facem parte. Ne-am întristat să aflăm despre colegi greu încercați sau care chiar au pierdut lupta cu boala, dar ne-am bucurat să vedem că spiritul de camaraderie și solidaritate ce-i caracterizează pe toți colegii noștri nu a putut fi doborât de acest inamic pe cât de difuz pe atât de perfid.

Această teribilă pandemie, care a fost anunțată ca o devoratoare predilect „gerontofilă”, nu a reușit să creeze panică în rândul rezerviștilor noștri, chiar dacă acum unii au 70 de ani sau peste 80. Se pare că fibra lor a rămas neatinsă și, cu calmul specific profesiei, au reușit să se protejeze, ei și familiile lor, aplicând cu rigurozitate recomandările medicale. *„Nu-mi este frică de moarte – ne spunea un rezervist – am 80 de ani, mi-am trăit viața cu demnitate și nu vreau să mor ca un prost, ucis de o boală de import”*. Desigur, izolarea de la începutul pandemiei a fost grea, uneori deranjantă pentru orgoliile noastre, când vedeam ajutorul pe care-l aduceau rudele tinere care depuneau la ușă cele necesare, rezistând tentației de a-i îmbrățișa pe bătrâni.

Treptat a început să mijească relaxarea, sau mai bine zis încălcarea deliberată a restricțiilor impuse de starea de urgență. Au aparut teribiliștii și nonconformiștii cu care au trebuit să se confrunte veteranii noștri, care începuseră să iasă pentru a-și cumpăra cele necesare purtând măști sau chiar mănuși. Nu puțini rezerviști au încercat să intervină acolo unde se putea, înfruntând impertinența celor care te privesc cu dispreț pentru că porți mască sau păstrezi distanța cuvenită.

Depart de a se resemna, rezerviștii noștri continuă să fie un factor activ și exemple personale de modul în care luptăm pentru sănătate, dar și pentru binele public și chiar pentru demnitatea noastră ca popor.

Am putut vedea toate acestea în lunile ce au trecut, simțindu-i alături pe mai tinerii noștri colegi din activitate, iar Asociația s-a străduit să contribuie, după puteri, la efortul colectiv, sprijinind activitatea medicilor din structurile instituției și a personalului „din prima linie”, cărora le mulțumim și pe această cale pentru abnegația cu care își desfășoară activitatea.

Colectivul redacțional al revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*” și-a continuat și și-a adaptat activitatea la condițiile de izolare și distanțare impuse de specificul pandemiei, care au impus și nedorite prelungiri ale perioadelor de difuzare a acesteia.

Revenim în această toamnă în atenția cititorilor noștri cu un nou număr în care – evident – abordăm tema zilei din perspectivă profesională, căci virusul se dovedește din ce în ce mai mult a fi un risc pentru securitatea națională.

Totodată, așa cum ne-am promis și am promis cititorilor noștri, la începutul celui de-al doilea deceniu de activitate, lansăm, prin articolele semnate de colegii noștri gl. mr. (r) Dumitru Bădescu și gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, un proiect de mai mare complexitate ce suntem convinși că va contribui la îmbogățirea istoriei recente a structurilor de informații românești.

Acest proiect are în vedere o analiză asupra modului în care au fost abordate profilele/domeniile activității informative de structurile speciale ale statului român modern, luând în considerare modul de configurare legală a riscurilor și amenințărilor specifice, evoluția instituțională a structurilor informative ale statului, competențele atribuite acestora, modul de organizare și desfășurare a activității de cunoaștere, prevenire și contracarare a riscurilor și amenințărilor, mijloacele și metodele folosite și eficiența acestora.

Dorim ca acest prim pas să fie urmat și de alte asemenea demersuri, sens în care așteptăm contribuțiile colegilor noștri, mulți dintre ei depozitari ai unor interesante și importante resurse memorialistice.

Până la următoarea întâlnire cu „*Vitraliile*”, le urăm tuturor cititorilor noștri lectură plăcută, multă sănătate și putere de a înfrunta greutățile!

Redacția

FILE DE ISTORIE

RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A ROMÂNIEI MARI (II)

100 DE ANI DE LA SEMNAREA TRATATULUI CU UNGARIA, TRIANON, 4 Iunie 1920

În aparenta atmosferă nebuloasă ce plana asupra Conferinței, delegația română observa cu îngrijorare misiunea arbitrară încredințată generalului sud-african Smuts în vederea trasării unei linii de demarcație între Ungaria și România, mai ales că, la 8 februarie 1919, se întrunise Comisia însărcinată cu examinarea revendicărilor românești pentru a delimita frontiera dintre cele două țări. Comisia era formată din: Cleve Day și Charles Seymour - Statele Unite, sir Eyre Crowe, A.W. Leeper - Marea Britanie, André Tardieu și Jules Roche - Franța, Giacomo Martino și contele Ray Vannutelli - Italia. La 22 februarie este invitat premierul Ion I. C. Brătianu pentru a expune punctul de vedere al României. Discuțiile au continuat până la 28 martie, când s-au hotărât frontierele dintre România, Iugoslavia și Ungaria, cu unele abateri de la Tratatul de alianță din 1916. La 10 aprilie – desigur, delegația română încă nu era informată, conform procedurii „Celor Mari” – Vaida-Voevod îi trimite lui Iuliu Maniu harta cu frontierele impuse de „Comisia de 10”, prezidată de Tardieu; revine în mai multe rânduri cu informații îngrijorătoare, întrucât fuseseră luate în discuție mai multe variante. *„La nord-vest trece până dinjos de Salonta Mare, de-a lungul căii ferate, la o distanță de 3-20 km de ea. În apropierea orașelor Sătmă, Oradea distanța e mai mare până la graniță. De la Nădlac spre vest, la 15-20 km, cade punctul graniței pe malul drept al Mureșului. Apoi urmează castrarea Torontalului de sus și a Timișului de jos. La cererea sârbilor, care au alergat la Pichon, Clemenceau etc, „Comisia de 10” a făcut o corectură prin care Vârșeu și Biserica Albă [erau date] sârbilor, Baziașul nouă. Ce ușurință criminală determină soarta a zeci de mii de familii, semănând germenii următoarelor războaie. Intervenții s-au făcut, dar trebuie fapte. Pentru aceasta trebuie trimisă o delegație de slovaci din comitatul Bichiș (din Ungaria) cu un memorandum cu mii de semnături prin care să ceară alipirea de România. Trebuie convinși ungurii dintre munți și Tisa, oferindu-le*

parlament (local), arătându-le că dările de pământ sunt mai mici în România, că vor avea sare, fier, lemne. Din Banat să vină deputății de români ce să ceară evacuarea trupelor franceze, de asemenea și cei din Timiș și Torontal, să vină șvabi care în numele tuturor să ceară ca Vârșeu, Biserica Albă, tot Timișul și Torontalul să fie date României. Mă tem să nu fim trași din nou pe sfoară de unguri, înduplecându-i pe francezi și englezi să ne impună condiții criminale. Voi să nu vă învoiți să retragem trupele până când nu se va clarifica și în Banat și Arad situația definitivă. Și de la Tisa nu înainte de recoltă”.

La 12 aprilie, o delegație de oameni politici din Transilvania, condusă de Vasile Lucaci, a sosit în Elveția, protestând împotriva misiunii lui Smuts. Delegația s-a prezentat la legațiile aliate și a remis un *aide-mémoire* ce a fost transmis telefonic președintelui Wilson. Punctul principal al acestui *aide-mémoire* era sintetizat astfel: „*în judecărilor ce se emit în problema românească există, din nefericire, tendința de a se uita adesea că, independent de tratatele încheiate între România și guvernele aliate, poporul român, care formează majoritatea în provinciile în chestiune, s-a atașat, în mod spontan, Regatului României, prin actul solemn de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918. Unirea acestor provincii cu România - se sublinia în document - este justificată din punct de vedere juridic prin voința liber exprimată a tuturor românilor locuitori ai acestor teritorii. Dreptul internațional clasic, ca și principiile formulate de președintele Wilson, sunt perfect aplicabile în cazul nostru*”. El a fost redactat tot de către biroul de presă din Berna, organizat de Vaida-Voevod.

De altfel, Vaida-Voevod informează pe Maniu despre misiunea generalului Smuts, căruia Brătianu i l-a atașat pe C. Diamandy, cerându-i să-l primească cu onoruri personale, cu banchet la Săliște, să i se dea informațiile necesare spre a nu-l lăsa influențat de falsurile pe care i le vor furniza ungurii. „*Smuts e acompaniat de Nicholson, expert britanic pentru Balcani și de Allan Leeper. Acesta din urmă e filoromân... E dintre prietenii lui Seton Watson și Take Ionescu, știe românește, e un savant... și face parte din Comisia de 10 exmisă pentru chestiunile românești. În comisie e de partea sârbilor în chestia Banatului. Dacă ar veni Smuts la București și la Sibiu, declarați că nu puteți discuta oficial chestii privind pacea, nici benevol un angajament. Nici chiar regele nu o poate face cât timp nu a retras delegaților oficiali decretul deplină putere pentru Conferința Păcii. Să se adreseze la Paris către Brătianu*”. Vaida-Voevod îi cere lui Maniu să trimită la Paris delegați ai slovacilor din

comitatele Békés și Csanád (din Ungaria) cu memoriul – care a fost remis Conferinței prin intermediul lui Beneș – prin care cer încorporarea la România a unor comune în majoritate slovace și române, România primindu-i cu bucurie în granițele sale, unde le-ar fi asigurată dezvoltarea lor culturală și națională.

La Conferința de Pace, reprezentanții Iugoslaviei, Cehoslovaciei și României cereau cu insistență acestui for să impună Ungariei recunoașterea drepturilor istorice, legitime de autodeterminare ale popoarelor respective și de dezvoltare în cadrul statelor naționale, etnice, libere. Preocupate însă în acel moment de perfectarea Tratatului de pace cu Germania, puterile Antantei au hotărât, la 26 februarie 1919, ca până la stabilirea graniței definitive româno-ungare, să se creeze o zonă neutră.

Ulterior, la intervențiile repetate ale delegației române pe lângă „Cei Patru Mari”, s-a hotărât ca armata română să-și fixeze pozițiile pe aliniamentul căii ferate Arad-Oradea Mare-Carei-Satu Mare, lăsând însă orașele respective, chipurile, sub controlul trupelor aliate, în fond sub ocupație inamică, retragerea armatei ungare dincolo de această „zonă neutră”, fixată arbitrar, și demobilizarea unei mari părți a ei.

Ungaria a refuzat sistematic să se conformeze, guvernul bolșevic al lui Béla Kun redeschizând ostilitățile militare împotriva României și Cehoslovaciei, mizând și pe sprijinul Armatei roșii ucrainene, declarând totodată că se consideră în stare de război „cu toate statele vecine de la care are ceva de revendicat”. În noaptea de 15/16 aprilie 1919, guvernarea nouă a Ungariei a ordonat trupelor sale să atace unitățile românești de pe valea Someșului, la Ciucea și Țigani, în scopul reanexării Transilvaniei.

Comandamentul trupelor românești din Transilvania, având în frunte pe generalul Gh. Mărdărescu și la Secția de operații pe locotenent-colonelul Ion Antonescu, a elaborat, din înalt ordin, un plan ce prevedea „*ofensiva energetică spre vest, având ca obiectiv principal zdrobirea armatei inamice, aruncând-o dincolo de Tisa*”.

Contraofensiva trupelor românești a început la 16 aprilie și a continuat cu succes, la 1 mai atingând cursul Tisei, pe întreaga lungime a frontului; au făcut joncțiunea cu trupele cehoslovace în zona Csáp-Munkács, zădărniciind astfel încercarea trupelor ungare de a lua contact cu detașamentele armate ale Ucrainei și Rusiei Sovietice ce atacau dinspre răsărit. Temându-se de o eventuală înaintare a armatei române spre Budapesta – în favoarea căreia

Vaida-Voevod îndemna insistent – Béla Kun a adresat, la 30 aprilie, o telegramă guvernelor român, cehoslovac, iugoslav și celui al SUA, din care spicuim: „...Guvernul trecut n-a admis propunerile dv., menținându-se pe baza așa-zisului drept istoric, care își trage dreptul oprimării viitoare din oprimarea în trecut. În prima zi a venirii noastre la putere noi am renunțat la acest principiu. Am declarat în repetate rânduri în modul cel mai solemn că nu ne menținem pe principiul integrității teritoriale, iar acum vă aducem la cunoștință acest lucru în mod direct, anume că recunoaștem fără nici o rezervă toate pretențiile dvs. teritoriale”. Guvernul României nu a dat răspuns, considerând că nu se poate sta de vorbă cu bolșevicii de la Budapesta. S-a ținut cont de înțelegerea perfectată între timp între Lenin și Béla Kun de a-și acorda ajutor reciproc împotriva României. La 1 și 2 mai 1919, guvernele Rusiei Sovietice și Ucrainei Sovietice au dat un ultimatum guvernului român, cerând evacuarea în 24 de ore a Basarabiei și nordului Bucovinei.

În această chestiune, sfaturile pe care Vaida-Voevod i le dădea lui Iuliu Maniu erau categorice: „Chestia avansării trupelor române va fi tot mai actuală. Aliații-s în impas (Cei Patru). Le-ar fi indiferent cine ar semna în numele Ungariei. Am reușit prin presă și discuții să creez o atmosferă contra lui Károlyi și a membrilor din guvernul acesta tragi-comic. Nu mișcați frontul atâta timp cât aliații nu garantează participarea cu un contingent corespunzător, că vor recunoaște formal Basarabia ca aparținătoare României, că după ocuparea Budapestei și formarea unui guvern democratic, dezarmarea Ungariei va fi în grija ei (a Antantei - n.a.). Necunoscând ei oamenii și stările de lucruri din Ungaria, să fie încredințată Consiliului Dirigent, recte guvernului român aranjarea cu ungurii a componenței guvernului maghiar. Pradă de război. Ar fi bine crearea unui guvern maghiar care să renunțe pentru noi la Banat și Bichiș. Mare lucru ar fi ca Maghiaria să se declare prin guvernul ei pentru un dualism cu România.

Nu trebuie pentru asta cruțate nimic (vorbe, promisiuni, bani). Brătianu i-a depeșat lui Pherekyde să nu facă nimic fără a te consulta cu privire la maghiari. La negocieri, și unul, doi ardeleni (V. Bontescu, Erdély, Goldiș). Conducerea ofensivei nu o cedați lui Franchet d'Esperèy, rezervați-o pentru Marele Cartier general Român; depeșe adresate miniștrilor aliați la București cu rugarea să le trimită șefilor lor la Paris. Pregătiți armata ardeleană prin recruți nedemoralizați de bolșevism și război. Pregătiți jandarmeria. Să fim

pregătiți pe când va izbucni criza mare sau fiasco-ul Conferinței. Să fim singurul stat cu o armată tare, disciplinată și însuflețită. În urma referatelor gazetarilor (care au fost la documentare în zonă - n.a.), Tardieu, pus pe gânduri, ne-a făcut avansuri, zicând că dacă ne târguim am putea câștiga acces la Tisa în Banat. Brătianu a zis că nu face obiect de târguială din integritatea Banatului; preferă să le dea sârbilor cât mai mult, căci cu atât mai mult vom lua întregul Banat”.

Ca urmare a acestei situații grave, Vaida-Voevod, după ce delegația română se asigurase de înțelegerea și sprijinul unor cercuri militare ale Antantei, în frunte cu mareșalul francez Foch (care ne-a fost extrem de favorabil), cunoscător perfect al situației din zonă, adjunctul acestuia, generalul Maxime Weygand și mai vechiul prieten al românilor, generalul Berthelot, îndemneau la înaintarea trupelor române, pentru că numai respinși ungurii „s-ar putea îndrepta situația României nu numai acasă, ci și aici, pentru că acestei conferințe, «la vieille dame», numai faptele îi impun”.

După părerea sa, acțiunea armatei române trebuia să se producă înainte de reîntoarcerea lui Wilson la Paris și primirea delegației ungare, *căci „influența lui Andrássy, care a avut indirect contact cu Wilson, spre a i se permite să vină la Paris, e deci mai mare, fiind conte, la șeful republicii americane, decât a tuturor popoarelor mici din centrul Europei”.*

Între timp, guvernul de la Budapesta își echipase și dotase o nouă armată – 9 divizii complete – bine înarmată, dispunând de imensul arsenal de război rămas pe teritoriul Ungariei de la vechea armată austro-ungară, plus cel abandonat de armata germană a lui Mackensen, armată ce includea și brigăzi roșii internaționale, atacând din nou România în noaptea de 19/20 iulie 1919.

Armata ungară a forțat Tisa și a pătruns circa 50 km în dispozitivul armatei române pe direcția Debrețin-Oradea. Noul focar de război izbucnit prin atacarea României și Cehoslovaciei de către Ungaria lui Béla Kun, faptul că Lenin îi comunica acestuia că „se avea în vedere ca, prin Basarabia, Bucovina și Galiția, să se întindă o mână de ajutor Republicii Sovietice Ungare”, a alarmat Consiliul Suprem. Dacă până în acest moment se punea problema dacă România a violat sau nu linia de demarcație, prin depășirea ei de către trupele române, acum Consiliul Suprem a cerut reprezentanților militari să analizeze posibilitatea unei acțiuni militare contra Ungariei cu participarea trupelor române, sârbe și franceze. În fapt, armata română a fost singura care a acționat.

La 24 iulie, ofensiva ungară a fost oprită și Comandamentul român a trecut la contraofensivă printr-o operațiune de învăluire dublă pe direcția Szolnok. Capul de pod din această localitate a fost lichidat și în noaptea de 29/30 iulie, trupele române au trecut Tisa și într-un iureș nestăvilat (cu toate notele de avertisment ale Consiliului Suprem adresate guvernului român de a opri ofensiva, Brătianu fiind însă de negăsit – plecat pe front – iar legăturile radio și telefonice întrerupte de la București pentru vreo trei zile, n.a.) în 3-4 august au intrat în Budapesta. Deoarece o parte a trupelor ungare reușise să se retragă la vest de Dunăre, Comandamentul român, din considerente strategice, a înaintat unele unități militare peste fluviu pentru a pune la adăpost grosul trupelor române rămase în Budapesta. În prealabil, delegația română a cerut Aliaților echipamente, despăgubiri de război din partea Ungariei, încheierea păcii cu Ungaria numai după ce în această țară se va instaura un guvern democratic. Pe de altă parte, retragerea trupelor aliate la începutul lunii iulie 1919 a permis trupelor române să preia în stăpânire întreg teritoriul românesc până la granița cu Regatul sârbo-croato-sloven, în entuziasmul populației românești din Banat.

Cu puțin timp înainte, situația din nou se încordase între delegația română și Consiliul Suprem, la 10 iunie fiind convocate delegațiile statelor naționale din Europa Centrală pentru a discuta frontierele cu Ungaria. Deciziile Comisiei Teritoriale fuseseră supuse Consiliului miniștrilor de externe ai Marilor Puteri, iar statele interesate, ca de obicei, nu fuseseră consultate. A doua zi, la 11 iunie, Pichon, Lansing, Balfour, Sonnino și Makino (miniștrii de externe ai celor cinci Mari Puteri), de față fiind și Tardieu, au prezentat hărțile cu hotarele ce se fixaseră. Brătianu a putut constata din nou că în ceea ce privea România, în pretențiile sale legitime cu privire la granița de vest, Tratatul din 1916 nu fusese respectat, iar României i-a fost impusă granița fixată de „Cei Patru Mari”, deși la 13 iunie, ministrul de externe al Marii Britanii a expus situația granițelor fixate: *„Granițele fixate sunt bune în timp de pace. Sunt însă unele linii de cale ferată care traversează de mai multe ori aceste frontiere. Regimul lor de funcționare ar putea fi ușor reglementat în timp de pace, dar nu și în timp de război”*. Deliberând, Consiliul Suprem a ajuns singur la ideea de a face modificări, convingându-se că românii aveau dreptate, însă n-a vrut să-i dea satisfacție lui Brătianu.

A fost încă unul din motivele pentru care Brătianu a fost nevoit să părăsească Conferința de Pace. Vaida-Voevod ni-1 descrie astfel pe marele om

politic român: el nu a plecat din cauza rigidității sale în cursul tratatelor sau vederilor sale dictatoriale, cum a fost etichetat de diverși, ci din cauza presiunilor exercitate asupra sa de delegații Marilor Puteri și de cercurile financiare internaționale, presiuni la care el nu putea să cedeze decât cu prețul lezării suveranității și neatârării țării, alternativă pe care el a respins-o categoric.

În august, atmosfera s-a înveninat din nou; Consiliul Suprem al Conferinței, după ce elaborase planul de luptă și ceruse trupelor române să intervină în Ungaria, reproșa României prin notele din 4, 5, 6, 7 și 9 august 1919 de a nu fi respectat Convenția de la Belgrad din noiembrie 1918. Guvernul a dat imediat indicații delegației române să facă precizarea că „*în numele Conferinței*” se ceruse armatei române să coopereze cu Aliații contra Ungariei, iar la 12 august a răspuns la notele Consiliului Suprem, arătând că „*nu putea să prevadă că se consideră încă existent de către Conferința Păcii armistițiul din noiembrie 1918, după ce a primit la aceeași conferință invitația de a coopera la o acțiune militară contra armatei ungare*”.

Aceste fricțiuni desigur că nu erau benefice pentru discuțiile ce se purtau în comisii în jurul proiectelor de tratate cu Ungaria și Austria. Prevăzând iminenta demisie a lui Brătianu ca șef al guvernului, întrucât România (dar și Iugoslavia) a refuzat să semneze Tratatul cu Austria la 10 septembrie 1919, iar între lunile iulie-noiembrie s-a desfășurat un război al notelor cu caracter ultimativ al dirigitorilor Conferinței de Pace și al memoriilor explicative din partea oficialităților României, care au inițiat o politică de rezistență, Vaida-Voevod își precizează poziția: dacă va fi numit din nou ministru fără portofoliu și delegat pentru Conferință în noul guvern, când se va ajunge la semnarea Tratatului el va protesta ca șef al delegației Consiliului Dirigent al românilor din Transilvania, Banat și părțile românești ale fostei Ungarii, prin care va declina solidaritatea semnării tratatului de pace, revendicând Banatul și-și va da demisia ca delegat. „*Prin aceasta ne-am rezerva dreptul de a revendica la timp potrivit Banatul... Cade Clemenceau și va veni Briand, Barthou sau Viviani, toți prieteni ai noștri! Foch ne susține mult și cuvântul lui e greu*”. E de părere că nici Maniu, nici el, nu pot fi de acord să semneze o pace cu abdicarea de la dreptul României asupra Banatului.

Din cauza poziției intransigente a lui Brătianu și în privința granițelor cu Ungaria, Cei Patru Mari nu au vrut să discute tratatul cu Ungaria cu premierul român. Granițele dintre România și Ungaria au cunoscut mai multe variante

propuse – fără participarea României – de experții italieni și americani, care favorizau pe unguri, de cei francezi, ceva mai avantajoasă pentru România, dar varianta de frontieră pe care România ar fi agreat-o cel mai mult a fost propusă de experții britanici. Această frontieră era cam la jumătatea distanței dintre linia fixată prin Tratatul din 1916 și cea stabilită prin Tratatul de la Trianon. Frontiera acceptată de Consiliul Suprem, un compromis între cele patru variante, a fost publicată la 13 iunie 1919; guvernului român i-a fost comunicată oficial frontiera româno-ungară, aproape de cea actuală, doar în 12 octombrie 1919.

Opoziția delegației române față de unele prevederi cuprinse în tratatul cu Austria și cu Tratatul Minorităților a accentuat atmosfera nefavorabilă a Conferinței de Pace față de România, însă ambele tratate conțineau prevederi politice și economice care anulau independența și suveranitatea României. Devenit indezirabil în ochii Celor Patru Mari, premierul Ion I.C. Brătianu a părăsit ostentativ conferința, la 2 iulie 1919, în septembrie anunțând regelui și demisia guvernului său. Tensiunea între România și Marii Aliați a ajuns până la amenințarea de către aceștia cu excluderea României dela Conferința de Pace și retragerea misiunilor lor diplomatice de la București.

Conf. univ. dr. Mihai Racovițan, Sibiu

CENTENARUL TRATATULUI DE LA TRIANON¹

La data de 4 iunie 1920 a fost semnat Tratatul de la Trianon între Puterile Aliate, învingătoare în Primul Război Mondial și Ungaria, în calitate de stat succesor al Imperiului Austro-Ungar, stat învins în Primul Război Mondial. În Palatul Marele Trianon de la Versailles a fost semnat Tratatul de către cele 16 state aliante (inclusiv România) pe de o parte, și Ungaria, pe de altă parte. Recunoașterea internațională de către opinia publică a justetei cauzei românești, cel puțin la fel de importantă ca și aceea a consemnării de către Puterile Aliate, a precedat Marele Forum al Păcii care și-a deschis lucrările în capitala Franței, la 18 ianuarie 1919 și care a notificat unirea Transilvaniei cu România.

Caracterul românesc al Transilvaniei, la începutul secolului XX, încetase să mai fie apanajul unui grup restrâns de cunoscători, așa cum fusese în Evul Mediu și devenise, treptat, un fapt cunoscut și recunoscut de cercuri tot mai largi ale opiniei publice internaționale. La această recunoaștere au contribuit românii ardeleni înșiși, prin revolta lui Horea, Cloșca și Crișan, prin unirea unei părți a românilor ardeleni cu Biserica Catolică și activitatea „Școlii Ardelene”, prin revoluția de la 1848 și „Mișcarea Memorandistă” etc.

La 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, peste 100.000 de români, prezenți la Marea Adunare Națională, au votat unirea teritoriilor românești din partea ungară a fostei monarhii habsburgice cu Țara. Acest fapt a fost salutat de opinia publică internațională, în imensa ei majoritate, ca un act de justiție și normalitate, a cărui împlinire era doar o chestiune de timp. Iar timpul, în sfârșit, venise!

În istoria relațiilor internaționale, Conferința de Pace de la Paris din anii 1919-1920 s-a impus, în primul rând, prin importanța hotărârilor sale, care au schimbat soarta unor națiuni, inclusiv a națiunii române, odată cu schimbarea hărții Europei. Este de remarcat rolul major pe care l-au jucat experții în impunerea unor decizii ale „Consiliului celor Patru Mari” (Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța și Italia). Măreția și justetea hotărârilor Conferinței de Pace de la Paris a fost dată de rolul decisiv al specialiștilor și al

¹ Sintează a două articole apărute în revista „Eroii neamului”, coordonată de colegul nostru col. (r) Voicu Șichet, președintele Sucursalei Satu Mare, a se vedea <https://asociatia-tempora.ro/wp-content/uploads/2020/04/Revista-nr.-1-2020.pdf>, respectiv <https://asociatia-tempora.ro/wp-content/uploads/2020/06/EN43.pdf>

oamenilor de știință în determinarea hotărârilor luate de oamenii politici ai lumii. În 1917, în SUA, a fost creată o Comisie de Investigare (*Inquiry Commission*), al cărei coordonator era colonelul House, un apropiat al președintelui Woodrow Wilson. Printre alții, din comisie mai făceau parte profesorul Clive Day, șeful Departamentului de Științe Politice al Universității Yale, Charles Seymour, profesor de istorie la aceeași universitate, Will S. Monroe, profesor de istorie la Școala Normală din Montclair, Douglas Johnson, profesor de geografie la Columbia University etc. Comisia de Investigare a redactat peste 20 de studii în care recunoșteau dreptul poporului român la unitate național-statală. „Românii - se arăta într-un referat întocmit de John F. Carter Jr. - trăiesc astăzi pe locurile unde au trăit cu cincisprezece secole în urmă strămoșii lor daci și romani”.

În recomandarea pe care Comisia de Investigare o făcea președintelui Wilson în ianuarie 1919, se susținea ideea de a se acorda României întreaga Transilvanie, zonele locuite de români din Ungaria și două treimi din Banat. Frontiera propusă era foarte apropiată de cea pe care, în final, Conferința de Pace de la Paris o va stabili între România și Ungaria.

În Marea Britanie a fost înființat Departamentul de Informare Politică (*Political Intelligence Department* - P.I.D.), din cadrul *Foreign Office*-ului, echivalentul britanic al *Inquiry Commission*, condus de Sir William George Tyrell, colaborator apropiat al ministrului Afacerilor Externe, Sir Edward Grey. Din P.I.D. făceau parte eminente cunoscători ai situației din Europa Centrală și de Sud-Est, precum Harold Nicholson și Allen Leeper, dar Departamentul se baza și pe prestigioși colaboratori precum Robert Seton-Watson și alții. Încă din 1916, când guvernul britanic nu luase încă în considerare dezmembrarea Imperiului habsburgic, acest grup, cu o extraordinară capacitate de anticipare a evoluțiilor politice din regiune, avansa ideea dispariției Imperiului, a cărei existență era în contradicție cu aspirațiile de libertate și unitate națională ale popoarelor pe care le subjugă. Într-o altă lucrare - *Peace Handbooks* -, George Walter Prethero, coordonatorul activității P.I.D., susținea unirea Transilvaniei și Banatului cu România, pe baza principiului naționalităților.

În ianuarie 1917, guvernul francez a trecut la formarea unui *Comité d'Études*, care să facă propuneri pentru reglementarea problemelor postbelice din Europa Centrală. În proiectele privind frontiera de vest a României, doi membri ai Comitetului - André Tardieu și geograful Emmanuel de Martonne -, au dat soluția cea mai favorabilă României. Din cauza situației în care s-a aflat

În anii 1916-1918, România nu a putut crea un colectiv de experți în vederea pregătirii documentației și lucrărilor necesare pentru apărarea drepturilor țării la Conferința Păcii. Dar când s-a negociat „pacea” cu Puterile Centrale, semnată la 7 mai 1918, la București, guvernul Marghiloman a reușit să prezinte un excelent studiu în care se demonstra caracterul românesc al Dobrogei. Din păcate, a primat însă atunci factorul politic antiromânesc și nu argumentele și dreptatea.

Delegația română la Conferința de la Paris, condusă de primul ministru Ion I.C. Brătianu, a avut în componența sa valoroși experți în domenii variate: juridic (Eftimie Antonescu, Constantin Antoniadă, Mircea Djuvara), economic și financiar (G. Caracostea, dr. Creangă, C. Crișan, N. Flondor, Eugen Neculce), geologie (Ludovic Mrazec), geografie și etnografie (Caius Brediceanu, Alexandru Lăpedatu), militare (col. Toma Dumitrescu) etc. Notele, memorandumurile, *aide-mémoire*-urile etc. înaintate reprezentanților marilor puteri reprezentate în Consiliul celor Patru, care au avut în mâinile lor puterea deciziei, se caracterizează prin înalt profesionalism, argumentație modernă, sobră și, lucru demn de remarcat, prin respectul datorat popoarelor vecine. Nu doar învingătorii - „mari” sau „mici” - au apelat la oamenii de știință în vederea pregătirii participării lor la Conferința de Pace, ci și țările aflate în rândul celor învinși. Pentru că, într-un anumit sens, Conferința de la Paris era „un altfel de război”, pe care cei învinși pe câmpul de luptă au sperat și au căutat să nu-l piardă și „la masa verde”.

Pe bună dreptate, delegația ungară se mândrea cu materialul prezentat în fața Conferinței de la Paris: *„Această lucrare este un tezaur unic al științei ungare. Niciodată n-a apărut o lucrare similară. Ar fi imposibil să se facă una la fel în viitor. Este o lucrare standard, izvor constant pentru istoricii viitorului”*. Și astăzi unii istorici, nostalgici ai Coroanei Sfântului Ștefan, întrebuițează același „tezaur” de argumente în pledoarii revizioniste. Faptul că acest „tezaur” nu se mai „îmbogățește” dovedește o epuizare a subiectului, care anunță un apropiat sfârșit.

La 31 ianuarie 1919, Ion I.C. Brătianu a expus în fața Consiliului Suprem punctul de vedere românesc în problema Banatului, iar la 1 februarie a prezentat revendicările teritoriale complete ale statului român. La 3 februarie, Consiliul Suprem a format Comisia pentru Studiul Chestiunilor Teritoriale ce interesau România, din care au făcut parte opt excelenți experți, câte doi din partea fiecărei mari puteri: Clive Day și Charles Seymour (SUA), Sir Eyre

Crowe și Allen W.A. Leeper (Anglia), André Tardieu și Jules Laroche (Franța) și Giacomo de Martino și contele Vannutelli-Rey (Italia).

Raportul Comisiei era gata la începutul lunii aprilie. În trasarea frontierei de vest a României față de Ungaria și Serbia au fost luate în considerare elemente de ordin etnic, istoric, economic, cultural și de ordin strategic-militar. Și chiar dacă au fost exprimate puncte de vedere ușor diferite, ele s-au apropiat destul de repede. Frontiera trasată avea în vedere revendicările românești, dar era la Răsărit de linia acceptată prin Tratatul din august 1916 în linii generale. La 12 mai 1919, Consiliul celor Patru a aprobat traseul frontierei între România și Ungaria, care a rămas neschimbat și după ce, la începutul anului 1920, delegația ungară a luat cunoștință de el și și-a exprimat punctul de vedere. Fixarea liniei de frontieră nu a însemnat însă și sfârșitul greutăților pe care România le avea de înfruntat pentru a vedea realizată și în fapt unirea cu Țara a Transilvaniei și a tuturor teritoriilor locuite de români din fosta dublă monarhie. [...]

Nicolae Iorga scria: *„Nu plătisem, se vede, destul acest scump Ardeal pentru dreapta stapânire a căruia sute de mii dintre ai noștri au închis ochii luptând în oroarea spitalelor”*. Și marele istoric continua: *„Mai trebuia, în momentul când oastea, ca și poporul, puteau crede că dajdia de sânge s-a împlinit cu vârf și îndesat, aceste cumplite lupte din câmpia Tisei, cu trei până la șase sute de răniți în fiecare zi și cu colonei căzând în fruntea regimentelor pe care eroic le duc la asaltul liniilor dușmane”*.

Românii n-au dorit aceste noi confruntări și jertfe. La București nu au fost manifestații exuberante de satisfacție când, la 4 iunie 1920, la Trianon a fost semnat Tratatul de pace cu Ungaria. Bucuria a fost prezentă, o bucurie „liniștită”, profundă, calmă. Era reacția faptului că se cunoșteau de mai înainte prevederile acestuia și recunoașterea Unirii Transilvaniei cu România!? Desigur. Dar nu numai aceasta. Reacția calmă, demnă, avea explicații multiple, complexe. Recunoașterea Unirii, românii o considerau un fapt de normalitate care trebuia să se întâmple, mai devreme sau mai târziu, pentru că ideea de unitate românească era săpată adânc în conștiința lor de o istorie lungă de secole. Nicolae Titulescu declara, pe bună dreptate: *„Tratatul de la Trianon apare tuturor românilor, și îndeosebi celor din Ardeal, ca o consfințire a unei ordini de drept mult mai redusă decât aceea pe care veacuri de conviețuire și suferințe comune au săpat-o în conștiința istorică a neamului nostru. De aceea, în chip firesc, în opinia noastră publică, Tratatul de la Trianon evoca mai curând ideea unei completări decât ideea unei amputări”*.

În atmosfera de ură acumulată în anii războiului, prelungită și în anii postbelici, respectarea durerii celor învinși poate surprinde. Acestui sentiment îi dădea glas Nicolae Iorga: „*Ca unii care avem în inimile noastre cultul omeniei, înțelegem și prin experiența proprie, care e lungă de atâtea veacuri, durerile morale cele mari ale altora, pe care-i atinge suprema nenorocire a înfrângerii. (...) Din suflet compătimim pe unguri, ale căror calități de rasă suntem în stare a le prețui, pentru cumplita nenorocire la care i-au adus defecte tot atât de însemnate și neputința de a se conduce în momente de criză. Și, oricât ar fi fost de firesc ca la București să se facă demonstrație pentru triumful final al unei oștiri așa de încercate, care e cea mai mare iubire și mândrie a noastră, n-a stat în intenția noastră să ofensăm suferința. (...) Și am dori ca prin aceasta să fim și provocatorii acelu reviriment în spirite, care ar reda operei comune a civilizației moderne pe un popor maghiar rațional, fără nimic din acel imperialism copleșitor pentru alții, care exclude până acum pe unguri de la orice colaborație folositoare*”.

Înțelegerea românească pentru durerile altora ar trebui să implice, obligatoriu, și respectul altora pentru drepturile românești.

Înainte ca Marele Forum al Păcii, care și-a deschis lucrările în capitala Franței, la 18 ianuarie 1919, să recunoască unirea Transilvaniei cu România, a existat o altă recunoaștere internațională a justeței cauzei românești, cel puțin la fel de importantă ca și cea a guvernelor țărilor lumii. Este vorba de recunoașterea opiniei publice internaționale.

Unii dintre noi am trăit în România Mare, care a devenit Patria comună a tuturor românilor, precum și a minorităților naționale aflate în interiorul acesteia. Cei mai mulți am trăit prin bunicii și părinții noștri, prezenți la Alba Iulia în acea memorabilă zi, când Marea Adunare Națională a votat Rezoluția istorică privind Unirea Transilvaniei cu România.

A urmat o perioadă de 22 de ani, caracterizată prin înflorirea națiunii române. S-au construit monumente, precum Catedrala Încoronării de la Alba Iulia, Arcul de Triumf din București, Mausoleul Eroilor de la Mărășești, Crucea Eroilor de pe Muntele Caraiman. România a dat lumii personalități marcante, precum istoricul Nicolae Iorga, scriitorii Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Eugen Ionescu, medicii Nicolae Paulescu, Gheorghe Marinescu, Ioan Cantacuzino, Constantin I. Parhon, sociologul Dimitrie Gusti, filosoful și scriitorul Lucian Blaga, filosoful

Emil Cioran, sculptorul Constantin Brâncuși, matematicianul Traian Lalescu, inventatorii Henri Coandă și Ștefan Odobleja, diplomatul Nicolae Titulescu etc.

România întregită a fost sfâșiată în vara anului 1940. Prin notele ultimative din 26-27 iunie 1940, Uniunea Sovietică a ocupat Basarabia și nordul Bucovinei, iar prin decizia Germaniei și Italiei din 30 august 1940 (dictatul de la Viena), țara noastră a trebuit să cedeze Ungariei partea de nord-vest a Transilvaniei.

Armata maghiară a primit ordin să fie pregătită pentru declanșarea atacului la 28 august. S-au produs numeroase acțiuni provocatoare pe frontieră, aviația maghiară pătrunzând în spațiul românesc până la Brașov și bombardând aeroportul civil din Satu Mare.

Participând, alături de Germania, la războiul împotriva Uniunii Sovietice, în iunie 1941 armata română a eliberat Basarabia și nordul Bucovinei, care au fost realipite la Patria Mamă. În ziua de 23 august 1944, România a rupt relațiile cu Germania și s-a alăturat Coaliției Națiunilor Unite. Prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944, Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii au decis ca cele două teritorii românești - Basarabia și nordul Bucovinei - să aparțină Uniunii Sovietice. Trupele române, în colaborare cu cele sovietice, au eliberat nord-vestul Transilvaniei, care la 25 octombrie 1944 a fost reintegrat statului român. Ca urmare a acestor evoluții, România de astăzi - în anul Centenarului Tratatului de la Trianon (2020) - nu este cea din 4 iunie 1920.

Istoria și-a urmat cursul ei, poporul român continuând să joace un rol activ pe scena Istoriei. Generația Centenarului a continuat opera înaintașilor prin realizări memorabile, precum șoselele de mare dificultate și spectaculozitate peste Munții Carpați, canalul Dunăre-Marea Neagră. A amenajat litoralul românesc al Mării Negre, a înfrumusețat România cu monumente dedicate unor mari personalități istorice, precum Mihai Viteazul la Alba Iulia, Mircea cel Bătrân la Tulcea, Ștefan cel Mare de la Suceava. În ultimele decenii s-au remarcat scriitorii Tudor Mușatescu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, istoricul David Prodan, muzicienii George Enescu și Ionel Perlea, fizicianul Horia Hulubei, cosmonautul Dumitru Prunariu. S-au impus în conștiința publică mari sportivi, campioni mondiali și olimpici - atletele Iolanda Balaș, Lia Manoliu, Ecaterina Szabo, gimnasta Nadia Comăneci, canotorul Ivan Patzaichin, boxerii Nicolae Linca, Mihai Leu și Leonard Doroftei, jucători de tenis de câmp Ilie Năstase și Simona Halep etc.

În 2018 s-a realizat visul secular al românilor - de la 1878 - de a avea o Catedrală a Neamului în București, sfințită în preziua Centenarului Marii Uniri.

Mesajul pe care îl adresăm Generațiilor Viitoare este să continue munca și lupta înaintașilor, să păstreze România de astăzi și să o întregească.

Pentru realizarea acestor obiective se impune refacerea coeziunii interne a națiunii române, realizarea unei strânse colaborări între românii de pretutindeni, folosirea contextului internațional, fermitate și consecvență.

Dr. ing. Cornelia Luminița Zugravu, Satu Mare

DESTINELE PARTICIPANȚILOR ȘI MARTORILOR LA DETRONAREA LUI CUZA VODĂ¹

Alungarea lui Cuza Vodă din țară printr-un complot al unor politicieni cosmopoliți și al unor militari trădători, cu acordul unor mari puteri europene, a constituit un act de lașitate, potrivit firii și mentalității neamului românesc. Mihai Eminescu avea să scrie într-un articol (rămas în manuscris): „*Dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza, vom afla că aproape toți conspiratorii răsturnării lui Cuza, afară de câțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin*”.² Acel eveniment istoric a avut consecințe imediate sau pe timp îndelungat, atât pentru participanții sau martorii la acel eveniment, cât și pentru țară.

1. Destine exaltate, destine frânte și destine întinate

În 11 mai 1866, noul domnitor al Principatelor Unite Române, prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, a numit noul guvern. Acesta a fost un guvern de coaliție, de orientare conservatoare, moderată și radicală, condus de Lascăr Catargiu, care era și ministru de Interne (cel care făcuse asupra tânărului principe „*cea mai bună impresie*”, prin firea potolită, moderată și pragmatică). Din guvern mai făceau parte: Petre Mavrogheni (ministru afacerilor externe), Ioan Grigore Ghica (ministru de Război), Ion C. Brătianu (ministru Finanțelor), Ioan C. Cantacuzino (ministru Justiției), Dimitrie A. Sturdza (Ministru Lucrărilor Publice) și Constantin A. Rosetti (ministru Cultelor și Instrucțiunii Publice).³

Maiorul Dimitrie Lecca, cel care l-a trădat pe Domnitorul țării și a îndeplinit funcția de ministru de Război (acordat de Locotenența Domnească) nu a mai fost numit în noul guvern! Principalii oameni politici-complotiști, respectiv C.A. Rosetti, Dimitrie A. Sturdza, Ion C. Brătianu, au primit, de formă, roluri colaterale, care nu le dădeau posibilitatea de a influența deciziile noului suveran. Singurul complotist care s-a bucurat de atenție deosebită a fost Ion Grigore Ghica (fiul ultimului domnitor al Moldovei, Grigore Alexandru Ghica și al Elenei Sturdza), numit ministru de Război.

¹ Prima parte a acestui studiu a apărut în nr. 42 al revistei.

² „*Timpul*”, 29 iulie, 1881.

³ Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi - 1859 până în zilele noastre - 1999*, Editura Machiavelli, ediția a II-a, București, 1999.

În Armată, disprețul față de ofițerii care participaseră la complotul împotriva lui Cuza Vodă se manifesta tot mai pregnant. Mulți ofițeri își exprimau pe față acest sentiment, spunând că nu era drept ca unii care își încălcaseră jurământul militar față de Domnitorul țării să fie avansați în grad și să nu compară în fața tribunalelor militare.

Astfel, la câteva zile după urcarea pe tron a principelui Carol I, un grup de 103 ofițeri din garnizoana București, care nu au luat parte la răsturnare, în frunte cu generalii Ioan Emanuel Florescu și Savel Manu, au semnat o petiție adresată noului Vodă, prin care au dezavuat fapta josnică a conspiratorilor militari. Protestatarii au denunțat faptul că aceștia fuseseră avansați în grad și funcții ca răsplată pentru trădare și au cerut pedepsirea celor care au participat la detronarea Domnitorului țării. Raportul, prezentat noului Vodă de către doi ofițeri în numele ofițerilor garnizoanei București, avea următorul text:⁴

„Măria Ta,

Oricât de dureroasă ar fi datoria pe care, subsemnații ofițeri, îndrăznesc a o îndeplini față de Alteța Voastră, oricâtă temere ar putea să simtă că fac această pornire hazardată, cu toate acestea, ei ezită un singur minut a îndeplini această misiune, căci onoarea militară a vorbit, și orice altă considerațiune trebuie să dispară în fața acestei legi supreme. Cu prilejul evenimentelor ce s-au produs la noi la 11 Februarie, mai mulți ofițeri au nesocotit onoarea militară și datoriile lor cele mai sfinte. Subsemnații, atât în numele lor propriu, cât și în al acelor cari lipsesc din București, roagă cu stăruință și respectuos pe A.V. de a binevoi să examineze prin Ea însăși această gravă chestiune care coprinde în ea tot viitorul armatei noastre, și de-a nu tolera ca mișelia câtorva să planeze ca o pată neștersă pe întreaga noastră armată, care respinge o asemenea solidaritate, și protestă de nevinovăția ei. În acea zi solemnă, când A. V., pentru fericirea țării noastre, a primit corona României și când Ea a adus în mijlocul nostru o inimă curată și un sentiment adânc al onoarei militare, pe care Ea le-a moștenit de la iluștrii săi strămoși, ofițerii subsemnați, și cu ei armata întreagă, fericiți și mândri de Augustul lor șef, pe care îl vor avea de acum înainte în fruntea lor, nu vor putea dovedi mai bine A. V. tot devotamentul cu care sunt gata a susține tronul și persoana Prințului lor Carol I-iu, decât conjurându-l de a inaugura Domnia Sa printr-un act de dreptate strălucitoare, care singură va

⁴ Valentineanu, *Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873, București, 1898*, p.115-117.

putea reabilita armata, radicand-o în ochii compatrioților săi și al străinilor Binevoîți, Măria Ta, a primi asigurările credinței și profundului respect cu care avem onoare de a fi ai Alteței Voastre, prea supuși, prea credincioși și prea devotați servitori :

Semnați:

- Generali: Florescu, S. Manu;

- Colonei: Solomon, Boteanu, Ranet, Petrescu, Păucescu, Roznovanu, Vispescu;

- Lt.colonei: G. Catargiu, Brăescu, Racovitză, Coresi, Herkt, Donici, Holban;

- Maiori: Ciudin, Arion, Ciupagea, Algiu, G. Scheletti, Păianu, Slăniceanu, Dimitrescu, Munteanu, Costescu, Galitzi;

- Căpitani: Genovici, Popovici, Luchian, Guriță, Cuciuk, Polizu, Armășescu, Agarici, Crăesc, Poenaru, Niculescu, Scheletti, Vânav Teleman (cavalerie), Baldovici Teleman (infanterie), Singurof, Cociturescu, Gr Ioan, Dumitrescu, Burileanu, Paspale, Rotescu, Cojocăreanu, Vasilescu, Bălăceanu, Prunea, Holban, Silion, Drăgulinescu, Bârsescu, Bănescu, Popescu, Periețeanu, Hinku, Ghidionescu, Scheletti, Nicolau G. Popescu;

Locotenenți: Al. Catargiu, Angelescu, Deriviliu, Baldovici, Berlescu, Nicolaidi, Lipan, Macri, Drugănescu, Georgescu Valter, Chirițescu G. G. Lipan, Ionescu Sobieski, Catakatz Nuțescu, Munteanu, Orășeanu, Homoriceanu, Irimia, Ghika, Pleșoianu Lupu, Teodoru Orezeanu, Petrescu, Algiu, Bosie, Lecca, Papopolu, Gheorghiu, Veropolu, Petrov, Tereuzescu, Ivan Herescu, Tudoriu Astrovanu;

Sub-locotenenți: Chirculescu, Caracostea, Veltz Nestor, Economu, Gugulescu, Alexandrescu, Popdan, Al. Nan, Costescu, Dimitrescu, Gamba, Vintilă, Paulescu, Sebastian, Chiulescu, Trestian, Dunea, Arăpescu, Carapancea, Lazărescu, Bobulescu, Mavrodin, Măicănescu, Teleman (Lăncier), Niculescu, Plesnilă, Popescu, Căuceanu, St. Holea, Gună, Dumitrescu, Notara, Neuman, Verghi, Bela, Macarovici, Vasilescu.

A doua zi întregul corp ofițeresc din Capitală a fost primit de Carol I, care a rostit, în limba franceză, următorul discurs:⁵

„Camarazi,

Deși petițiunea ce mi s-a dat de către corpul ofițeresc al garnizoanei din București, constituie o infracțiune la legea militară, n-am ezitat un singur minut

⁵ Valentineanu, op.cit., p. 118.

*a o primi, căci Eu înțeleg destul de bine sentimentele de onoare care au dictat-o. Datoria soldaților este de a susține Tronul și persoana Prințului lor și de a nu se ocupa de politică. În ceea ce privește nedreptățile de care vă plângeți cu prilejul celor din urmă avansări, îmi iau angajamentul că nu se vor mai făptui în viitor, și că nu voi mai acorda grade decât meritului și vechimei. Pentru aceasta voi tinde a cunoaște și studia pe fiecare ofițer în parte, ca să fiu convins prin Mine Însuși despre meritele fiecăruia. Cea din urma frasă a petițiunii este expresiunea sinceră a sentimentelor ce le nutresc pentru voi și în mijlocul cărora am fost crescut”.*⁶

În acel timp continua procesul intentat lui Cezar Librecht. În 11 iunie 1866, Curtea de casație, ca urmare a unor vicii de procedură (arestarea și procesul au stat sub semnul grabei politice de a se da satisfacție opiniei publice prin înhățarea celui mai detestat personaj al „regimului Cuza”!), a casat sentința, și a trimis dosarul spre rejudecare, la Curtea cu jurați de la Focșani. Această instanță a programat procesul pentru 7 septembrie 1866, imediat după încheierea vacanței judecătorești.

Noul guvern a continuat să-i „omenească” pe cei care au participat efectiv la detronarea fostului Domnitor al României. În 6 iulie 1866, liberalul Constantin Ciocârlan, pentru fapta sa de „mare bravură” a primit plocon funcția de prefect al Poliției Capitalei (pe care avea să o dețină până în 18 noiembrie 1866);

În 16 august 1866, colonelul Nicolae Haralambie a devenit ministru de Război, simțind, însă disprețul și chiar ostilitatea unei părți a corpului ofițeresc. În memoriile sale, principele Nicolae Suțu a inclus o anecdotă semnificativă pentru starea de spirit ce domnea în acele momente în Armată:⁷ colonelul Nicolae Haralambie, după ce a ajuns ministru, i-a cerut unui ofițer să-i jure credință lui Carol I; acel ofițer ar fi răspuns că face acest lucru, dar că dorea, pentru liniștea lui, să știe dacă în cazul în care purtarea principelui Carol nu ar fi fost conform vederilor sale, îi era permis, fără a se compromite, să-l prindă și să-l silească să abdice, amenințându-l cu pistolul...?

În același timp, în orașul Focșani atmosfera creată de apropiata rejudecare a procesului lui Cezar Librecht a devenit deosebit de încărcată. În 5 septembrie 1866, Prefectura din Focșani a trimis o telegramă președintelui Consiliului de Miniștri, prin care i-a raportat că în oraș circulau „mai multe vorbe în privința

⁶ Valentineanu, *op.cit.*, p.117.

⁷ *Memoriile Principelui Nicolae Suțu. 1798-1871*, Ediție îngrijită de Georgeta Filitti, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997.

procesului lui Librecht".⁸ Procurorul general, prezent și el acolo, a fost amenințat de către doi necunoscuți, noaptea, pe străzi, zicându-i: „*Osândind pe Librecht, ești mort!*”. Autoritățile locale au luat măsuri pentru prevenirea unor incidente, dar forțele de asigurare a ordinii publice s-au dovedit a fi insuficiente. Pentru mai multă siguranță, prefectul de Focșani a cerut întărirea efectivelor de care dispunea (76 de soldați recruți „*ce nu ajung nici pentru serviciile ordinare*”), cu încă 60 de dorobanți, numiți peste rând, pentru o perioadă de șapte zile.

Cu toate măsurile luate, spiritele au devenit și mai încinse, întrucât în acele momente, în Moldova încă mai exista speranța revenirii pe tron a lui Cuza Vodă. În acest timp, fostul Domnitor al României, aflat departe de țară, începea să sufere de „dor de România”. La sfârșitul anului 1866 / începutul anului 1867, acesta era tot la Paris, tot mai gânditor și preocupat de a găsi resursele pentru a se întoarce în țară.

În țară, în pofida instrucțiunilor date de către ministrul de Interne pentru asigurarea liniștei publice și a luării măsurilor drastice față de „*cutezători care au insultat și amenințat pe procuror*”, procesul lui Cezar Librecht s-a mutat la Craiova, la „Curtea de Jurați”. În aceste condiții, procurorul general a cerut ministrului Justiției ca procesul să fie mutat și judecat „*la altă Curte*”. Despre acest lucru, prefectul de Putna a raportat, la 18 septembrie 1866, ministrului de Interne.⁹

În 8 februarie 1867, colonelul Nicolae Haralambie, poate și în urma remușcărilor, a demisionat din armată.¹⁰ Însă dușmanii lui Alexandru Ioan Cuza n-au prididit să-l ponegrească și să ceară nimicirea lui, prin ștergerea acestuia din memoria țării. C.A. Rosetti i-a aruncat cuvinte jignitoare, iar în martie 1867, deputatul Ioan Lecca a propus sechestrarea averii fostului Domnitor și trimiterea lui în judecată pentru lovitura de stat de la 2 mai 1864 prin care a atentat la „dreptul de proprietate”. La rândul său, D.A. Sturdza se împăuna cu reușita complotului, susținând zgomotos că deține acte (dintre cele furate din cabinetul lui Cuza!), care-i probau acuzația, însă nu adus în public aceste „dovezi”.

În acest timp, continua procesul lui Cezar Librecht, care se îndrepta spre un deznodământ neașteptat. Doi magistrați, colonei și alți ofițeri, au intervenit

⁸ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, Diviziunea I a administrației generale, dosar nr.25/1866 - telegrama prefectului de Putna (pentru care semnează C.Chivu), către președintele Consiliului de Miniștri (rezoluție semnată de Argintoianu).

⁹ Idem., telegrama nr.1671, semnată din partea prefectului de Putna de către Ractivanu.

¹⁰ Dim. R. Rosetti, op.cit., p.95.

în favoarea acuzatului, din care cauză au fost puși „în disponibilitate”.¹¹ Astfel, în ședința din noaptea de 25/26 aprilie 1867, procesul a fost câștigat de Cezar Librecht, acesta fiind achitat.¹² Din presa vremii se desprinde următoarea relatare: „*La 2 ore noaptea, jurații, în afară de T. Frumușanu din Gorj, declară pe Librecht că nu este vinovat, și îndată Librecht, cu muzica regimentului I, cu graduri de la colonel pînă la sublocotenent, cu cîțiva dintre jurați, între care și T. Coandă, cu avocații și adoratorii săi, au mers în grădina Neron, unde s-a dat un banchet care a ținut pînă la 8 ore dimineța*”. Cezar Librecht a fost lăsat să plece din țară, dar casa lui, pusă sub sechestru, a fost vîndută lui Gheorghe Filipescu, viitorul mareșal al Palatului.¹³

Pe parcursul anului 1867, organele de Poliție au continuat investigațiile pentru descoperirea rețelei de agenți folosită de „serviciul secret” creat de Cezar Librecht. Marii demnitari ai statului, ridicăți, în marea lor majoritate, dintre oponenții lui Cuza Vodă, s-au arătat interesați de activitatea fostului „inspector al Telegrafului” pe linia urmăririi celor care au complotat împotriva fostului Domnitor. Singurul răspuns pe care l-a evitat a fost cel referitor la persoanele care l-au recomandat să intre în Jandarmerie și serviciile aduse acestora în schimbul funcțiilor încredințate. Ca urmare a acestui fapt, cu aflarea acestor „amănunte”, a fost însărcinat căpitanul Budișteanu, șeful de stat major al „pieței” Bucureștilor care, la rîndul său, i-a ordonat căpitanului A. Schina, comandantul Escadronului 1 Jandarmi al Capitalei, să-i raporteze situația. În raportul pe care acesta l-a făcut în ziua de 25 iulie 1867, îi comunica comandantului Escadronului 1 Jandarmi că nu poate da nici o relație „*despre chipul și epoca înrolării lui Oton Enghelu Brichtu ca jandarm*”, precizând că înrolarea lui s-a făcut la înființarea desființatului divizion de către maiorul Arion. Este interesant de reținut afirmația căpitanului A.Schina, conform căreia, acel Otto Enghelbreith nu a figurat în escadronul comandat de el, ci în escadronul desființat, de unde a plecat în misiune și unde a primit, pe rînd, gradele de brigadier și sergent.¹⁴ Rezultatul investigației s-a materializat în „reformarea” maiorului Arion, care a fost trecut în „neactivitate”.

¹¹ *Istoria României*, vol.IV, București, 1964, p.543.

¹² Dim.R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor*, Ediția I-a, Editura Lito-tipograficiei «Populara», București, 1897, p.116-117.

¹³ Constantin C.Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, Ediția a II-a, București, 1979, p.134.

¹⁴ *Arhivele Statului București, Ministerul de Război, Divizia I Militară teritorială, dosar nr.138/1867*, fila 352.

2. Destine de autori, victime și martori ai loviturii de stat

2.1. Ce s-a întâmplat cu Cuza Vodă și cu familia sa?

Alexandru Ioan Cuza a avut o familie lovită de mari necazuri: o soție legitimă, Elena Cuza, credincioasă dar neputincioasă, precum și o ibovnică, Maria (Măria) Obrenovici, despre care încă se afirmă că i-a făcut doi copii: Alexandru și Dimitrie.

După ce și-a revenit din groaznicul moment al detronării, s-a împăcat cu noua situație, crezând în destin.¹⁵ În 16 mai 1866, i-a scris lui Vasile Alecsandri: *„Nu voiam să am aerul ducelui de Toscana, venit să-și reclame coroana, sau să fiu acuzat de intrigi, dacă m-aș fi arătat în timpul Conferinței și înainte ca țara să-și fi obținut principele dorit”*. În august 1866 a fost vizitat de cumnatul său, Constantin Rosetti, care scria în ziarul „Adevărul” că *„am găsit familia Cuza într-o bună dispoziție sufletească”*. Concomitent cu tratamentul, plimbările, primirile de vizite, s-a ocupat personal și de afaceri, având nevoie de bani.

La începutul anului 1867, era la Paris, preocupat de a găsi modalități de revenire în țară fără ca această faptă să pară milă sau pomană cerșită noilor stăpâni ai României. În acest sens, în 28 aprilie 1867, din Paris i-a trimis o scrisoare principelui Carol I, căruia i s-a adresat cu formula „*Măria Ta*”.¹⁶ El arăta că întrucât a părăsit în grabă „Principatele” (nu România!), neputându-și regula mai multe afaceri a căror dezlegare interesa starea lui privată și fiind citat într-un proces în care pasiunile politice au amestecat numele său, era nevoie de prezența lui în țară. De aceea, avea de gând să se ducă peste câțva timp în Moldova, la moșia sa Ruginoasa.

După ce îl asigura pe principele Carol I de respectul său și de respectarea instituțiilor create de noua dinastie, fostul Domnitor aprecia că reîntrarea sa în „Principate” nu putea avea nici un inconvenient. În această privință, îl ruga pe Măria Sa să-i permită a spune toată gândirea sa și a pune astfel o stavilă interpretărilor care s-ar putea da „reînturnării” sale în Moldova. În acest mod, el considera că își va îndeplini astfel o datorie pe care i-o impunea atât caracterul său, cât și trecutul său, fie ca cetățean, fie ca Domnitor. El nu se îndoia că „Măria Sa” le va primi cu aceeași bună-credință cu care au fost scrise de el. Revenind

¹⁵ Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, 1966; Dumitru Ivănescu, *Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității*, Editura Junimea, Iași, 2001.

¹⁶ Valentinianu, op.cit., p.118-120.

simplicu cetățean în țara sa, Alexandru Ioan Cuza aspira numai la fericirea de a găsi în ea, cu familia sa, „*existența pacinică și rezervată care convine deprinderilor și pozițiunei mele*”. El a întărit faptul că s-ar crede „*ferice*” dacă ar avea ocaziunea să-i repete Măriei Sale, în persoană, asigurarea sentimentelor sale și de a-și exprima dorința „*pentru fericirea și durata Domniei și Dinastiei Înălțimei Voastre Serenisime*”. Însă, Carol I s-a temut de Cuza Vodă și, știind cât era de iubit acesta de popor, nu i-a dat aprobarea. Probabil că motivația respingerii acelei cereri a fost oferită de faptul că fostul Domnitor și-a semnat cererea: „*Principe A I. Cuza*”.

În toamna anului 1867, Alexandru Ioan Cuza a revenit în Austria, unde a achiziționat o frumoasă vilă la marginea Vienei. În acea vilă l-a primit, în aprilie 1868, pe ambasadorul Franței la Viena, ducele de Grammont, cu care a discutat două ore și jumătate despre starea României și starea sa materială și morală. Conștient de greșeala împăratului Franței de a fi acceptat să fie detronat, ambasadorul i-a cerut lui Alexandru Ioan Cuza să revină pe tronul Principatelor cu sprijinul armatei Franței și acordul tacit al celorlalte Mari Puteri. Acel moment a rămas consemnat în următorul dialog:¹⁷

- Ducele: *Ei bine ne-am săturat de Carol, este destul.*

- Cuza: *Pentru ce?*

- Ducele: *Ei, dar este cât se poate de prusac. Și-a uitat toate angajamentele, cele luate de familia sa, de doamna Cornu. Alianța cu împăratul, miniștrii săi sunt în relații supravegheate cu Rusia. Delicatețuri de ambele părți - evident pe fond de autoapărare. Se joacă (indescifrabil), ce credeți?*

- Cuza: *Că rușii se folosesc de acei oameni și se vor servi până când vor fi câștigat ceea ce este de câștigat și că-i vor abandona atunci când nu le vor mai fi de vreun folos. Dar acest lucru nu mi se pare la fel de grav ca faptul ca dumneavoastră păreți a vă teme. Încearcă să se păcălească unii pe alții.*

- Ducele: *Da. Rapoarte alarmante. Brătianu vrea să răstoarne pe Carol și să proclame republica.*

- Cuza: *Credeți că țara îi va urma?*

- Ducele: *Nu știu ce să cred. Vă mărturisesc că sunt foarte stânjenit. Mai înainte politica din Principate se făcea la Constantinopol și la Paris. Acum este deplasat. Se face la Viena, de când suntem în alianță cu Austria pe problemele*

¹⁷ Vezi, Stelian Neagoe, *Cuza Vodă. România*, Editura Machiavelli, București, 2009.

Orientului. Sau nu mai sunt eu la curent cu aceste chestiuni. Primesc rapoarte contradictorii de la București, Iași și v-aș fi recunoscător să vă știu părerea.

- Cuza: *Permiteți-mi, domnule duce să vorbim în termeni academici și să vorbim despre lucruri mai agreabile. Situația politică din România este un subiect care nu mă atrage. Sunt jenat. Dumneavoastră sunteți ambasador; eu sunt un principe detronat. Vedeți domnule ambasador, vreți cumva să mă faceți principe al hazardului; ați venit să-mi faceți niște propuneri?*

- Ducele: *Dar, principe, fiți încredințat că noi nu am fost niciodată ostili persoanei dumneavoastră, noi am fost dezolați și nu am fi uimiți deloc dacă v-ați relua locul. Numai dumneavoastră puteți restabili ordinea. Nimeni nu mai are influență în afară de dumneavoastră.*

- Cuza: *Sunteți sigur că interesele franceze nu ar avea nimic de pierdut?*

- Ducele: *Da.*

- Cuza: *În acest timp la Paris m-au considerat implicat în amenințările dinspre Rusia.*

Ducele: *Ah, s-au făcut prostii; da, am crezut-o; ne-am lăsat înșelați.*

- Cuza: *Dar permiteți-mi să vă spun ceva: orice s-ar întâmpla, nu voi consimți niciodată a intra în România printr-o intervenție străină, cu ajutorul Franței, tot atât de puțin ca și cu cel al Rusiei. Nu aș vrea să ajung altfel decât prin țară.*

- Ducele: *Cu dumneavoastră principe, suntem siguri că influența rusă nu va ajunge să predomine în România.*

- Cuza: *Între timp, am fost luat drept rus la Paris.*

- Ducele: *Acum știm adevarul, dar am fost prost informați, am făcut și prostii.*

Deci, Franța, prin ambasadorul său, i-a propus lui Alexandru Ioan Cuza să se întoarcă pe tronul României. Însă el a refuzat, spunând că nu-și dorește să se întoarcă în România cu sprijinul unei Puteri străine.

Alexandru Ioan Cuza a continuat să fie vizitat de foști colaboratori sau admiratori, precum Alecu Alecsandri (agent diplomatic la Paris), Mihail Kogălniceanu (cu care se salută fără nici o ranchiună), Constantin și Alexandru Hurmuzachi (vechii lui colegi de studii), și a primit scrisori de la generalul Ioan Emanoil Florescu (fostul său ministru de Război), de la mitropolitul Calinic Miclescu (care aprecia ceea ce a făcut pentru țară).

Acolo a primit cartea scrisă de Dimitrie Bolintineanu „*Viața lui Cuza Vodă*”. Cu amărăciune în suflet va fi înțeles credulitatea de care a dat dovadă față

de avertismentele primite pe diferite căi, oficiale sau secrete, privind detronarea sa. În cartea respectivă, Dimitrie Bolintineanu i-a adus aminte că „*Toată țara știa că se urzește o răsturnare. Toată țara era îngrijorată. La Palat nu credea nimeni*”. Însă a simțit că românii începeau să-l aprecieze după fapte și nu după slăbiciunile omenești, dar acele fapte erau considerate deja istorie. În acel moment era preocupat de asigurarea banilor pentru întreținerea și tratamentul fiilor săi. Pentru a supraviețui, a fost nevoit să-și vândă lucrurile de valoare de la moșiile Ruginoasa, Bărboși și Hărtești. La Universitatea din Viena, Facultatea de Filozofie, era înscris și Mihai Eminescu, student extraordinar (adică nu avea fixate materiile care trebuiau studiate și nu dădea examene la sfârșit de semestru). La Viena s-a întâlnit cu foștii colegi de școală: Teodor V. Ștefanelli, Samuel Isopescu și Iancu Cocinschi, toți studenți ordinari.

În 1 ianuarie 1870, deci de Anul Nou, împreună cu alți câțiva studenți români aflați la studii la Universitatea în Viena, Eminescu a mers cu „plugușorul” la Alexandru Ioan Cuza, aflat în acel moment în locuința sa din marginea Vienei, cumpărată cu banii adunați cu mare greutate. În fapt, aceasta a fost o întâlnire de taină, în care studenții au transmis un mesaj de la grupul de români patrioți care încercau să-l „debarce” pe principele Carol I, iar Alexandru Ioan Cuza a trasat liniile directe ale luptei pentru făurirea României Întregi. Starea de spirit a fostului domnitor a fost caracterizată de un spion a lui Carol I, aflat pe urmele lui: „*Prințul Cuza este întunecat în sufletul său*”. În 3 ianuarie 1870, la întâlnirea de început de an a studenților care a avut loc la Schonbrunn, Mihai Eminescu a ținut un discurs în care a evocat și întâlnirea respectivă. Astfel se confirma că portdrapel al acestei lupte a fost ales tânărul Mihai Eminescu.

Aflat pe meleaguri străine, fostul domnitor era mereu cu gândul la țara pe care a cârmuit-o ca nimeni altul și unde „*poporul de jos*” îl venera. În ianuarie 1870, țăranii din Mehedinți l-au ales ca deputat, iar în „Monitorul Oficial” s-a înscris validarea alegerii făcute în Parlamentul României. Însă, a refuzat acea demnitate publică.¹⁸ În mai 1870, la recomandarea medicilor, Alexandru Ioan Cuza și-a vândut casa din Viena, a plecat în Italia și s-a stabilit la Florența. De aici a plecat în călătorii în Franța și Germania. În toamna anului 1870, principele Carol I, devenind stăpân pe situație, l-a invitat să revină în țară, însă Cuza a refuzat politicos, trimițându-i o scrisoare în care-i spunea:

¹⁸ Valentineanu, *Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873, București, 1898*, p.20.

„Patriotismul meu, Principe, este deopotrivă cu a mea demnitate, el îmi interzice un demers care ar putea crea serioase încurcături Alteței Voastre și loialitatea mea mă osândește la surghiun”.

Din iarna anilor 1871-1872 starea lui de sănătate a fost tot mai rea. În acest context, în 27 decembrie 1872 (8 ianuarie 1873 st.n), aflat în Florența, și-a scris testamentul, în limba franceză, în 4 exemplare: un exemplar a fost încredințat *„prea iubitei mele soții Elena Domna”*, unul P. S. Sale arhiepiscopul Calinic Miclescu mitropolit al Moldovei și Sucevei, unul căpitanului Efrem Gherman, și unul se va găsi în *„portofoliul roșu, care se deschide cu numerile 5555”*. În privința averii sale *„mișcătoare și nemișcătoare”* pe care avea să o lase la încetarea sa din viață, statornica lui voință era de a se regula și a se urma astfel prevederile testamentare (consemnate de Valentineanu, pentru a fi mărturie peste veacuri): *„Prea iubiții mei fii Alexandru și Dumitru, adoptați de mine și de prea iubita mea soție Elena Doamna, fără părinți cunoscuți, conform legilor în vigoare, ca singurii mei moștenitori, vor împărți de o potrivă între dânsii toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare, așa precum se va afla la deschiderea moștenirii. Din această avere las prea iubitei mele soții Elena Domna usufructul unei a treia părți spre a se bucura de dânsul totă viața sa după încetarea usufructului ce va avea ca mamă, asupra întregii moșteniri, purtând în această calitate și sarcina de firească și legală epitropă cu consiliul Domniilor lor P. S. arhiepiscopul Calinic Miclescu mitropolitul Moldovei și Sucevei și căpitanul Efrem German”*.

În aprilie 1873, Alexandru Ioan Cuza s-a stabilit în Germania, la Heidelberg, unde voia să-și dea copiii la studii. Însă, după cum avea să relateze ulterior Doamna Elena, soția lui, pe la sfârșitul lunii aprilie 1873 *„în apropiere de Heidelberg, trecând prin tunelul Mont-Cenis, Cuza, răci și se îmbolnăvi. Și cum era puțin astmatic, pe dată ce sosirăm la hotel, vroii să-i fac tratamentul pe care-l știam eu, îi aplicai șervete ude cu apă rece pe piept și ceafă. După puțin timp Cuza muri”*. S-a stins din viață, printre străini, în ziua de 3 mai (st.v.)1873, la ora unu și jumătate noaptea, la hotelul Europa din Heidelberg, la vârsta de 53 de ani.

Cu sprijinul agentului diplomatic român la Berlin, Theodor Rosetti, cumnatul lui, corpul său neînsuflețit a fost îmbălsămat la cimitirul din Heidelberg. Fostul domnitor Mihail Sturza i-a asigurat pentru slujba religioasă un preot din Baden-Baden. Sicriul cu rămășițele pământești a sosit în țară cu trenul prin Cernăuți, unde un corp de oaste austriac i-au prezentat onorul și au depus o coroană de flori. În gara Ițcani Suceava a fost primit de o mulțime de bucovineni, iar

Dimitrie Gusti a ținut o cuvântare. La Ruginoasa l-a așteptat o mare mulțime de țărani, ostași, actuali și foști demnitari de vază a țării. A fost înmormântat inițial la Biserica Domnească de lângă Palatul de la Ruginoasa, conform dorinței sale. Au luat cuvântul la mormânt: Cezar Boliac, Dimitrie Gusti, Petru Poni, Petre Grădișteanu și „fratele” Mihail Kogălniceanu, care în cuvântarea rostită a afirmat că „Ținea cheia Orientului și nimic nu se făcea la Orient, nu numai fără știrea, dar fără voia lui”. Dar a ținut să recunoască faptul că „Nu greșelile, ci faptele lui Cuza Vodă, aduseseră a lui detronare”.

Despre momentul întrupării lui Cuza Vodă în pământul țării, I.G. Valentineanu avea să scrie: „*Măreț a fost spectacolul pe care l-a reprezentat România în ziua de 29 Maiu, anul 1873, la Ruginoasa. Un domn detronat și exilat departe de țara lui, murise în ziua de 2 Maiu pe pământ străin, și în jurul rămășițelor sale mortale se adunaseră tot ce România are mai nobil și mai generos între fiii ei, pentru ca să-i facă ultimele onori. Poporul de la țară, inteligența, burghesia, meseriași, școalele, clerul, oameni politici, orașele și satele reprezentate prin delegațiuni imposante, lumea oficială și oficioasă, în fine, decimi de mii de oameni de toate treptele, pentru care abia erau suficiente cele 13 trenuri extraordinare ce s-au pus în circulație în ziua aceea, pentru Ruginoasa. Toată lumea aceasta era îmbrăcată în doliu și toți aveau lacrămile în ochi, și durerea în suflet...*

*Cum! un domn, un cap încoronat a murit, și tot poporul unei țări îl jeluște, și lumea merge la înmormântarea lui, ca la un pelerinaj ?!... În adevăr, istoria modernă nu a înregistrat până acum un fapt ca acesta; pentru că, obicinuît moartea principilor deșteaptă mult sentimente de bucurie, decât de mâhnire în popor. Principele Cuza însă a fost un domn excepțional și iubit de popor. Faptele lui sunt martore în ochii istoriei și posterității, și vor atesta generațiunilor viitoare, câtă dreptate am avut ca să plângem moartea aceluia care a fost un adevărat părinte pentru țara lui”.*¹⁹

Urmașii lui Cuza Vodă au fost foarte atenți cu omagierea personalității sale. Astfel, în anul 1875 au fost aprinse luminile Lojii „Alexandru Ioan I” din București, iar după șapte ani, ale Lojii „Cuza Vodă” din Dorohoi.

Osemintele fostului Domnitor al României au fost strămutate de mai multe ori: în anul 1907 au fost puse în cripta amenajată în biserică, într-o cutie de

¹⁹ Valentineanu, Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873, București, 1898, p.123-124.

argint așezată într-un sicriu de stejar; în primăvara anului 1944 au fost scoase din biserică de către un soldat din Ruginoasa și duse la Mănăstirea Curtea de Argeș; apoi, în anul 1946, au fost depuse în Biserica Trei Ierarhi din Iași, unde s-a amenajat o criptă.

În anul 1992, Supremul Consiliu al Ordinului Masonic Român (aflat în exil, la Paris) a instituit Medalia de Onoare și Merit „*Alexandru Ioan Princeps*”.

- Doamna Elena Cuza,²⁰ după abdicarea impusă soțului său, a luat calea exilului, întreaga familie stabilindu-se, în final, la Heidelberg (Germania). Ea a rămas alături de soț până la moartea acestuia, iar după înmormântarea lui s-a mutat la Paris împreună cu cei doi fii și cu Arthur Baligot de Beyne, fostul secretar al Domnitorului, pentru a putea să le ofere copiilor săi o educație aleasă. După moartea lui Arthur Baligot de Beyne, în anul 1882, s-a întors la Ruginoasa și a continuat operele de binefacere. S-a bucurat de simpatia împăratului Napoleon III și a împărătesei Eugenia, a prietenilor apropiați ai soțului ei, dar și de membrii familiei regelui Carol I, care au sprijinit-o în actele sale caritabile.

Doamna Elena Cuza a confirmat teza trădării fostului Domnitor al României, afirmând că: „*Mulți din conjurați au regretat mai apoi fapta lor. Și colonelul Haralambie a fost unul din aceia care s-au căit foarte mult, căci în actul său a fost convins de o femeie pentru care el avea o mare pasiune*”. A fost crud lovită prin moartea principilor Dimitrie și Alexandru Cuza, fiii săi adoptivi.

În anul 1890 a intrat ca infirmieră la spitalul „Caritatea” din Iași, dând îngrijiri celor bolnavi, iar în anul 1898, în vârstă înaintată, s-a stabilit la Piatra Neamț. În anul 1909, la aniversarea unei jumătăți de veac de la Unirea Principatelor, i s-au adresat omagii din toate colțurile țării, cărora le-a răspuns prin mulțumiri „în numele lui Alexandru Ioan Cuza”. S-a stins din viață la 2 aprilie 1909, fiind omagiată de întreaga suflare românească.²¹ Nicolae Iorga a scris: „*Odihnească în pace în acel pământ al țerii despre care spunea că numai cine s-a născut în cuprinsul lui poate să-l iubească!*”. A fost înmormântată, după dorința ei, la Solești, proprietatea părinților săi. Numele acestei blânde și sfinte Doamne e binecuvântat de toți românii care au cunoscut-o.

²⁰ Dim.R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, Ediția I-a, Editura Lito-tipografică „Popularea”, București, 1897, p.60-61; *Dicționarul personalităților feminine din România*, coordonator George Marcu, Editura Meronia, București, 2009.

²¹ Vezi, pe larg, Nicolae Iorga, *Doamna Elena Cuza*, în vol. *Oameni cari au fost*, I, Ediție critică, note și comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, Studiu introductiv de Valeriu Râpeanu, București, 2009.

- Maria Obrenovici,²² deși bănuită de uneltire cu complotiștii, nu a dat nici o lămurire în acest sens, păstrând legea tăcerii. După ce Doamna Elena Cuza și cei doi copii au sosit s-au reunit în familie, apăsarea uneori și ea, fiind primită de către Doamna Elena cu milă și înțelegere, să-și vadă copiii: era considerată „o biată rătăcită” în drumurile ei. Din anul 1870 l-a părăsit pe fostul Domnitor, grav bolnav, pentru a deveni Doamnă de Onoare la Curtea de la Berlin, unde a făcut parte din suita împărătesei Augusta, soția lui Wilhelm I. Și-a găsit un nou ibovnic, pe nume Constantinovici, unul dintre favoriții lui Alexandru Ioan Cuza, căruia i-a născut și un fiu. Însă, ajungând la vârsta de 41 de ani, a aflat că este bolnavă de cancer. Astfel, în 16 iulie 1876, aflată la Dresda, s-a sinucis, dar există și bănuiala că ar fi fost asasinată pentru spionaj. Trupul ei a fost transportat la Iași și înmormântată la Biserica Sf. Spiridon, iar în anul 1908 trupul ei a fost deshumat și mutat în cavoul familiei din cimitirul „Eternitatea”. Cu acel prilej, sicriul a fost deschis, iar spre surprinderea tuturor, corpul ei era intact și arăta de parcă atunci adormise.

- Alexandru Cuza,²³ fiul mare al lui Cuza Vodă, născut în perioada octombrie-noiembrie 1863, a urmat la Paris Facultatea de Drept și unele cursuri de istorie. Alături de Alexandru Beldiman, fostul prefect al poliției Capitalei, rudă cu Alexandru Ioan Cuza și Grigore Ventura (tatăl actriței Maria Ventura) a fost printre fondatorii ziarului „Adevărul” (care a apărut inițial la Iași, între 15 decembrie 1871 - 15 aprilie 1872, apoi la București, de la 15 august 1888). Acesta avea ca program „*înlăturarea monarhiei ereditare și domn pământean*”, militând în prima perioadă pentru aducerea pe tron a lui Alexandru Ioan Cuza. În anul 1888 a fost implicat într-o mișcare împotriva regelui Carol I. Barbu Ștefănescu-Delavrancea l-a acuzat că este tributar privilegiului „*osului domnesc*”, depășit de dreptul constituțional modern.

În ciuda sfaturilor Doamnei Elena Cuza și ale medicilor, în anul 1889 s-a căsătorit cu Maria Moruzi (1863-1921), fiica lui Alecu Moruzi și a Adelei Sturdza și a plecat în călătorie de nuntă la Madrid. Acolo s-a îmbolnăvit de ftizie și și-a făcut testamentul în favoarea soției sale, murind apoi la puțin timp, în anul 1890, după șase luni de la căsătorie. A fost înhumat la Ruginoasa, moșie și palat care prin testament revenea soției alături de care trăise numai șase luni.

²² *Dicționarul personalităților feminine din România*, coordonator George Marcu, Editura Meronia, București, 2009.

²³ Dim.R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, Ediția I-a, Editura Lito-tipografiei «Populara», București, 1897, p.60.

În anul 1893, Maria Moruzi-Cuza s-a recăsătorit pentru un scurt interval de timp (o zi) cu Ionel Brătianu, fiul celui care îl detronase pe Cuza Vodă. Din această căsătorie s-a născut Gheorghe Brătianu (istoric). Până la urmă, Brătienii au donat Ruginoasa spitalului „Caritatea” din Iași, potrivit cu dorința Elenei.

- Dimitrie Cuza,²⁴ mezinul, născut în toamna anului 1864, a urmat studiile la Paris, moștenind viciile tatălui său. S-a întors în România și s-a stabilit la Palatul Ruginoasa, acolo unde locuiau Doamna Elena Cuza și fratele său, Alexandru. S-a îndrăgostit de una dintre slujnicele de la Palat. Legătura a fost descoperită de Elena Cuza, iar slujnica a fost alungată din Palat. Se spune că Dimitrie s-a certat cu mama adoptivă și, pe fondul neînțelegerilor și a firii sale instabile, s-a sinucis în anul 1888. A fost găsit împușcat cu un pistol în camera sa situată la parterul Palatului Ruginoasa.

2.2. Ce s-a întâmplat cu apropiatii și fideliile lui Cuza Vodă?

Apropiatii și fideliile lui Cuza Vodă au fost doi francezi, respectiv Cezar Librecht și Arthur Baligot de Beyne, un moldovean cu origini poloneze, Nicolae Pisoski, Alexandru Beldiman, Alexandru Zefkari, Constantin Moret Blaramberg, Nicolae. T. Orășanu, Generalul Ioan Emanoil Florescu, Generalul Savel Manu, Colonelul Ioan A. Solomon, Ioan Algiu, Gorjan August, Mihai Cerkez etc.

- Cezar Librecht,²⁵ după ce a fost achitat a plecat în Spania și a intrat cu gradul de colonel în statul-major al generalului Prim, contra armatei lui don Carlos. S-a distins în bătălia de la Albega, după care a primit (sau și-a luat singur, „nu se știe bine”), titlul de comite d’Albega. În anul 1870 s-a întors pentru câțva timp în București „*spre a se ocupa de afacerile sale personale în procesul pe care-l avea cu Statul, pentru despăgubiri bănești*”. De aici a plecat la Paris și, în timpul războiului franco-german, a făcut parte din Legiunea străină a lui Garibaldi, circulând vestea că a fost rănit pe câmpul de luptă. Apoi s-a stabilit în Paris, a căutat să se amestece în diferite întreprinderi industriale de electricitate, dar nu a reușit, murind „*în cea mai mare mizerie*” în anul 1880.²⁶

- Francezul Arthur Baligot de Beyne²⁷ i-a rămas credincios lui Cuza Vodă până la moarte. El a mai rămas în București, vreme de mai bine de un an,

²⁴ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.60.

²⁵ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.116-117.

²⁶ *Dicționar biografic de istorie a României*, coordonator Stan Stoica, Editura Meronia, București, 2008.

²⁷ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.20.

s-a documentat pentru a scrie o istorie „a domniei trecute”, dar neavând documente de arhivă, a renunțat și a părăsit țara și s-a retras în Franța, stabilindu-se la Paris. Acesta a păstrat legătura și cu Elena Cuza, soția Domnitorului, fiind preceptorul copiilor acesteia. A murit la Paris, în anul 1884.

- Nicolae Pisoski²⁸ a demisionat din armată în 14 februarie 1866 și a plecat în exil cu fostul Domnitor, unde a rămas până la moartea acestuia, în anul 1873. Apoi s-a întors apoi la Botoșani, unde era zărit adesea la balconul casei sale. De atunci și până la moarte, a trăit cu desăvârșire departe de luptele politice. Data morții sale este incertă.

- Alexandru Beldiman,²⁹ fostul prefect al Poliției Capitalei, s-a retras din viața politică, la Iași, unde, în 15 decembrie 1871 a înființat ziarul „*Adeverulu*”. În paginile acestuia a pornit o campanie împotriva domnitorilor străini și, în special, a celor din dinastia Hohenzollern. Drept urmare, ziarul a fost suspendat după 13 numere, iar el a fost amendat și judecat repetate rânduri pentru lezarea imaginii regale. Într-un astfel de proces, după ce a fost ținut în detenție mai multe luni, a fost achitat de un juriu în componența căruia a intrat și Vasile Alecsandri. Însă „*Adevărul*” nu a mai putut fi publicat din cauza amenzilor care grevau asupra bugetului. De aceea, s-a retras din viața publică, dar în anul 1884 s-a întors la București și a început să scrie la „*Războiul*”, cu pseudonimul „Un Moldovean”, articole îndreptate împotriva regelui Carol I.³⁰

Cu sprijinul mai mult moral al lui Alexandru, fiul lui Cuza Vodă, a făcut să reapară, la București, în 15 august 1888, cotidianul „*Adeverul*”. Ziarul a apărut fără niciun capital, pe baza unui credit de câteva zile oferit de tipograful Grigore Luis, „*cu o redacție alcătuită din oameni de inimă și buni scriitori, dar lipsiți ei înșiși de rutina și îndemânarea gazetărească*”. În 11 decembrie 1889, prin articolul „*Pentru republica română*”, „*Adeverul*” a anunțat că părăsește ideea Domniei pământene și că va promova ideea republicană. Însă în martie 1890, prințul Alexandru Cuza a murit pe neașteptate.

În septembrie 1893, coloratura socialistă a ziarului a devenit evidentă: „prim redactor” a fost numit Anton Bacalbașa, iar redactori permanenți Ioan Teodorescu, C.D. Anghel, Traian Demetrescu și Eugen Vaian. Au mai colaborat Constantin Mille și Constantin Stere, care semna cu pseudonimul „Observator ipohondric”.

²⁸ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.151.

²⁹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.25.

³⁰ Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, Editura „Saeculum”, București 1999.

În 5 ianuarie 1895 s-a aflat că după încheierea unui contract ferm, Alexandru Beldiman i-a cedat „*Adeverul*” lui Constantin Mille, care și-a asumat obligația să le plătească soților Beldiman o rentă viageră: 800 de lei pe lună fostului proprietar și 700 de lei pe lună doamnei Emma Beldiman. În 19 februarie 1898, frontul ziarului „*Adeverul*” a anunțat: „*Alex. V. Beldimanu nu mai este. Bătrânul nostru director și fondator al ziarului «Adeverul» și-a dat ultima suflare, eri, Marți, ora 6 seara*”. Știrea a fost însoțită de un portret grafic, realizat după o fotografie făcută cu două luni în urmă. A fost înmormântat în curtea Mănăstirii Ciorogârla.

- Constantin Moret Blaremburg³¹ a fost numit prefect al Poliției Capitalei sub guvernul Lascar Catargiu, post care l-a ocupat între anii 1873-1875. În timpul războiului de independență a fost atașat la Cartierul general ca adjutant al M. S. Regelui, și a făcut campania cu gradul de colonel. El s-a ocupat mult de îmbunătățirea rasei cailor, având pasiune pentru curse și concurând la alergările din Franța, Anglia cu succese strălucite. El a fondat gazeta „*Sportul*” în București.³²

- Nicolae. T. Orășanu³³ a continuat să publice prin ziare poezii, cu deosebire satire politice antidinastice, contra principelui Carol I, de la 1871 până la 1876. Între 1866-1867 a fost comisar de poliție în București. În anul 1878 a fost câțva timp funcționar la Regia Monopolurilor Statului și în anul 1880 director al Monitorului oficial. A încetat din viață în București, în anul 1890.

- Generalul Ioan Emanoil Florescu, despre care Arthur Baligot de Beyne spunea că „este singurul militar autentic”, a corespondat cu Alexandru Ioan Cuza până la moartea acestuia.³⁴ Din anul 1871 a revenit în viața politică, fiind numit în funcția de ministru de Război, pe care-a păstrat-o până în anul 1876. Numirea sa a fost o surpriză, fiind considerat „omul lui Cuza”. Carol I a explicat, într-o scrisoare trimisă tatălui său, că apreciasse fermitatea cu care generalul Florescu îi rămăsese loial predecesorului său: „*Generalul Florescu a fost criticat în 1866 pentru că a fost fidel lui Cuza. Ofițerii care i-au fost fideli lui Cuza sunt exact cei pe care mă pot baza, pentru că au rămas fideli unui*

³¹ Dim.R.Rosetti, op.cit., p.30.

³² Dim.R.Rosetti, op.cit., p.30.

³³ Dim.R.Rosetti, op.cit., p.143.

³⁴ Radu Rosetti, *Un uitat generalul Ion Em. Florescu*, Editura Monitorul Oficial si Imprimeriile Statului, 1937; Radu R.Florescu, *Generalul Ioan Emanoil Florescu - organizatorul armatei române moderne*, Editura Militară, București, 2004.

principiu și nu unei persoane”. Mai mult, a apreciat dinamismul și calitățile umane ale generalului: „*Generalul Florescu este un bărbat dinamic, chipeș și cu o înfățișare marțial fascinantă, dublată de maniere elegante*”. Mai mult de atât, principele afirma: „*Este și un bun muzician, un om sensibil la frumusețe în toate formele ei de manifestare. Își iubește munca și are inițiativă și mândrie*”. În iunie 1876, odată cu formarea guvernului liberal, condus de Brătianu, a fost demis de la Ministerul de Război, însă a rămas membru al Parlamentului.

A fost marginalizat de I. C. Brătianu, iar în anii 1877-1878 a privit de pe margine Armata română luptând pe frontul de la sud de Dunăre împotriva trupelor otomane. Însă, odată cu înlăturarea de la putere a lui I.C. Brătianu, a fost ales președinte al Senatului, iar în anul 1891 a devenit, pentru a doua oară, prim-ministru. A rămas în funcție doar câteva luni, pentru că s-a opus reînnoirii alianței secrete cu Germania, Austria și Italia, pe care regele Carol I o semnase în anul 1883. Guvernul său a fost înlocuit de unul conservator, condus de Lascăr Catargiu, favorabil Germaniei.

El și-a dedicat restul vieții îngrijirii proprietăților lui de la Vizurești și Sălcuța Odobești, unde s-a dovedit a fi un moșier corect. De asemenea, și-a continuat activitățile culturale și educative ca membru al Societății Culturale Ateneul Român și președinte al Societății pentru Educarea Poporului Român. A ținut numeroase conferințe și discursuri, a scris cărți și articole pe diverse probleme militare. Spre finalul vieții, a primit ordinul francez Legiunea de Onoare în grad de Mare Ofițer.

În anul 1892 s-a îmbolnăvit și a plecat în Franța pentru tratament. A murit la Paris în anul 1893, la vârsta de 74 de ani.³⁵ A avut două ceremonii funerare: una în Franța, la care au participat însuși președintele republicii și miniștrii de Război și Afaceri Externe. Două batalioane de infanterie, două escadroane de artilerie navală și o baterie i-au dat onoruri militare, după care trupul său a părăsit Gare de L'Est. Cea de-a doua ceremonie funerară a avut loc la București.

- Generalul Savel Manu,³⁶ după căderea lui Cuza a mai fost deputat și primar al Capitalei, apoi în anul 1875 s-a retras cu desăvârșire din viața politică.

- Colonelul Alexandru (Ioan) Solomon,³⁷ a abdicat din funcție în noaptea în care a fost arestat Cuza Vodă. A revenit în armată în anul 1871, fiind numit în funcția de comandant al Diviziei București și apoi avansat la gradul de general.

³⁵ Dim.R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, Ediția I-a, Editura Lito-tipograficiei «Populara», București, 1897, p.77-78.

³⁶ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.123.

El a scos armata din cazărmi împotriva studenților ieșiți în stradă în 22 martie 1871 pentru a demonstra contra serbării, în sala Slătineanu (ulterior Capșa), de către colonia germană, a zilei de naștere al proaspătului împărat german Wilhelm I. Manifestarea a fost purtată în primul rând de elemente filofranceze și antidinastice (în fapt, antiprusace). Împotriva manifestanților au intervenit trupe de infanterie și cavalerie, sub comanda generalului Ioan A. Solomon. Astfel, a fost împrăștiată mulțimea care asediasc, de câteva ore, pe Joseph Maria Friedrich von Radowitz, reprezentantul împăratului biruitor. În acel context, soldații au ocupat împrejurimile Palatului.³⁸ Vărsarea de sânge a fost evitată prin eforturile lui Ion Ghica și Lascăr Catargiu, dar generalul l-a acuzat pe Ion Ghica de faptul „că demoralizează trupa prin șovăiala lui”. Drept urmare, la cererea domnitorului Carol I, Ion Ghica a demisionat.³⁹ A murit în anul 1875, fiind înmormântat la Colentina, în biserica familiei Ghika, Teiul Doamnei.

- Ioan Algiu,⁴⁰ maior în 1864, a fost pus în disponibilitate în anul 1866. În anul 1873 a fost rechemat în activitate, iar în 27 martie 1874 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel. A participat la campania independenței din anii 1877-1878 în calitate de șef de stat major al diviziei comandate de Mihail Cerchez. A luat parte la pregătirea acțiunilor Diviziei de rezervă (ulterior Divizia 2 activă) pe frontul de la Plevna și pe cel de la Vidin. În 28 noiembrie 1877, Batalionul 1 din Regimentul 6 infanterie de linie (subunitate aflată sub comanda sa) a intrat în Plevna. El a fost numit primul comandant al garnizoanei orașului Plevna. Pentru meritele deosebite în organizarea și conducerea trupelor, la 1 decembrie 1877 a fost avansat la gradul de colonel. A fost decorat cu Steaua României în grad de ofițer, Virtutea Militară de aur, Trecerea Dunării, ordinele ruse Sf. Ana și Sf. Stanislas. În anul 1888 a fost numit prefect al poliției Capitalei și a ocupat această funcție până în anul 1891, când a fost înaintat la gradul de general de brigadă și i s-a încredințat comandamentul Diviziei Buzău. În anul 1896 a demisionat din armată.

- Gorjan August⁴¹ a fost înaintat în anul 1867 la gradul de ofițer superior (maior). Când a izbucnit mișcarea antidinastică din august 1870 în Ploiești, acesta a fost însărcinat, împreună cu colonelul Polizu, cu restabilirea ordinii. În anul 1872 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel, iar între anii 1873-1875 a

³⁷ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, 171.

³⁸ „*Studii. Revistă de istorie*”, nr.24, Editura Academiei R.S.R., București 1971, p.210.

³⁹ Corneliu Șenchea, *Glorii și păcate bucureștene*, Editura Ideea europeană, București, 2011, p.78.

⁴⁰ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.9.

⁴¹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.91.

ocupat funcția de director al Prefecturii poliției Bucureștiului. Din anul 1875 s-a întors la regiment, în anul 1878 a fost înaintat la gradul de colonel, iar în anul 1891 a ocupat funcția de director general al Poștelor. În anul 1896 a fost înaintat la gradul de general de brigadă.

- Mihai Cerkez⁴² era locotenent în momentul detronării lui Cuza Vodă. A refuzat împreună cu toți ofițerii din regimentul colonelului Solomon, să jure credință guvernului provisoriu și nu s-a supus decât în urma abdicării Domnitorului. În războiul de independență din anii 1877-1878, a luat parte la luptele de la Plevna, iar Osman-Pașa a predat sabia sa în mâinile sale. Înaintat la gradul de general, Mihai Cerkez s-a distins și la bătălia de la Smârdan conducând atacul. El era membru al Societății literare „Junimea”, la înființarea ei în Iași. A încetat din viață în anul 1884.

- Grigore Ipătescu,⁴³ în anul 1866 a fost avansat la gradul de maior, în anul 1874 era colonel. A luat parte la războiul de independență, din 1877-1878, fiind comandant al coloanei întâiu de atac la reduta Grivița, unde muriră maiorul Șonțu și căpitanul Valter Mărăcineanu. În anul 1883 a ajuns general de brigadă în 1883, iar în anul 1890, comandantul diviziei din Dobrogea. A încetat din viață în București, în anul 1895.

3. Destinul complotiștilor: oameni politici și militari

3.1. Oamenii politici (politicieni)

Documentele și mărturiile de epocă relevă că principalii artizani ai complotului care a condus la detronarea lui Cuza Vodă au fost: C.A. Rosetti, Ion C. Brătianu, Ion Ghika, Nicolae Golescu, Eugeniu Carada, D.A. Sturdza.

*

- C.A. Rosetti⁴⁴ a continuat activitatea politică. A crezut că se va bucura de onoruri pentru fapta sa, dar a simțit în permanență o reținere a contemporanilor de a-i recunoaște „meritele”. Și-a păstrat apucăturile de complotist, dar în noile condiții nu le-a putut fructifica după dorință. De aceea s-a integrat în curentul culturii române în plină afirmare, iar în 2 iunie 1867 s-a aflat printre fondatorii Societății Literare Române (Academia Română de mai târziu).⁴⁵

⁴² Dim.R. Rosetti, op.cit., p.52.

⁴³ Dim.R. Rosetti, op.cit., p.104.

⁴⁴ Dim.R. Rosetti, op.cit., 161-162.

⁴⁵ Marin Bucur, C. A. Rosetti, *Mesianism și Donquijotism revoluționar*, București, 1970; Vasile Netea, C. A. Rosetti, București, 1970.

După căderea guvernului liberal din 1868, el a trecut iarăși în opoziție. N-a fost satisfăcut de modul prudent în care Domnitorul Carol I privea și promova la guvernarea țării pe liberalii radicali. Astfel, în două rânduri s-a gândit că ar fi fost bine să se repete „pozna” din noaptea de 10/11 februarie 1866. El a conceput, împreună cu alți vechi conspiratori, acțiunile împotriva lui Carol I din august 1870 și martie 1871, menite să „bage frica în neamț”, eventual până la a-l determina să renunțe la tron. În acel context, în România s-a creat o stare de criză constituțională care a condus la o situație-limită, gestionată duplicitar de primul ministru Ion Ghica și dezamorsată de înțeleptul bărbat de stat Lascăr Catargiu. După o ședere de câțiva ani la Paris, s-a întors în țară spre a organiza coaliția de la „MazarPașa” care a atras după sine răsturnarea Partidului conservator. În anul 1875 s-a numărat, împreună cu Ion C. Brătianu, printre fondatorii Partidului Național Liberal. În ajunul războiului de la 1877, el s-a arătat cel mai înflăcărat partizan al intrării României în război, iar în lunile mai-august 1877 a fost primar al Capitalei.

De prietenia lui s-a ferit chiar Ion C. Brătianu, fost „tovarăș de conspirație”, care l-a păstrat și menținut într-o funcție înaltă, însă fără putere de decizie. În anul 1878, sub prezidențiatul lui I. C. Brătianu a ocupat portofoliul Ministerului de Interne, pe care l-a deținut între 26 martie-17 noiembrie 1878, când a devenit „Prezident al Camerei”. Între 9 iunie 1881-25 ianuarie 1882 a fost iarăși Ministru de Interne. Cu ocaziunea revizuirii Constituției, din cauza unor abuzuri comise de unii liberali și nepedepsite, C. A. Rosetti a dat semnalul dizidenței liberale. În guvernarea liberală de aproape 13 ani a fost președinte al Adunării Deputaților, formată dintr-o majoritate parlamentară supusă voinței „Vizirului”, fiind practic încremenit în postura invariabilă de „revoluționar de dragul revoluției”. A murit la 8 aprilie 1885, în București, la vârsta de 69 de ani.

- Ion C. Brătianu⁴⁶ a fost onorat de noul regim, în următorii patru ani, cu mai multe mandate ministeriale. Însă, și-a păstrat apucăturile de complotist, fiind arestat pentru complicitate în „revoluția” din 1870 împotriva lui Carol I, dar a fost eliberat la scurt timp. În anul 1876, ajutat de C.A. Rosetti, a format un cabinet liberal, care a rămas la putere până în anul 1888. El a fost ministru într-o perioadă tumultuoasă din viața statului român: războiul ruso-turc din anul 1877-1878 (războiul de independență), Congresul de la Berlin,

⁴⁶ Stan Apostol, *Ion C. Brătianu: Un promotor al liberalismului în România*, Editura Globus, București, 1993; Stelian Neagoe, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007, p.102-106.

formarea Regatului Român, revizuirea Constituției etc. După anul 1883, cu ajutorul lui C.A. Rosetti, prietenul și aliatul său politic, a fost singurul lider al liberalilor timp de aproape 40 de ani. În paralel cu activitatea politică și-a afirmat și talentul de scriitor, fiind autor de pamflete politice în limba franceză, iar în anul 1885 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. În anul 1886, în timp ce era prim-ministru, împotriva lui a avut loc un atentat în timp ce mergea agale pe jos, pe o stradă în București, împreună cu Constantin F. Robescu, deputat și viitor primar al Capitalei. Atentatul a eșuat, iar agentul secret care i-a însoțit pe cei doi demnitari l-a arestat pe agresor.

A avut 8 copii cu Pia Brătianu: Florica (a murit la vârsta de 3 ani), Sabina (1863-1941, măritată cu dr. Constantin Cantacuzino), Ion (1864-1927, de cinci ori prim-ministru, unul dintre marii oameni politici și de stat ai României), Constantin (1867-1950, inginer constructor și agronom, ultimul președinte al Partidului Național Liberal), Vintilă (1867-1930, prim-ministru, primar modernizator al Capitalei), Maria (1868-1945, mama poetului Ion Pillat), Tatiana (1870-1940) și Pia (1872-1946, căsătorită Alimăneșteanu). A murit în 16 mai 1891, în satul Florica, județul Argeș.

- Ion Ghika⁴⁷ a devenit prim-ministru în guvernul format la 15 iulie 1866, având și portofoliul Ministerului de Interne, până la 2 martie 1867. Însă, natura sa neliniștită l-a făcut să participe și la mișcările antidinastice din anii 1870-1871.

În 18 decembrie 1870, după retragerea lui Manolache Costache Epureanu a format un guvern, care a avut viață scurtă. A căzut cu mult zgomot în urma manifestației din 11 martie 1871 de la sala Slătineanu, organizată cu prilejul banchetului dat de colonia germană din București. Între anii 1881-1889, a fost ministrul României la Londra.⁴⁸ A murit în 7 mai 1897, la moșia lui de la Ghergani.

- Nicolae Golescu⁴⁹ a fost numit inspector general al Gărzii orășenești, la șase zile de la detronarea lui Cuza Vodă, iar ulterior a fost ales deputat în Adunarea Constituantă care a promulgat, la 1 iulie 1866, Constituția prin care România a devenit monarhie constituțională. Între 1 mai-16 noiembrie 1868 i-a succedat fratelui său la conducerea Guvernului României, ocupând și portofoliul

⁴⁷ Nicolae C. Nicolescu, *Enciclopedia șefilor de guvern ai României (1862-2006)*, Editura Meronia, București, (2006), p.157-161.

⁴⁸ Dim.R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, Ediția I-a, Editura Lito-tipograficiei «Popularea», București, 1897, p.87-88.

⁴⁹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.90.

Ministerului de Externe, iar după încheierea mandatului a fost ales președinte al Senatului. În august 1870 s-a implicat în „revoluția de la Ploiești”, fiind arestat împreună cu alți manifestanți antimonarhici. În urma procesului desfășurat la Târgoviște, judecătorii au decis, în 17 octombrie 1870, ca participanții civili să fie declarați nevinovați. În ultima parte a vieții a activat în Parlament, devenind și vicepreședinte al Adunării Deputaților, iar în 24 mai 1875 s-a numărat printre fondatorii Partidului Național Liberal.⁵⁰ A încetat din viață în 10 decembrie 1877, la vârsta de 67 de ani.

- Gheorghe C. Filipescu⁵¹ (demisionat din armată în anul 1863), după urcarea pe tron a principelui Carol I a fost numit mareșal al Curții, ocupând această înaltă demnitate până în anul 1874. Atunci a fost trimis ca agent al țării la Sankt-Petersburg, păstrând acest post până în anul 1876 când a demisionat în urma retragerii guvernului Lascăr Catargiu.

- Eugeniu Carada (zis Turcul)⁵² s-a întors în țară în martie 1866, pregătind venirea lui Carol de Hohenzollern. A fost ales în Consiliul comunal al Capitalei, a devenit ajutor de primar, iar în anul 1867 a fost ales deputat al Colegiului al 3-lea de Ilfov și secretar al Adunării. În anul 1869, Eugeniu Carada a fost ales din nou, dar n-a fost „proclamat” de către biroul electoral.

Cu toate aceste „onoruri” din partea noului regim politic, în anul 1870, împreună cu alți reprezentanți de marcă ai mișcării unionist-liberale, a organizat o „revoltă națională”, cu scopul răsturnării principelui Carol I. Însă, din motive încă nelămurite, a transmis prin telegraf mesaje pentru oprirea revoltei. În noaptea de 7/8 august 1870, către orele 3 dimineața, căpitanul Alexandru Candiano-Popescu, nerespectând cererea lui Eugeniu Carada, a declanșat „revolta la Ploiești”, cunoscută sub numele de „Republica de la Ploiești”. Deși a fost organizatorul acțiunii la nivel național, Eugeniu Carada a sosit personal la Ploiești și i-a convins pe liderii mișcării republicane să înceteze acțiunile. A fost dat în judecată ca „autor intelectual” al mișcării împreună cu alții, dar a fost achitat de către jurații din Târgoviște.

În anul 1871 a părăsit redacțiunea „Românului” și s-a stabilit în Paris de unde nu s-a întors decât în timpul războiului de independență. În anul 1877, alături de Ion C. Brătianu, a adunat oameni pentru armată, a procurat

⁵⁰ Stelian Neagoe, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007, p.336-338.

⁵¹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.75.

⁵² Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.44-45.

acesteia armamentul necesar și a asigurat proviziile. Mai târziu a fost răsplătit cu medalia „Trecerii Dunării”, singura distincție pe care a primit-o de-a lungul vieții.

În 1880, alături de Ion C. Brătianu, a înființat Banca Națională a României. El însuși a mers la Paris pentru a supraveghea tipărirea biletelor, a organizat numeroase filiale și centre în toată țara. Tot în anul 1880, a fost numit, împreună cu D. A. Sturdza, E. Stătescu, I. Kalenderu, comisar princiar însărcinat cu supravegherea Administrațiunii răscumpărării căilor ferate, iar în anul 1881 a fost numit director și vice-guvernator al Băncii Naționale, dar a demisionat peste trei luni fără a fi intrat în funcțiune.

În anul 1883 a fost ales de acționari Director al Băncii Naționale, iar în anul 1883 a fost numit membru în Consiliul de administrație al Căilor Ferate Române, însărcinare pe care a ocupat-o până în anul 1886, când a demisionat.

Și-a investit o mare parte din avere în lupta românilor din Transilvania.⁵³ A subvenționat ziare, reviste și cărți, a contribuit la construirea unor școli și biserici, a plătit cauțiunile revoluționarilor din Transilvania și procesele lor. A pregătit și opinia internațională pentru unire prin articolele publicate în străinătate și prin propaganda făcută de prietenii săi de peste hotare. A murit în București, în 10 februarie 1910.

- D.A. Sturdza⁵⁴ a activat în Reprezentanța Națională după urcarea pe tronul României a prințului Carol I, fiind și titularul câtorva ministere în mai multe guverne liberale: Agricultură, Comerț, Lucrări Publice. Totodată, a fost trimis ca agent diplomatic al României la Constantinopol (3 decembrie 1868 - 18 decembrie 1870). Treptat, a devenit anticarlist, publicând în presa străină câteva articole injurioase la adresa Domnitorului Carol I. A fost membru fondator al Partidului Național Liberal (24 mai 1875),⁵⁵ iar în lunga „guvernare Brătianu” a ocupat portofoliul câtorva ministere. După moartea fraților Brătianu, a devenit președinte al Partidului Național Liberal, iar în perioada 1892-1908 n-a făcut altceva decât să asigure „interimatul” și „să facă trecerea” de la Ion Brătianu-tatăl la Ion Brătianu-fiul. Din anul 1871 a fost ales membru al Secției de Științe Istorice a Academiei Române, între anii 1882-1884 președinte al acestui înalt

⁵³ Vezi, pe larg, Constant Răutu, *Eugeniu Carada. Omul și opera (1836-1910)*, Editura „Ramuri”, Craiova, în 1944.

⁵⁴ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.178.

⁵⁵ Nicolae C. Nicolescu, *Șefii de stat și de guvern ai României (1859 - 2003)*, Editura Meronia, București, 2003, p.198-203; Stelian Neagoe, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007, p.660-664.

for științific, iar din anul 1885 până în anul 1914, secretar general al aceleiași instituții. A publicat lucrări de specialitate și a pus bazele Societății Numismatice Române, al cărei președinte de onoare a fost.

Spre sfârșitul activității politice, Eugeniu Carada a condus o grupare denumită „Oculă”, formată în sânul Partidului Național Liberal. Aceasta a acționat pentru înlăturarea lui Sturdza de la conducerea partidului și desemnarea în acea funcție a lui Ionel Brătianu. Astfel, Sturdza a trăit într-un continuă neliniște sufletească, având tot mai des accese prelungite de nervi, simțindu-se torturat de Eugeniu Carada. Ziarul „Poporanismul” avea să relateze că în ședințele Consiliului de Miniștri, D.A. Sturdza începea să plângă și chiar umbla în patru labe pe sub masă, lătrând la un Carada imaginar. Fapta lui ticăloasă l-a urmărit toată viața.

A ținut ascunsă arhiva lui Cuza Vodă în vederea falsificării adevărului istoric asupra domniei acestuia. În anul 1892 a susținut că detronarea s-a făcut „cu aprobarea întregii țări”.⁵⁶ Această afirmație a fost contrazisă de G. Mârzescu, membru al Partidului Liberal, dar susținător al lui Cuza Vodă, care a afirmat că „Poporul român a fost străin și chiar surprins când a aflat în zori de ziuă această răsturnare nocturnă”.⁵⁷

În anul 1903 ziarul bucureștean „Țara” a publicat un articol sub titlul „Trădarea lui Sturdza față de Cuza”, în care a reluat povestirea faptelor de trădare ale lui Dimitrie A. Sturdza. În octombrie 1908 s-a anunțat în mod oficial că primul ministru era grav bolnav și va fi tratat la un sanatoriu de boli nervoase din străinătate. În 11 ianuarie 1909, la Congresul Partidului Liberal a fost desemnat Ionel Brătianu în funcția de președinte al partidului, iar activitatea politică a lui Sturdza a luat sfârșit. Abia în anul 1912 a predat arhiva lui Ion Bianu, directorul Bibliotecii Academiei Române, recomandându-i s-o pună la dispoziția marelui public mult mai târziu. A murit în 8 octombrie 1914, la vârsta de 81 de ani. Fiul său, colonelul Alexandru Sturdza, avea să trădeze armata română în primul război mondial, trecând la nemți în anul 1917 cu planurile de luptă ale Armatei române.⁵⁸ Arhiva a devenit accesibilă abia la 23 ianuarie 1928, după moartea lui D.A. Sturdza și a lui Ionel Brătianu, fiul complotistului Ion C. Brătianu.

⁵⁶ D.A. Sturdza, *Istoria și conservatorii. Discurs...*, București, 1892. p.18.

⁵⁷ G. Mârzescu, *Martirii de la 48 și Salvatorii de la 66*, București, 1878, p. 11.

⁵⁸ Vezi, pe larg, Petre Otu și Maria Georgescu, *Radiografia unei trădări. Cazul colonelului Sturdza*, Editura Militară, București, 2011.

- Theodor C. Văcărescu,⁵⁹ (demisionat din armată în anul 1864), a fost numit prefect la Prahova în 12 februarie 1866, cu însărcinarea de a trece peste frontieră la Brașov, pe „*detronatul Domnitor Cuza*”. În anul 1870, guvernul l-a trimis în misiune la Berlin, „*comisar extraordinar în cestiunea drumurilor de fer Stronsberg*”. Acolo a descoperit și a raportat guvernului dispariția depozitului de 37,5 milioane lei, capital garantat de guvernul român care trebuia să servească la terminarea construcției aceluia drum de fier și care a fost deturnat de la destinația lui. În 20 iulie 1871, a fost numit agent diplomatic al țării în Serbia. În septembrie 1872, cu prilejul înființării milițiilor, prevăzute de legea organică a puterii armate, în calitate de fost ofițer, a fost numit locotenent în milițiile călări, iar în iunie 1873, Domnitorul Carol I l-a chemat pe lângă persoana sa, în funcția de mareșal al Curții Domnești. În octombrie 1876, a însoțit, ca reprezentant al Curții Domnitorului, pe primul Ministru, Ion Brătianu, și pe Ministrul de război, colonelul Slăniceanu, în misiunea pe lângă împăratul Rusiei, Alexandru al II-lea, la Livadia, unde s-au stabilit bazele înțelegerii pentru trecerea oștirilor rusești prin România. A luat parte la războiul de independență, în calitate de căpitan milițian, atașat marelui cartier general al armatei române. El a trecut Dunărea și a participat la luptele din jurul Plevnei. În 8 Aprilie 1881, a fost trecut în rezervă ca locotenent-colonel și în octombrie 1882 a fost numit ministru pe lângă curțile din Bruxelles și din Haga. În 28 ianuarie 1885 a fost numit „*trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar la Roma*”, dar în 31 August 1885 a demisionat pentru motive private. În anul 1886 a publicat volumul I și în 1887 volumul al 2-lea al scrierii istorice „*Luptele Românilor în războiul din 1877-78*”, operă premiată de Academia română. În 1 iulie 1888 a fost numit „*trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar pe lângă curtea din Viena*”, post în care a funcționat până în 1 iulie 1891. A făcut parte în nenumărate rânduri din parlament, ca deputat și senator.

- Anton Arion,⁶⁰ jurist și om politic liberal, în anul 1866 a ajuns deputat în Adunarea Constituantă și Comisar Extraordinar al Guvernului. A fost de mai multe ori ministru al Justiției în guvernele conduse de Ștefan Golescu (19- 29 august 1867, 13 noiembrie 1867 - 29 aprilie 1868) și Nicolae Golescu (1 mai - 2 noiembrie 1868); în această calitate a făcut o serie de schimbări la nivelul tribunalelor județene și, mai ales, a înființat curți de judecată cu jurați în orașele

⁵⁹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.188.

⁶⁰ *Dicționar biografic de istorie a României*, coordonator Stan Stoica, Editura Meronia, București, 2008.

reședință de județ, pentru „garantarea unei bune administrațiuni a justiției”. Ca ministru de Interne (12 august - 16 noiembrie 1868) a pus în aplicare „*Legea privind organizarea puterii armate în România*”, adoptată în iulie 1868. A murit în anul 1897.

3.2. Militarii

Cei mai cunoscuți militari care l-au trădat pe Cuza Vodă au fost: colonelul Nicolae Haralambie, colonelul Nicolae Zefkari, maiorul Dimitrie Lecca, colonelul Dimitrie Kretzulescu, căpitanul Alexandru Candiano-Popescu, căpitanul Pilat Constantin, căpitanul Costescu Anton, căpitanul Lipoianu Alexandru.

- Nicolae Haralambie,⁶¹ după suirea pe tron a Principelui Carol I, având gradul de colonel, a ocupat, la 6 August 1866, portofoliul Ministerului de Război în cabinetul Ion Ghika; a păstrat această funcție până la 8 februarie 1867, când a demisionat din acel minister, iar în octombrie 1867 a demisionat și din armată. După această demisie s-a ținut cu desăvârșire departe de toate luptele politice, cu toate că prin situația eminentă pe care o avusese, putea să aspire la cele mai înalte demnități în Stat.

În timpul războiului de independență (1877-1878), a fost chemat în activitate, înălțat la gradul de general de brigadă și a luat comanda Corpului al 2-a de armată, apoi comanda Corpului de Vest. S-a distins la atacul Inovei și a Smârdanului. Prin faptele de vitejie din războiul de independență, a sperat că își va răscumpăra actul de trădare, dar va fi cuprins de remușcări spre sfârșitul vieții. După război s-a implicat în politică, fiind ales senator, apoi a făcut parte din coaliția care a acționat pentru răsturnarea guvernului Ion C. Brătianu, denumită „Opoziția Unită”. Însă rolul său pe scena politică a fost mai degrabă pasager, căci nu s-a evidențiat cu nimic deosebit în activitatea de politician.⁶²

În memoriile sale, Constantin Argetoianu, înrudit prin mamă cu familia Haralambie, a schițat un portret al generalului complotist: „*Pe generalul Haralambie l-am cunoscut bine. Trăia în București, unde a jucat rolul istoric știut la detronarea lui Cuza... Îmi aduc aminte de dânsul ca un om îmbătrânit înainte de vreme, ca de un om ros de remușcare: conștiința nu l-a absolvit niciodată pe deplin pentru actul de trădare față de prietenul și binevoitorul lui*”. A murit în București, la 8 aprilie 1908, iar la înmormântarea sa în cimitirul Bellu

⁶¹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.94-95.

⁶² Stelian Neagoe, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007, p. 351-353.

au vorbit generalul Coandă (din partea Armatei), Dimitrie A. Sturza (din partea guvernului) și Costescu Comăneanu (vicepreședinte al Senatului). Aceștia au încercat să-l apere de acuzația potrivit căreia și-a călcat jurământul militar și a contribuit la detronarea lui Cuza (din pasiune pentru o doamnă liberală).

- Alexandru Zefkari,⁶³ fostul comandant al garnizoanei București (având gradul de maior), a fost înaintat în anul 1869 la gradul de colonel, iar în anul 1875 la gradul de general de brigadă. În timpul războiului de independență a fost atașat pe lângă Marele Cartier General al Comandamentului rusesc.

- Călinescu Athanasie⁶⁴ a fost liberat din armată la 1869, iar în anul 1880 a fost avansat la gradul de general de brigadă în rezervă; În anul 1883 a fost numit inspector general al Gărzii Naționale, funcție deținută până la desființarea acesteia.

- Dimitrie Lecca,⁶⁵ în 11 februarie 1866 era Ministru de Război, deținând acest portofoliu până în 11 mai 1866, când a fost avansat la gradul de lt. colonel și a primit comanda Regimentului 7 din linie. În anul 1876 a fost ales deputat de orașul Bacău, și, în același timp, vicepreședinte al Camerei. În timpul războiului de independență a fost numit comandant al Diviziunii a 4-a, și a luat parte la luptele de la Lom-Palanca, Smârdan, Vidin. Dimitrie Lecca a mai fost ministru de Război și de la 11 iulie 1879 până la 29 Aprilie 1880, având gradul de colonel. Apoi a fost înălțat la gradul de general, reluându-și locul în Cameră, iar dar mai târziu i s-a dat comandamentul Diviziei a 4-a. În anul 1883, a fost ales Președinte al Camerei, ocupând această demnitate până la moartea sa. A încetat din viață subit, la Radomirești (Bacău), în 4 iulie 1888, când încă nu împlinise vârsta de 60 de ani!

- Dimitrie Kretzulescu,⁶⁶ fostul șef al Diviziei teritoriale cu reședința în București, a fost trecut în neactivitate în anul 1869. În anul 1870 a fost reprimat în activitate, iar în 1 ianuarie 1871 a fost înaintat la gradul de general de divizie. Peste câteva luni a fost trecut iarăși în neactivitate și apoi la pensie. A încetat din viață în 12 aprilie 1874.

⁶³ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.203.

⁶⁴ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.40.

⁶⁵ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.114-115.

⁶⁶ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.110.

- Alexandru Candiano-Popescu⁶⁷ a demisionat din armată în anul 1867, a fost ales deputat și a fondat două ziare: *Perseverența* și *Democrația* în care apăra idei democratice înaintate. În memoriile sale a justificat astfel participarea la complotul împotriva lui Cuza Vodă: „*Politicienii, cum am mai zis mai sus, aveau și interese de stat și interese personale ca să răstoarne pe Cuza. Interesul meu personal era ca dânsul să stea pe tron cât mai mult. Dar interesul meu nu se potrivea cu cel obștesc. Mie îmi mergea bine, țării însă îi mergea rău. [...] Cu sufletul înecat în amărăciune și în mâhnire, am intrat în conspirație împins de cea mai desăvârșită dezinteresare și împlinind cea mai grozavă jertfă pe care un om poate să o îplinească. [...] Câte nopți n-am dormit! Ce chin, ce luptă înverșunată s-a petrecut cu mine! Trebuia să mă hotărâsc. Am ales țara.*”

Fiind agitator politic foarte îndrăzneț,⁶⁸ Candiano-Popescu a fost închis de trei ori. În anul 1868 a fost arestat în Ungaria și închis în cetatea Arad mai multe săptămâni ca agitator Daco-Român. În anul 1870, fiind deputat, a luat parte în orașul Ploiești la „insurecția” care avea ca scop răsturnarea dinastiei Hohenzollern. Mișcarea revoluționară este însă înăbușită și Candiano-Popescu arestat dinpreună cu 40 alți acuzați și dat în judecata juraților, dar a fost achitat de Curtea din Târgoviște.

În 24 mai 1875 și-a pus semnătura, alături de Ion C. Brătianu, Mihail Kogălniceanu, A.G. Golescu, Gheorghe Vernescu, Tache Anastasiu, C. Fusea, Alexandru Candiano-Popescu, Anastase Stolojan, Gheorghe Chitu, C.G. Pascov și N.C. Furculescu, pe un program politic care atesta fondarea Partidului Național Liberal.

În anul 1877, la izbucnirea războiului contra Turciei, Candiano-Popescu, deși era deputat, s-a înrolat în armată, a luat parte la asaltul redutei Grivița 1, conducând Batalionul al II-lea de vânători, drept pentru care a fost decorat cu ordinul Sfântu Gheorghe de către împăratul Rusiei. Pentru comportarea avută la comanda Batalionului 2 Vânători, generalul Alexandru Cernat, ministrul de război, l-a citat pe ordin de zi al armatei, apreciind că acesta, înrolat ca voluntar în război, s-a oferit să conducă batalionul „nefiind

⁶⁷ Dim.R. Rosetti, op.cit., p.41.

⁶⁸ Vezi, pe larg, Alexandru Candiano-Popescu, *Amintiri din viața-mi*, Nota asupra ediției, adnotări, transcrierea și îngrijirea textului de prof. univ. dr. Constantin Corbu, Editura Eminescu, vol. I (1998), vol. II (1999).

chemat la comanda acestuia”. Pentru faptele sale de arme a fost avansat la gradul de locotenent-colonel și decorat cu înalte ordine și medalii.

Deși participase la mișcarea antidinastică, între anii 1880-1892 el a fost adjutant al regelui Carol I. Această numire a fost comentată de Mihai Eminescu în „*Timpul*” din 9 decembrie 1880: „*Când un om ce, după propria sa mărturisire, soldat fiind, a luat parte la răsturnarea suveranului său și care, după știința tuturor, a proclamat răsturnarea domnitorului la Ploiești, devine sub domnul Brătianu adjutant domnesc, atașat ca om de încredere pe lângă suveranul pe care a voit să-l răstoarne, domnul Brătianu va permite tuturor rebelilor libertatea de-a conchide că impunitatea unui atentat la siguranța statului și a formei de guvernământ e, sub domnia sa, un titlu de recomandare pentru a înainta pe scara ierarhiei sociale.*”

Alexandru Candiano-Popescu a îndeplinit funcția de adjutant al regelui Carol I vreme de 12 ani. În anul 1879 a fost numit prefect de Poliție al Capitalei, funcție deținută timp de 4 luni, iar în anul 1894 a fost înaintat la gradul de general de brigadă în arma cavaleriei. A murit subit, la Târgoviște, în 25 iunie 1901, în contextul unei drame familiale cauzate de fiul său Alexandru-Ștefan.

- Pilat Constantin,⁶⁹ unul dintre cei trei ofițeri care au intrat în iatacul lui Cuza Vodă și l-au obligat să semneze abdicarea, în anul 1870 a plecat în Franța, s-a angajat în armata franceză și a luat parte la războiul contra Germaniei. Fiind înrolat fără autorizarea guvernului, a fost șters din controale. În anul 1877, izbucnind războiul între România și Turcia, a fost reprimat în oștire cu gradul de locotenent-colonel și avansat, în anul 1877, la gradul de colonel. În timpul războiului a fost sub-șef de Stat-major. În anul 1883 a fost înaintat la gradul de general de brigadă, în anul 1893 a comandat diviziunea din Dobrogea, iar în anul 1896 pe cea din Galați, unde se găsea și în anul 1898.

- Costescu Anton,⁷⁰ unul dintre cei trei ofițeri care au intrat în iatacul lui Cuza Vodă și l-au obligat să semneze abdicarea, a fost înaintat, în anul 1867, la gradul de maior, iar în anul 1870 la gradul de locotenent-colonel. În anul 1877, a fost numit în funcția de comandant al Regimentului de artilerie din garnizoana Iași. A murit în orașul Iași, în anul 1889.

⁶⁹ Dim.R. Rosetti, op.cit., p.150.

⁷⁰ Dim.R. Rosetti, op.cit., p.57.

- Lipoianu Alexandru,⁷¹ unul dintre cei trei ofițeri care au intrat în iatacul lui Cuza Vodă și l-au obligat să semneze abdicarea, a fost înaintat în 10 mai 1866 la gradul de maior, însă în anul 1867 a fost pus în neactivitate. În anul 1868 a fost rechemat la „front”, a înaintat până la gradul de colonel și apoi a dimisionat. A ocupat și mai multe funcțiuni civile sub diferitele guverne liberale, între care prefect de județ și director al Poștelor și Telegrafelor.

- Gheorghe Anghelescu,⁷² maior din anul 1865 (francmason), în anul 1870 a ajuns colonel. În timpul războiului de Independență a comandat cu gradul de colonel Divizia 3-a la atacul de la Grivitză, și la Plevna, iar cu gradul de general de brigadă, Divizia 4-a de infanterie la Smârdan-Vidin. Din 25 ianuarie 1882 a fost câteva luni ministru de război în cabinetul Ion Brătianu; în anul 1891 a fost înaintat la gradul de general de divizie, comandant al Corpului I de armată. În anul 1894 s-a retras din armată, în urma „punerii sale în disponibilitate”. În anul 1895 a fost ales senator.

- Gheorghe Slăniceanu,⁷³ căpitan (francmason), maior din anul 1864, colonel în anul 1870 și general în anul 1880. În timpul războiului de independență (1877-78) fiind șef de stat-major, a fost numit comandant al Corpului de observațiune pe Isker. A fost însărcinat cu atacul Rahovei, trupele de sub comanda lui s-au distins cu deosebire la 7 noiembrie 1877. Fiind colonel, Gheorghe Slăniceanu a fost ministru de război în perioada 26 aprilie 1876-2 aprilie 1877, apoi în perioada 20 aprilie 1880-9 iunie 1881.

- Constantin Budișteanu,⁷⁴ căpitan în anul 1866 (francmason), a fost avansat în anul 1867 la gradul de maior, iar în anul 1876 colonel. S-a distins pe câmpul de luptă în războiul de independență (1877-1878). Fiind numit comandant al Brigadei 2-a infanterie din Corpul I de armată, a fost greu rănit pe când îndrepta focul soldaților la atacul Plevnei de la vestul redutei (octombrie 1877). În 1883 a fost înaintat la gradul de general de brigadă, iar în 1892 la gradul de general de divizie. În octombrie 1895 a intrat în Cabinetul liberal de sub președinția lui Dimitrie Sturza ca ministru de război, până în 25 noiembrie 1896. În 1 aprilie 1897, a demisionat din armată, spre a trece la pensie.

⁷¹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.117.

⁷² Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.11.

⁷³ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.170-171.

⁷⁴ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.38.

- Mihai Radu,⁷⁵ căpitan în 10 februarie 1866, în anul 1867 a fost avansat la gradul de maior. Însă, în anul 1869 a demisionat din armată. Peste câțiva ani, a intrat în administrație, iar în anul 1876 a fost numit prefect al județului Brăila. A ocupat acel post până după izbucnirea războiului de independență, când a fost chemat la București, iar în anul 1878 i s-a încredințat Prefectura Poliției Capitalei. În anul 1884 a fost avansat la gradul de general de brigadă și trecut în rezervă. În 2 februarie 1885 a fost numit Ministru al Lucrărilor publice. A îndeplinit acea funcție până în 17 octombrie 1886, când a trecut la Interne, în cabinetul de sub presidenția lui Ion Brătianu. A ocupat acel post până în 1 martie 1888, când a demisionat. A murit în 8 aprilie 1894.

- Berendei Anton,⁷⁶ (locotenent în 11 februarie 1866), era maior în anul 1868 și colonel în anul 1877. În anul 1885 a fost înaintat la gradul de general de brigadă și a condus lucrările de fortificații din jurul Bucureștilor, fiind numit inspector general al Geniului. În anul 1895, a fost înaintat la gradul de general de divizie, încredințându-i-se comandamentul Diviziei din Craiova. A fost în diferite rânduri secretar general al Ministerului de Război, iar în timpul războiului de independență a fost însărcinat cu stabilirea podului peste Dunăre și a luat parte la luptele din fața Plevnei unde comanda Geniul. În 25 noiembrie 1896 a intrat în guvernul P.S. Aurelian, luând portofoliul „resbelului”, pe care-l deținea și în anul 1898, în cabinetul condus de Dimitrie Sturdza.

- Grigore Serrurie,⁷⁷ a devenit unul din membrii devotați ai partidului liberal. A fost amestecat în mișcările revoluționare de la 1848, 1866, 1871. A făcut parte ca deputat din toate Camerele liberale până în anul 1888, și a fost adesea membru în Consiliul comunal al Bucureștilor. A încetat din viață în București, în ianuarie 1892.

- Ștefan Fălcoianu,⁷⁸ în anul 1869 a fost trecut în neactivitate, însă în aprilie 1877 a reintrat în activitate, cu gradul de colonel. După izbucnirea războiului de independență, a fost numit șef de Stat-major general al armatei române de operațiune. În această calitate, el a format coloanele de atac înaintea Plevnei și înaintea Vidinului; a negociat predarea Vidinului, a subscris convențiunea de predare a acestei cetăți către armata română. În anul 1883 a

⁷⁵ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.158.

⁷⁶ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.26-27.

⁷⁷ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.169.

⁷⁸ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.72-73.

fost înaintat la gradul de general de brigadă, iar în 23 iunie 1884 a fost numit ministru de război în cabinetul Ion Brătianu. A deținut această funcție până în 13 ianuarie 1886, când a demisionat. În 1892 a fost înaintat la gradul de general de divizie, reluându-și funcția de șef al Marelui stat-major al armatei. În anul 1895 a trecut la pensie.

- Ipătescu Grigore⁷⁹ a ajuns maior în anul 1866, colonel în anul 1874 și general de brigadă în anul 1883. A luat parte la războiul de independență din anii 1877-1878, fiind comandant al coloanei de atac la reduta Grivița. În anul 1890, a fost numit comandant al Diviziei din Dobrogea. A încetat din viață în București în 1895.

Concluzii

La 14 ani de la producerea evenimentului, gazetarul Mihai Eminescu scria în presa vremii că respectiva conspirație „*n-ar fi izbutit nicicând dacă o seamă de naturi criminale, care spre rușinea țării și a oștirii, făceau parte din puterea armată, n-ar fi ridicat cu lașitate mâna lor nelegiuită contra Domnului țării*”. El aprecia că „*Actul de la 11 februarie, participarea gardei Palatului la răsturnarea Domnitorului, a fost o infamie și o lașitate*”, afirmând că „*Vor trece veacuri și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina 11 februarie*”. El avea să constate (în Mss. 2255, 417 r.): „*Dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza, vom afla că aproape toți conspiratorii răsturnării lui Cuza, afară de câțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin*”; în Mss. 2257, 421, „*poporul românesc nu e capabil nici de trădare, nici de infamie (11 februarie n-au fost românii, Candiano grec, Pilat grec, Leca bulgar)*”.⁸⁰

Este cunoscut răspunsul pe care l-a dat Mihai Eminescu discursului public al lui Vasile Boerescu, ținut la 14 februarie 1882, în sala Ateneului, și publicat de oficiosul „*Românul*”. Sub titlul *Momente din viața lui Cuza Vodă*, Mihai Eminescu a publicat în ziarul „*Timpul*” din 27 februarie 1882, un comentariu încheiat astfel: „*....stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn*”.⁸¹

⁷⁹ Dim.R. Rosetti, *op.cit.*, p.105.

⁸⁰ Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 563.

⁸¹ Mihai Eminescu, *Opere*, XIII, p.64.

În 1898, I.G. Valentineanu, fostul șef al Siguranței Statului, i-a prezentat astfel pe „conspiratorii militari”:⁸²

- Colonel Haralambie, astăzi general pensionar;
- colonelul Dimitrie Crezzulescu, mort general;
- colonel T. Călinescu, general în retragere;
- maiorul D. Lecca, mort general;
- căpitan Lipoianu, astăzi colonel în retragere;
- căpitanul Mălinescu, mort prin sinucidere;
- căpitan Pilat, astăzi general-comandant;
- căpitan Handoca, astăzi major în retragere;
- colonel Berendei, astăzi general ministru de resbel;
- colonel Georgiu;
- căpitan Costescu, mort colonel;
- căpitan Candiano Popescu, general aghiotant al regelui Carol.

I.G. Valentineanu, avea să scrie că: „în istoria națiunii române, numele lui Alexandru Ioan Cuza va ocupa una din paginile cele mai frumoase, și se va cita alături cu al Domnilor mari cari au ilustrat țara și Domnia Română. Cuza a fost un Domn mare. Meritele pentru patrie și românism, îi asigură gloria și nemurirea”.⁸³

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

⁸² Valentineanu, *Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873*, București, 1898, p.115.

⁸³ Valentineanu, *op.cit.*, p.27.

MEMORIE PROFESIONALĂ

ANTISUBVERSIUNEA – OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII

I. EXPRIMARE DE INTENȚIE ȘI EVOLUȚIE INSTITUȚIONALĂ

EXPRIMARE DE INTENȚIE

De la coagularea primelor forme de organizare statală, au apărut agenți/vectori interni și externi care vizau subminarea și/sau răsturnarea/destructurarea acestora. Pentru descoperirea și anihilarea acțiunilor de acest gen, formațiunile statale și-au creat instrumentele necesare de protecție, care, cu timpul, au evoluat spre structuri de informații și securitate.

În epoca modernă (după Revoluția franceză de la 1789), s-au structurat mai peste tot servicii secrete pentru informații și securitate în interior și în străinătate, atât civile cât și militare.

Serviciile statale de informații și securitate din lumea modernă au competențe, conferite legal, să apere valorile supreme prevăzute și garantate prin constituție și cadrul normativ național, respectiv suveranitatea, independența, integritatea teritorială, ordinea constituțională, securitatea economică și, de dată mai recentă, drepturile și libertățile fundamentale cetățenești.

În funcție de configurarea listei riscurilor și amenințărilor la adresa ființei statale și a ordinii constituționale, în structura serviciilor de informații cu competențe interne s-au conturat câteva profile/domenii de activitate distincte: Antisubversiunea sau Apărarea ordinii constituționale (descoperirea și contracararea acțiunilor subversive vizând subminarea puterii de stat [comploturi, răscocale, revolte, rebeliuni, obstrucționarea autorității de stat, abuzuri și fapte de corupție ale exponenților autorităților publice, propaganda antistatală etc.], a celor de factură politică [anarhismul, extremismul de stânga și de dreapta], etnică [iredentismul, autonomismul, revizionismul teritorial], religioasă [fanatismul și exclusivismul, prozelitismul agresiv, nerecunoașterea statului și nerespectarea reglementărilor legale], trecerea frauduloasă a frontierei de stat), Apărarea securității economice (față de acțiunile de sabotaj, diversiune și subminare economică), Contraspionajul și Antiterorismul.

Pentru exterior, de când este lumea, au existat și s-au constituit structuri de Spionaj/Informații Externe.

Această configurare și delimitare a profilelor/domeniilor informative are la bază rațiuni pragmatice, care țin de managementul activității respective, între unele dintre acestea existând multe interferențe, soluționate prin reglementările legale privind organizarea și desfășurarea activităților specifice. Aceste profile sau domenii au fost și sunt conferite, de regulă, în competența mai multor structuri informative, principalele fiind cele interne și externe, atât civile cât și militare.

O analiză care ar putea fi de interes, atât pentru specialiști cât și pentru cititorii preocupați de zona informativă, se referă la modul în care au fost abordate profilele/domeniile activității informative de structurile speciale ale statului român în perioada modernă, luând în considerare modul de configurare legală a riscurilor și amenințărilor specifice, evoluția instituțională a structurilor informative ale statului, competențele atribuite acestora, modul de organizare și desfășurare a activității de cunoaștere, prevenire și contracarare a riscurilor și amenințărilor, mijloacele și metodele folosite și eficiența acestora. Pentru a se putea sesiza evoluțiile în planul organizatoric – instituțional, al reglementărilor legale privind atribuțiile conferite, al concepției de muncă, al mijloacelor și metodelor folosite, al modalităților de intervenție, precum și al raporturilor de colaborare intra și interinstituțională, analiza este structurată pe tronsoane de timp semnificative privind organizarea statală și cea geopolitică. Vor fi luate în considerare perioadele Regulamentelor Organice, Principatelor Unite, Regatului până la Războiul de Independență, apoi până la Marea Unire, perioada dintre cele două războaie mondiale (cu diferențieri pentru dictatura regală, guvernarea legionară, regimul Antonescu), cea comunistă (cu două subperioade: până și după 1964) și cea de după decembrie 1989 – democrație și stat de drept.

Data fiind dificultatea și amploarea unei astfel de analize exhaustive, pe profile/domenii informative, văzute în evoluție temporală, am decis să abordez mai detaliat profilul Antisubversiune/ Apărarea ordinii constituționale, în care mi-am desfășurat activitatea informativă, timp de peste 35 de ani (1968-2004). Pentru început, voi evoca evoluția structurilor informative și de securitate ale României moderne, cu accent pe cele cu competențe pentru cunoașterea/descoperirea, prevenirea și contracararea acțiunilor vizând subminarea ori răsturnarea ordinii de stat, relevând – pe scurt – starea de fapt și circumstanțele istorice și geo-strategice care au determinat înființarea,

transformarea sau chiar desființarea acestora, cadrul legal care le-au guvernat organizarea și funcționarea, competențele atribuite, modul de organizare și desfășurare a activității informative și de securitate, mijloacele și metodele folosite, concepția și modalitățile de intervenție preventivă și de contracarare a riscurilor și amenințărilor specifice, toate abordate din perspectivă istorică.

În continuare, voi analiza separat riscurile și amenințările de factură subversivă, cu luarea în considerare a factorilor interni și externi care le-au generat și favorizat, a măsurilor legale care le-au fost contrapuse, a locului și rolului serviciilor de informații și securitate ale statului român în acest context, a modalităților de acțiune, mijloacelor și metodelor folosite și a eficienței acestora, cu relevarea aspectelor specifice pe etape istorice.

EVOLUȚIE INSTITUȚIONALĂ

Nevoia de informații a fost resimțită de oameni din cele mai vechi timpuri, informația fiind reclamată de necesitatea cunoașterii propriului lor mediu ambiant, de nevoia investigării posibilităților de hrană, a confortului minim în scopul asigurării șanselor de supraviețuire.

Oamenii încep să culeagă unii despre alții informații încă din antichitate. Aceste informații se referă în mod necesar la puterea și intenția clanurilor și triburilor vecine. Din acest moment al necesității supravegherii unor locuri, terenuri sau triburi se poate vorbi de existența neinstituționalizată a persoanelor care, treptat, fac din această activitate o îndeletnicire, care se ocupă de culegerea, stocarea și interpretarea informațiilor.¹

Despre culegerea informațiilor ca îndeletnicire vorbesc pentru prima dată textele biblice. În *Vechiul Testament*, la capitoul 13 se fac referiri la faptul că Moise, pe timpul exodului evreilor din Egipt (sec. XI î.C.), a trimis niște oameni să iscodească țara Canaanului.

În jurul anului 400 î.C., China antică dispunea deja de structuri informative bine organizate. Cel mai cunoscut manuscris al antichității în domeniul culegerii informațiilor, cunoscut sub denumirea de „Arta războiului”, îi aparține lui Sun Tzu, celebru general din timpul statului WU.

Agenți de informații/iscoade au fost utilizați în imperiile egiptean, persan, macedonean, roman, bizantin, arab, mongol, otoman ș.a.,

¹ Marian Ureche, *Servicii Secrete vol. 1*, Ed. Paco, 1993, p. 19.

diversificându-se modalitățile de acoperire a personalului utilizat (medici, pelerini, marinari, preoți), cât și metodele (cenzura corespondenței).²

Biserica a deținut și ea structuri informative în toate statele europene mai importante. Un puternic aparat informativ l-a avut Inchiziția în Spania, care culegea date despre „ereticii” urmăriți.³

Finalizarea procesului de constituire și consolidare a statelor centralizate a dat un nou impuls organizării unor structuri informative proprii, necesare contracarării tendințelor centrifuge ale unor feudali și identificării eventualelor amenințări externe.

În Țările Române, despre existența unor structuri informative cu un grad primar de organizare se poate vorbi din timpul lui Mircea cel Bătrân în Țara Românească și al lui Ștefan cel Mare în Moldova. Preocupările domniei erau direcționate atât în vederea culegerii de informații despre intențiile statelor vecine sau ale propriilor supuși, cât și identificării spionilor străini.

În evul mediu românesc, informațiile se obțineau prin folosirea iscoadelor, anchetarea prizonierilor, interceptarea curierilor și a corespondenței, efectuarea unor percheziții etc.

Un moment de vârf în activitatea informativă a Țărilor Române se înregistrează în perioada domniilor lui Matei Basarab (1632-1654), Vasile Lupu (1634-1653), Șerban Cantacuzino (1678-1688), Constantin Brâncoveanu (1688-1714) și Dimitrie Cantemir (1710-1711). Eminența cenușie a spionajului românesc a fost în această perioadă stolnicul Constantin Cantacuzino, ai căror agenți acopereau toate punctele cardinale.⁴

La sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX apar semnale privind existența unor instituții și funcționari de tip modern în Principatele Române, care culeg, instrumentează și aduc la cunoștința conducerii statului intențiile, datele și informațiile privitoare la fapte contrare ordinii publice și siguranței statului. Astfel, domnitorul Nicolae Caragea a interzis în anul 1782 conversațiile politice în cafenele și portul ilegal de armă, Mihail Suțu I a numit prefecți (ispravnici) în toate județele Munteniei în 1783 pentru a „străjuji cu priveghere” la prinderea „tâlharilor și borfașilor”, Nicolae Mavrogheni a înființat o „poliție secretă de stat” formată din oameni de încredere, Ioan Vodă Caragea, domn

² Florin Pintilie, Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, Corneliu Beldiman, *Serviciul Secret de Informații. România, 1917-1940*, p. 11.

³ Marian Ureche, *Op. cit.*, p. 23.

⁴ Florin Pintilie, Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, Corneliu Beldiman, *Op. cit.*, pp. 11-12.

fanariot în Țara Românească (1812-1818), a creat o poliție secretă pentru a-i urmări și prinde pe haiduci, care l-a capturat și pe haiducul Iancu Jianu, Alexandru N. Suțu a pus bazele unei „poliții generale a statului”, sub denumirea de Casa Privegherii sau Astinomia, în anul 1820. Deci, la începutul sec. al XIX-lea, în Principatele Române existau deja instituții, să le numim premoderne, care se ocupau cu activități de poliție informativă și siguranța statului. Hatmanul în Moldova și Marele Spătar în Țara Românească erau capii Poliției.⁵

Anul 1821 reprezintă data convențională pentru începutul istoriei noastre moderne.

În anul 1828, după un alt război cu turcii, Rusia ocupă Principatele Române și încearcă anexarea lor. Se proclamă „putere protectoare” a creștinilor aflați sub stăpânire otomană și apoi își arogă dreptul de administrare asupra Principatelor Române, anunțând capitalele europene că dorește să contribuie la modernizarea internă a acestora. În acest context, Rusia a impus Regulamentele Organice, în anul 1831 în Moldova, iar în anul următor în Țara Românească, cu scopul de a crea compatibilitate între instituțiile imperiului și cele ale Principatelor Române, în vederea ușurării anexării preconizate.

În ciuda scopului ocult urmărit, Regulamentele Organice au meritul de a sta la baza primelor reglementări moderne ale activității de „poliție informativă și siguranța statului” din Principatele Române. Pentru ordinea și siguranța internă a statului, Regulamentele Organice dispuneau ca, în ambele Principate, să se organizeze Poliția.⁶

După adoptarea Regulamentelor Organice, care consacrau principiul separării puterilor în stat, au fost înființate ministerele, printre care și „Ministerul Treburilor Dinlăuntru” (Ministerul de Interne), căruia îi revenea un rol important. Sarcinile informative și contrainformative reveneau, în această perioadă, Marelui Logofăt și Agiei, ai căror agenți acționau peste tot.⁷

Agia în Moldova (adică Prefectura orașului Iași) avea sarcina de a „priveghea” pe cei sosiți în oraș și pe cei „fără trebuință”. În contextul analizei noastre, „privegherea” trebuie să fie înțeleasă ca o acțiune exercitată continuu de organele speciale ale statului român – în sensul de a supraveghea, a observa, a pândi, a urmări, a spiona, a iscodi, în scopul prevenirii, descoperirii,

⁵ Sorin Aparaschivei, *Sistemul național de informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Ed. Militară, 2018, pp. 13-15.

⁶ *Ibidem*, pp. 15-16.

⁷ Florin Pintilie, Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, Corneliu Beldiman, *Op. cit.*, p. 13.

descifrării și împiedicării de fapte sau stări de fapt contrare ordinii publice și siguranței statului.

După adoptarea Regulamentelor Organice, au fost emise și alte reglementări în domeniul apărării teritoriului și siguranței statului, cele mai relevante fiind: „Datoriile străjuitorilor du pe la picheturile Cordonului Dunării” din anul 1834 (document care creează și cimentează legătura juridică între Armata Națională și apărarea teritoriului și siguranța statului), „Instrucțiunile pentru datoriile polițmaștrilor, înalt întărite după Anaforaua nr. 200 din 16 iunie 1835” (care configura riguros competențele și atribuțiile polițistului șef al reședinței de județ), „Regulamentul privind controlul deplasării cetățenilor străini și a pașapoartelor în Țara Românească” din 16 februarie 1852 (principalul instrument juridic al statului român în activitatea de supraveghere, control și contracarare a agenților de spionaj până în preajma Războiului de Independență).⁸

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Principatele Române exista, sub autoritatea centrală, un sistem capabil să exercite asupra întregului teritoriu o poliție de informații și siguranță generală a statului. Existau prevederi legale care incriminau intențiile, acțiunile și faptele ostile în contra apărării teritoriului și siguranței statului.⁹

Conform unor documente identificate la Arhivele Naționale ale României, **înființarea Serviciului Secret, ca instituție de informații a statului român modern, a avut loc în anul 1842, și nu în timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza**, după cum se credita până de curând în istoriografia domeniului. Ipoteza este susținută cu argumente de Sorin Aparaschivei, într-o lucrare apărută în anul 2018. Motivul înființării acestui serviciu secret în cadrul Ministerului de Interne era, în plan intern, nevoia de informare asupra chestiunilor care puteau aduce atingere siguranței generale a statului și, în plan extern, de a descoperi interesul Rusiei de a cunoaște acțiunile subterane duse contra ei de Partida Națională din Principatele Române.¹⁰

Cu siguranță că Poliția Secretă a statului român a avut un rol de seamă și în cercetarea evenimentelor din anul 1848, informând în acest sens conducerea de stat. La sfârșitul acestui an a avut loc și reorganizarea Poliției Secrete.¹¹

Una din cele mai importante sarcini ale Ministerului de Interne era aceea a identificării, supravegherii („privegherii”) și anihilării agenților străini

⁸ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, pp. 19-21.

⁹ *Ibidem*, p. 23.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 23-25.

¹¹ *Ibidem*, pp. 26-27.

care aveau intenția sau desfășurau acțiuni care aduceau atingere ordinii interne și siguranței generale a statului. Aceasta, însă, era îngreunată și devenea inefficientă din cauză că paza și controlul frontierelor se aflau în competența Ministerului de Război.

Ajuns domn al Principatelor Unite, **Alexandru Ioan Cuza ordonă constituirea Serviciului de Informații al Armatei Române, la 14 decembrie 1859**, ca organ camuflat la Secția a II-a a Marelui Stat Major General, cu sarcini informative în domeniul militar.

În anul 1860, domnul extinde competențele Ministerului de Interne în problematica supravegherii străinilor pe teritoriul național și transferă activitățile de vizare a pașapoartelor indigenilor la această instituție, de la Ministerul de Război.

Semnificative privind organizarea și întărirea activității de informații și siguranță națională sunt și alte măsuri luate la începutul mandatului de șef al statului al lui Cuza: adoptarea unui nou Regulament pentru controlul și vizarea pașapoartelor pasagerilor care intră și ies din Principat, la 7 decembrie 1862; a Legii grănicerilor, în septembrie 1863, prin care Ministerul de Interne preia de la cel de Război și sarcinile administrative pe linia frontierei; a Legii Adunărilor Publice, la 13 aprilie 1860, care conferă Ministerului de Interne atribuții pentru cunoașterea informativă și controlul asupra străzii și a întrunirilor publice etc.¹²

Prin contopirea ministerelor de Interne de la Iași și București, la 19 iulie 1862, s-a încheiat procesul de unificare a administrației centrale a statului român național modern, inclusiv a sistemului național de informații. Prin Decretul nr. 495 al Consiliului de Miniștri, în cadrul organigramei Ministerului de Interne a fost inclus un departament distinct cu denumirea **Secția Siguranței Publice**.¹³

La 12 ianuarie 1863, Alexandru Ioan Cuza stabilește prin lege, pentru întărirea siguranței publice, ca locuitorii din orașe care voiau să călătorească prin țară, pe la târguri și bălciuri, să aibă obligația de a lua bilete de drum de la Polițiile locale, cu notificarea datelor de identificare și a motivului deplasării.¹⁴

La 1 iulie 1864 se produce o nouă organizare a Ministerului de Interne. Atribuțiile în domeniul siguranței generale a statului revin Biroului I din cadrul

¹² *Ibidem*, pp. 33-35.

¹³ *Ibidem*, p. 36

¹⁴ *Ibidem*, p. 38.

Diviziunii Administrative. Poliția Generală primea însărcinarea de „priveghere” asupra presei periodice, teatrelor, petrecerilor și stabilimentelor publice ș.a.¹⁵

Toată această operă organizatorică a sistemului național de apărare și siguranță a statului este întregită, în anul 1864, prin adoptarea Codului Penal, instrumentul juridic care incriminează în mod expres faptele și activitățile în contra apărării teritoriului și Siguranței Statului, utilizând explicit termenii „trădare”, „spion” și „spionaj”.

Prin delictele contra Constituției, Codul Penal avea în vedere următoarele fapte: „*atentatul contra Adunării Legiuitoare*”, actele contrare „*membrilor acesteia aflați în exercițiul funcției*”; împiedicarea desfășurării de alegeri sau împiedicarea cetățenilor în a-și exercita drepturile civile...; falsificarea alegerilor, cumpărarea sau vinderea votului.¹⁶

A urmat Legea pentru starea de asediu, adoptată la 10 decembrie 1864, extrem de importantă pentru configurația viitoare a sistemului național de informații pe cele două componente, cea civilă și cea militară.

Dreptul românesc s-a adaptat și a început să distingă și să individualizeze o ramură a dreptului polițienesc de siguranță ca fiind dreptul statului de a-și apăra, la nevoie cu forța, existența legală și materială contra oricăror lovituri sau uneltiri interne sau externe.¹⁷

Serviciul Secret (Poliția Secretă) dobândește în ianuarie o organizare la scara întregii țări, printr-un ordin de ministru confidențial stabilindu-se ca fiecare prefectură de județ să angajeze câte doi agenți secreți.¹⁸

În lipsa identificării unei scheme oficiale de funcționare a Serviciului Secret, pe baza altor repere ale documentelor specifice s-a concluzionat că acesta era o structură acoperită în cadrul Ministerului de Interne, aflată în subordinea directă a ministrului. Prefecții erau responsabili pentru întreaga activitate informativă din districtele lor și răspundeau în fața ministrului de interne. Fondul secret destinat activității Serviciului Secret era aprobat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza.¹⁹

¹⁵ *Ibidem*, p.40.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 40-41.

¹⁷ *Ibidem*, p. 42.

¹⁸ *Ibidem*, p. 49.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 50-51.

În acțiunea de apărare a teritoriului și a siguranței generale a statului, legile de organizare a ministerelor de Interne și Război obligau funcționarii și structurile acestora să colaboreze, inclusiv la nivel informativ.²⁰

După abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, sub amenințarea armelor unor complotiști, în miezul nopții 11/12 februarie 1866, detronare care a pus în pericol siguranța statului român, a fost adus la conducerea țării, în toamna aceluiași an, **principele Carol I de Hohenzollern**, care **a continuat procesul de modernizare și eficientizare a Ministerului de Interne**. Merite deosebite în dinamizarea activității acestui minister, în special pe latura lui informativă, îi revin prim-ministrului Lascăr Catargiu. El a introdus și permanentizat practica informării în timp real, iar în anul 1875 a dat ordin de a se reorganiza arhiva ministerului.²¹

Legea de organizare a Ministerului de Interne din anul 1867 și Legea Organizării Puterii Armate din 1868 se constituie în alte izvoare principale ale atestării, organizării, funcționării, atribuțiilor și activității sistemului național de informații. În conținutul lor se pot identifica referiri explicite la cine avea atribuții și sarcini în domeniul ordinii interne și siguranței generale a statului, în speță cine era îndrituit să desfășoare activități cu caracter informativ, contrainformativ și de spionaj.

Astfel, conform Legii de organizare a Ministerului de Interne din 1868, în cadrul Direcției Generale Administrative exista un birou intitulat Poliția Generală și Securitatea Publică, noua denumire a Serviciului Secret. În teritoriu, șeful structurii informative de siguranță era prefectul, care era însărcinat cu supravegherea modului în care erau respectate prevederile legale privind „liniștea din întru a țării”, hoteluri, birturi și hanuri, biserici și locuri destinate pentru exercițiul cultelor religioase, teatre și locuri de petrecere ș.a.²²

Alte aspecte de interes au fost aduse sistemului informativ de siguranță prin Legea pentru organizarea Ministerului de Interne din anul 1871, care dădea mai multă autoritate și independență prefectilor și, în special, prefectului Poliției Capitalei, căruia i se recunoaște de fapt un statut de șef național al Serviciului Secret.²³

²⁰ *Ibidem*, p. 55.

²¹ *Ibidem*, p. 79.

²² *Ibidem*, pp. 80-81.

²³ *Ibidem*, p. 92.

Pentru o mai bună corelare a instituțiilor din sistemul de prevenție și represiune a faptelor de natură a afecta ordinea publică și siguranța statului, Lascăr Catargiu a produs o reformă în sistem prin Legea de organizare a Ministerului de Interne din 1873/1874 și alte acte normative conexe. Astfel, s-a operaționalizat legătura informativă între teritoriu și Centrală, a fost introdus un sistem de evidență națională etc. Acest pachet de legi, care s-a implementat până după anul 1876, a stat la baza uneia dintre cele mai însemnate reforme ale Ministerului de Interne din întreaga perioadă modernă, schimbând fundamental sistemul național de informații, de la doctrină până la practică.²⁴

În contextul reformelor inițiate de Lascăr Catargiu, Constantin Moret Blaremborg, prefectul Poliției Capitalei (și șef al Serviciului Secret), a propus premierului o reformă menită să așeze Prefectura Capitalei pe baze moderne, urmând a fi sporite eficacitatea, atribuțiile și viteza de reacție a instituției ca poliție de informații și siguranță generală a statului. În final, Blaremborg a propus și a obținut ca Serviciul Secret să fie transformat în Poliție de Siguranță de Stat (de informații) prin înființarea Biroului de Urmărire și Informațiuni al Prefecturii Poliției Capitalei, cel mai probabil – în opinia lui Sorin Aparaschivei – pe structura Serviciului Secret al Prefecturii.²⁵

Faptul că majoritatea prim-miniștrilor României încep să cumuleze și funcția de ministru de Interne arată că Serviciul Secret/Biroul de Urmărire și Informațiuni devine principalul organ de informații și siguranță generală a statului, motiv pentru care organizația va fi trecută în directă subordine a șefului Consiliului de Miniștri.²⁶

În organigrama Prefecturii Poliției Capitalei existau și agenți specializați în paza demnitarilor și protecția reprezentanțelor diplomatice din România, ceea ce demonstrează, odată în plus, că această instituție găzduia activitatea de poliție informativă și siguranță a statului.²⁷ În martie – aprilie 1888 va fi înființat, tot la Prefectura Poliției Capitalei, un serviciu specializat exclusiv pentru paza și protecția regelui.²⁸

În 1874/1875 a fost reformată și Poliția Rurală, creată în anul 1868, care reprezenta baza sistemului informativ și contrainformativ din teritoriul național, fiind și cel mai însemnat organ extern al Ministerului de Interne în ce

²⁴ *Ibidem*, p. 99.

²⁵ *Ibidem*, p. 104.

²⁶ *Ibidem*, p. 111.

²⁷ *Ibidem*, p. 119.

²⁸ *Ibidem*, p. 121.

privește supravegherea și controlul străinilor și al indigenilor suspecți de activități contrare siguranței statului.

Interesant de semnalat ni se pare și faptul că, după unele indicii, în cadrul Ministerului de Interne exista în acea perioadă și un fel de corp de control al ministrului, care avea ca sarcină verificarea faptelor și conduitei adoptate de funcționari în îndeplinirea cu bunăcredință a atribuțiilor de serviciu, inclusiv pe linie de protecție contrainformativă. Organele speciale ale Ministerului de Interne efectuau supravegheri și verificări informative chiar asupra cadrelor și funcționarilor Ministerului de Război.²⁹

Ministerul de Interne din România era racordat, prin obligații reciproce, la ordinea și siguranța internațională, sens în care trimitea și onora cereri din partea altor state, precum Germania, Austria, Grecia, Italia, Rusia, Turcia, Serbia etc., pentru identificarea, urmărirea, supravegherea sau extrădarea unor conaționali refugiați în România. O situație complicată era cea a anarhiștilor. Deși legislația română și cea internațională recunoșteau dreptul de azil politic, rareori anarhiștii se bucurau de acest drept, cauza rezidând în metodele violente prin care aceștia doreau schimbarea regimurilor politice ale vremii.³⁰

În anul 1875, în contextul în care se redeschide Problema Orientală (Rusia are cale liberă contra Turciei din partea Germaniei, iar pentru România obiectivul de țară era obținerea independenței de stat), **Lascăr Catargiu obține aprobarea Consiliului de Miniștri pentru înființarea Poliției de Siguranță Publică.**³¹

Iminența războiului pentru independență a determinat operarea unor schimbări la conducerea Ministerului de Interne și în ce privește prioritățile activității informative și contrainformative. Intrarea trupelor ruse în România a însemnat de fapt că sistemul național de informații, în speță organele speciale ale prefecților și Prefectura Poliției Capitalei, se afla în stare de război. Premierul Ion C. Brătianu ordonă prefecților să instituie un sistem ștafetă cu rolul de a escorta (și monitoriza) trupele ruse ce tranzitau teritoriul românesc. Pe lângă spioni turci, ruși și de alte etnii, organele noastre speciale trebuiau să fie atente și la bandele de tâlhari care luaseră amploare odată cu declanșarea războiului.

După obținerea independenței de stat (1877) și proclamarea Regatului (1881), obiectivul de țară al României devine modernizarea statului și

²⁹ *Ibidem*, pp. 126-127.

³⁰ *Ibidem*, pp. 131-133.

³¹ *Ibidem*, p. 141.

desăvârșirea unității naționale. Pentru susținerea acestui deziderat, sistemul național de apărare și siguranța statului trebuia reformat și adaptat.

La 6 aprilie 1881, a intrat în vigoare o nouă lege asupra străinilor, care abilita Consiliul de Miniștri să ia măsura expulzării împotriva străinilor care, prin purtarea lor pe timpul șederii în țară, ar „compromite siguranța interioară sau exterioară a statului, ar tulbura liniștea publică sau ar lua parte la lucruri având de obiect răsturnarea ordinii politice sau sociale în țară sau străinătate”.

La 31 octombrie 1881, Legea asupra străinilor a fost completată cu un nou Regulament pentru Bilete de Liberă Trecere în România, care – în opinia specialiștilor în domeniu – poate fi considerată o lege a contraspionajului pe timp de pace. În acest regulament sunt enumerate prevederile din legislația română care incriminau „crimele și delictele în contra liniștei statului”, între care „resbel civil, prin ilegală întrebuițare a forței armate, prin devastări și jefuiri publice”, „crime în contra siguranței exterioare a statului”, „despre atentate și comploturi contra persoanei Domnului și familiei sale”, „ultragiuri și violență în contra forței autorității și despositarilor lor”, „despre asocierea făcătorilor de rele”.³²

În acest context, **în anul 1890 s-au pus bazele Poliției de Siguranță Generală a Statului** sau Direcției Serviciului Siguranței Generale, după cum mai apare în documente. Statutul instituției, sarcinile și atribuțiile personalului au fost reglementate prin Legea de organizare a serviciilor Administrației Centrale a Ministerului de Interne din 1892. Poliția de Siguranță Generală a Statului devenea un organ central de informații, contrainformații și contraspionaj, având probabil ca model Diviziunea de Urmăriri și Informațiuni de la Prefectura Poliției Capitalei. Pentru prima dată apar agenți de poliție specializați în siguranța generală a statului.

Realizarea cea mare a Legii din anul 1892 era că, pentru prima dată, poliția de siguranță, sau mai bine zis poliția informativă, se unifica și se delimita clar în atribuții de poliția administrativă și de cea judiciară. Evident, nici poliția administrativă nu neglija problema siguranței de stat, dat fiind că aceasta se afla tot timpul de veghe la menținerea ordinii publice generale.

La 30 august 1893, a fost adoptată și Legea asupra Gendarmeriei Rurale, subordonată Ministerului de Interne și aflată la dispoziția prefecților, subprefecților și primarilor. În toate comunele din țară s-a instituit un corp militarizat de pază și ordine pentru a asigura ordinea și siguranța publică în locul Poliției Rurale.

³² *Ibidem*, p. 184.

Schimbările operate la Ministerul de Interne își găsesc un anumit corespondent informativ și la Ministerul de Război. În anul 1892, Secția a II-a a Marelui Stat Major și-a schimbat denumirea în Secția de Statistică Militară, Studiul Armatei Străine, Informații și Transporturi.³³

Datorită evoluțiilor geostrategice din zonă, Serviciul Secret român, sub denumirile pe care le-a avut în epocă, și-a asumat și activități informative în afara țării, pentru sesizarea și documentarea atitudinilor ostile din statele vecine față de interesele națiunii române (ex. în Austro-Ungaria se semnală o acțiune deliberată de a scăpa de elementul majoritar românesc din Transilvania).³⁴

În anul 1897, ministrul de Interne Vasile Lascăr a creat structurile teritoriale acoperite ale Direcției Siguranței Generale prin trecerea sub autoritatea directă a agenților poliției de siguranță generală, aflați în organismele administrației locale, a activităților specifice, realizându-se astfel o mai bună coordonare a acestora și o mai eficientă colectare, analiză și valorificare a informațiilor.

Și de această dată, organizarea activităților și structurilor informative de la Ministerul de Interne s-a făcut în strânsă corelație cu Ministerul de Război. **La 20 iunie 1897, a fost înființat un Serviciu de Informații în cadrul Statului Major General al Armatei**, punându-se astfel bazele primei structuri naționale de contraspionaj.³⁵

Conform Ordinului circular nr. 18.231 din 10 iulie 1897, sarcinile și misiunile agenților secreți ai Biroului de Siguranță Generală a Statului, cum apare denumită instituția, erau: „activitatea neîntrepută, unitară și centralizată contra indivizilor ce acționau împotriva ordinii publice și a siguranței statului; culegerea de informații (indicii și probe) privind organizarea clandestină, planurile ostile, locurile de întâlnire și legăturile acestor indivizi în teritoriu”.³⁶

Procesul de perfecționare a sistemului de protecție statală și a drepturilor persoanelor continuă la 1 aprilie 1903 prin adoptarea Legii asupra organizării Poliției Generale a Statului, denumită și „Legea Lascăr”, care este considerată în domeniu drept prima lege organică de poliție. Ne referim la ea pentru că atribuia și sarcini pentru a veghea la „menținerea ordinii publice și a siguranței interne a statului, a apărarea libertatea, proprietatea și siguranța persoanelor...”. La art. 13, referitor la măsurile speciale de siguranță, se stipula obligativitatea prefecților de

³³ *Ibidem*, pp. 192-193.

³⁴ *Ibidem*. p. 202.

³⁵ *Ibidem*, pp. 204-206.

³⁶ *Ibidem*, p. 208.

judete și ofițerilor de poliție din găurile de la graniță, din porturi sau din alte puncte de trecere să comunice direct ministrului de Interne orice informații referitoare la siguranța internă a statului, precum: la comploturi și uneltiri, la supravegherea punctelor de trecere a frontierei de stat. La art. 46, alin. 6, legea proteja agentul special de siguranță aflat în misiune sau sub acoperire.³⁷

Cu toate că România avea la începutul secolului XX un sistem național de informații și represiune capabil să facă față oricărui atac non-militar, în anul 1907, este zguduită de cea mai mare răscoală din istoria sa modernă. Una din cauze era – în opinia lui Sorin Aparaschivei – existența unei anumite fragmentări în rândul elitelor din interiorul aparatului intim al statului, situație abil speculată din afară (Rusia și Bulgaria aveau încheiate convenții secrete contra României urmărind anexări teritoriale etc.). În acest context, răscoala nu a fost spontană și nici o inițiativă exclusiv țărănească. A fost mai degrabă o acțiune prin care s-a urmărit schimbarea regimului politic din România.³⁸

Răscoala și celelalte evenimente din 1907 au reprezentat o lecție dureroasă pentru țară. În plan extern, în același an s-au pus bazele blocului politico-militar al Antantei (Franța, Rusia, Anglia), ceea ce pentru România însemna obligații militare, inclusiv de natură informativă, ca membră a alianței cu Puterile Centrale.

Având în vedere această dinamică a amenințărilor interne și externe, conducerea statului român a decis că sistemul național de informații trebuia adaptat pentru viitoarele împrejurări. Se dorea ca sistemul să fie, pe cât posibil, protejat de imixtiunea politică și să-i fie adăugate și dezvoltate mecanisme noi pentru culegerea de informații, în special din exteriorul țării.

Astfel, **în martie 1908 a fost adoptată Legea pentru înființarea Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale a Statului (DPSG)**, care conferea acestei instituții competența siguranței statului în zona urbană și în exteriorul țării. Principalele atribuții ale DPSG erau: „prevenirea, descoperirea, descifrarea și împiedicarea de fapte sau stări de fapt contrare ordinii publice și siguranței statului”. Cu alte cuvinte, DPSG devine instituția de stat desemnată cu informațiile politice și militare în interesul statului atât pe teritoriul național, cât și în afara lui.³⁹

³⁷ *Ibidem*, pp. 210-211.

³⁸ Detalii în *Op. cit.*, pp. 216-221.

³⁹ *Ibidem*, pp. 227-228.

În contextul intensificării activităților de spionaj pe teritoriul României, după mai multe încercări, **la 22 mai 1910 au fost puse bazele serviciului național de contraspionaj mixt, sub denumirea de Serviciul de Contraspionaj Militar de pe lângă DPSG** sau „Serviciul Colaborării”. Noul serviciu se afla sub autoritatea directorului DPSG și a șefului Marelui Stat Major al Armatei Române.⁴⁰ Era o structură strict secretă, toate deciziile în materia organizării și reglementării activității sale având caracter confidențial.

A urmat, la 31 ianuarie 1913, apariția Legii Constraspionajului în timp de pace, care prevedea concret faptele vizate și sancțiuni pentru săvârșirea lor. Una dintre cele mai însemnate sarcini a Serviciului de Contraspionaj Militar de pe lângă DPSG a constat în efectuarea verificărilor și supravegheților contrainformative asupra întregului personal civil, uneori și militar, angajat la Marele Stat Major al Armatei Române, pentru a stabili dacă existau relații și contacte cu agenți străini.⁴¹

O altă atribuție a acestui serviciu a constituit-o supravegherea diplomaților și atașărilor militare străini aflați în România, o atenție specială fiind acordată celor ruși și bulgari.⁴²

În anul 1912, Mihail Moruzov, format ca agent în cadrul DPSG, a primit ordin de la Armata Română să pună bazele unui serviciu secret, în speță „o echipă de informații pentru Frontul de Est” cu sediul la Iași, pentru a stabili ce se petrecea dincolo de Prut și a cunoaște intențiile Rusiei. Odată creată această structură informativă, conducerea Armatei a considerat că este momentul să se debaraseze în mod oficial de colaborarea cu Direcția Poliției și Siguranței Generale și anunță **formarea propriei structuri de contraspionaj (militaro-civilă), în anul 1913, denumită Serviciul Secret**. În același an, prin adoptarea unei noi legi a Jandarmeriei, această instituție a fost trecută de la Ministerul de Interne la Ministerul de Război. Până în martie 1914, Mihail Moruzov a realizat aparatul tehnic și primele recrutări pentru Serviciul Secret militar, reușind formarea de nuclee informative în Bulgaria, Ungaria și Rusia.⁴³

La 26 martie 1914, la presiunea DPSG, Serviciul de Informații mixt de la Marele Stat Major condus de Mihail Moruzov a trecut la Ministerul de Război, iar personalul civil al acestuia a fost „suprimat”.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 237.

⁴¹ *Ibidem*, p. 246.

⁴² *Ibidem*, p. 249.

⁴³ *Ibidem*, p. 255.

De problemele de spionaj și contraspionaj pe direcția Vest, îndeosebi Austro-Ungaria, s-a ocupat în continuare DPSG.

Serviciile de informații, contrainformații și contraspionaj române și-au adaptat activitatea nevoilor și intereselor de securitate specifice perioadei de neutralitate (1914-1916) și a Războiului de Reîntregire Națională (1916-1918). A furnizat decidenților politico-militari informații utile referitoare la toate chestiunile strategice de interes militar, politic și economic.

Trecerea de la starea de pace la cea de război, în august 1916, a însemnat pentru DPSG și intrarea în acțiune a celebrelor **Brigăzi Mobile de Siguranță**, organe de contraspionaj militar în adâncime, înființate pe lângă Corpurile de Armată încă din anii 1910-1911.⁴⁴

După ocuparea Bucureștiului de către trupele germane, la 23 noiembrie/6 decembrie 1916, Centrala DPSG s-a mutat la Iași, odată cu Casa regală, guvernul, administrația centrală și armata, Moldova devenind centrul rezistenței militare românești.

Dezastrul militar din toamna lui 1916 a reaprins disputele informative între civili și militari. Militarii încep reorganizarea activității specifice și fac pași importanți pe terenul aflat în competența DPSG. Deși afectată de modul în care este tratată, DPSG continuă să lucreze, demonstrând că posedă o bună cunoaștere asupra activității desfășurate de serviciile de spionaj la adresa României. Dar zarurile erau aruncate. În ianuarie 1917, generalul Henri Matias Berthelot, șeful Misiunii Militare franceze în România, a purces la reorganizarea Serviciului de Informații al Marelui Cartier General român după modelul Serviciului de informații francez. Concomitent, a fost creat și un **Serviciu de Contrainformații/Contraspionaj româno-rus**. Numai că din această reorganizare a sistemului național de informații patronată de Antantă rezultă că un sistem național de contraspionaj militar, fie că era gândit să funcționeze pe timp de război sau de pace, nu putea fi viabil fără participarea structurilor specializate civile. De pildă, pentru optimizarea sistemului în noua structură, militarii și-au subordonat întreaga infrastructură de contraspionaj a Ministerului de Interne.⁴⁵

În condițiile în care Dobrogea, mai puțin Delta Dunării, era ocupată de armatele Puterilor Centrale, **la 6 martie 1917, din rațiuni de camuflaj, a fost înființat Serviciul Special de Siguranță Delta Dunării**, un serviciu de contraspionaj militar la conducerea căruia a fost desemnat Mihail Moruzov.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 344.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 356.

Motivul înființării acestei structuri a fost de „a conclucra cu organele ruse la un control mai riguros al străinilor și suspecților care mișună în diferite localități din Delta Dunării și pe Malul Mării Negre”.⁴⁶

Serviciul Special de Siguranță din Deltă s-a ocupat cu misiuni de spionaj și contraspionaj, propagandă și contrapropagandă, de chestiunea dezertorilor (români de origine rusă) și de situația trupelor ruse.⁴⁷

Datorită faptului că Mihail Moruzov nu se subordona conducerii Direcției Poliției și Siguranței Generale și a divergențelor survenite între el și șeful acesteia, Romulus Voinescu, DPSG a decis, în luna mai 1918, să suspende independența structurii informative conduse de Moruzov și s-o subordoneze uneia din structurile sale teritoriale. Activitatea Serviciului Special de Siguranță Delta Dunării avea să înceteze la 16 iulie 1920, când, în contextul intrigilor și demersurilor conducerii DPSG, Mihail Moruzov și agenții săi au fost revocați din funcțiile deținute.⁴⁸

Schimbările produse în Imperiul Țarist au determinat o reevaluare la nivelul sistemului național de informații a așa-numitei „chestiuni ruse”, care a fost împărțită în mai multe obiective de urmărit: al rușilor albi refugiați în România, al naționaliștilor ucraineni și al rușilor bolșevici.⁴⁹ Cea mai periculoasă era acțiunea regimului sovietelor care viza două mari direcții: reanexarea Basarabiei și schimbarea regimului democratic al monarhiei constituționale române prin introducerea regimului comunist.⁵⁰

După realizarea Marii Uniri, la 18 decembrie 1918, Direcția Poliției și Siguranței Generale a preluat în administrarea centrală toate ținuturile alipite la Patria-mamă.

Din documente disparate și mărturii contemporane reiese că, în perioada 1920-1921, DPSG și-a organizat și un puternic Serviciu de Informații Externe, orientat pe direcțiile Est, Sud și Vest.⁵¹

În plan intern, DPSG și-a structurat mai bine domeniile de interes în plan informativ. Dintr-o circulară trimisă Inspectoratelor Generale de Siguranță rezultă că erau avute în vedere chestiunea socială – mișcarea muncitorească, social-democrată, comunistă, bunduri (evrei comuniști din Bucovina și Basarabia), secte religioase, cluburi sportive, mișcarea studențească, mișcarea

⁴⁶ *Ibidem*, p. 362.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 365.

⁴⁸ Florin Pintilie, Ștefan Marițiu, Neviaan Tunăreanu, Corneliu Beldiman, *Op. cit.*, p. 62.

⁴⁹ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, p. 368.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 375.

⁵¹ *Ibidem*, p. 397.

antisemită, mișcarea fascistă, mișcarea ofițerilor de rezervă, mișcarea demobilizaților, problema agrară; chestiuni politice (a) propaganda: antimilitaristă, naționalistă maghiară, monarhistă rusă, ucraineană, bulgară, antidinastică, emigrări; (b) acțiunea minorităților: unguri, sași, germani, ucraineni, bulgari, ruși; chestiuni profesionale și chestiuni economice.⁵²

La 19 decembrie 1924, la propunerea organelor de Siguranță Generală, a fost adoptată Legea pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștei publice (numită „Legea Mârzescu”), care stipulează măsuri dure împotriva celulelor paramilitare comuniste. Astfel, erau introduse dispoziții care pedepseau pe toți cei care, singuri sau în tovărășie cu alții, pregăteau crime contra persoanelor sau proprietăților. Cu închisoare de 5-10 ani se pedepsea „crima care tinde fie la instalarea prin violență a dictaturii unei clase sociale asupra alteia, sau suprimarea prin violență a dictaturii unei clase sociale, sau în general pentru răsturnarea în mod violent a ordinii sociale existente în România...”⁵³

În noul context de evoluție a acțiunilor informative și diversioniste externe împotriva României, în anul 1924 Mihail Moruzov a fost numit la conducerea Serviciului Secret.⁵⁴

Prin Decretul – Lege nr. 999/13 martie 1924, a fost înființat Consiliul Superior al Apărării Țării (CSAT), cu sarcina de a studia și a lua deciziile cele mai potrivite în problemele care vizau apărarea națională.⁵⁵

În a doua parte a anilor '920, diversificarea problemelor de ordine publică, siguranță națională și amenințări asimetrice din ce în ce mai agresive, consecință a noilor condiții social-economice, și dezvoltarea unor curente extremiste, unele fiind susținute din afara țării, au impus reorganizarea Ministerului de Interne și declanșarea reformei în domeniul polițienesc. Prin Legea pentru organizarea Poliției Generale a Statului din 21 iulie 1929, au fost nominalizate expres, între atribuțiile Direcției Generale a Poliției (DGP) și cele ca poliție de siguranță și informativă. Această ultimă componentă primea misiunea de a „culege, a instrumenta și aduce la cunoștința autorității superioare științele și indiciile privitoare la fapte contrare ordinii publice și siguranței statului”.⁵⁶

⁵² Alin Spânu, *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919-1945*, Ed. Demiurg, 2010, p. 78.

⁵³ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, pp.416- 417.

⁵⁴ Alin Spânu, *Op. cit.*, p. 134.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 153.

⁵⁶ *Ibidem*, pp. 172-173.

În planul legislației privind siguranța statului, menționăm adoptarea unor amendamente la „Legea Mârzescu”, în anul 1933, prin care au fost introduse și alte măsuri represive împotriva celor care atentau la siguranța statului.⁵⁷

În același an, în luna mai, structurile subordonate DGP au fost atenționate cu privire la amploarea pe care au luat-o violențele stradale manifestate „prin ultragii cu loviri și răniri contra agenților forței publice” și devastări de întreprinderi.⁵⁸

Extrema dreaptă a fost și ea permanent în atenția structurilor informative/contrainformative, mai ales datorită programului de pedepsire a „vinovaților pentru dezastrul țării, în care se aflau unii din oamenii poliției ai momentului”. În perioada 1932-1938, problemele legate de siguranța statului au fost multiple și ample. Numărul infracțiunilor contra siguranței statului judecate de instanțele civile aproape că s-a dublat.⁵⁹

În anul 1931 a fost creat Inspectoratul Corpului Detectivilor, care a preluat atribuțiile deținute de Inspectoratul Brigăzilor Centrale (patru brigăzi de siguranță existente pe lângă DGP), având ca misiune monitorizarea informativă a partidelor politice și mișcărilor sociale de dreapta, mișcărilor subversive și diferitelor asociații de stânga, grupurilor etnice, acțiunilor străinilor, legațiilor. Corpul Detectivilor a fost subordonat Direcției Poliției de Siguranță, fiind organul însărcinat cu munca de teren – căutare, culegere și analiză primară a informațiilor obținute prin sursă umană.⁶⁰

Un rol important a îndeplinit și Jandarmeria, care avea misiunea de a menține ordinea și siguranța publică în mediul rural. În anul 1929, prin Legea nr. 912 pentru organizarea Jandarmeriei Rurale, completată prin Regulamentul Legii și Statutului Jandarmeriei Rurale (16 martie 1931), a fost creat cadrul înființării unei structuri informativ/contrainformative în Inspectoratul General al Jandarmeriei.⁶¹

Conform Ordinului General de Informații din 1936, obiectivele informative ce interesau siguranța statului, ordinea și interesele publice în localitățile rurale erau: cunoașterea stării de spirit a populației, în general; curente politico-sociale extremiste sau cu tendințe extremiste; spionajul; trecerile frauduloase peste

⁵⁷ *Ibidem*, p. 168.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 185.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 194.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 195.

⁶¹ *Ibidem*, pp. 215-216.

frontieră și atacurile de comitagii⁶²; alte acțiuni subversive; secte religioase; propaganda subversivă prin teatre, cinematografe și radio.⁶³

Perioada 1928-1934 a fost marcată de așezarea Serviciului Secret de Informații pe baze solide. Mihail Moruzov a elaborat în 1928 un vast plan de reorganizare a acestui serviciu după modelul englez al *Intelligence Service*. Noua structură organizatorică prevedea lărgirea atribuțiilor și înființarea unor compartimente noi. Aparatul central a fost consolidat și s-a creat o structură teritorială proprie.

Secția I Informații Externe a reprezentat cel mai important vector din Serviciul Secret, având ca sarcină principală culegerea de date din afara țării.

Secția a II-a Contrainformații a fost reorganizată în scopul eficientizării, pentru a contracara ofensiva spionajului străin în România. Această Secție includea și un colectiv (Grupa 3) dedicat Acțiunilor sociale, organizat pe trei echipe specializate pe segmente politice sau platforme ideologice extremiste, care au luat amploare după mijlocul anilor '930.⁶⁴ Erau vizați îndeosebi adepții curentelor politice de stânga, mai ales ai Mișcării Comuniste, ai celor de dreapta, în special ai Mișcării Legionare și persoanele cu manifestări revizioniste.

Prin Instrucțiunile din 1934 relative la tulburările interne, urmate de Instrucțiunile cu măsurile de luat pentru prevenirea încercărilor revoluționare, se stabileau metodologiile de lucru pentru „prevenirea și rezolvarea unor asemenea acțiuni care puteau pune în pericol stabilitatea internă”.⁶⁵

În anul 1931, Serviciul Secret a ieșit din structura Marelui Stat Major, subordonându-se totuși acestui for până în 1934, când a trecut în subordinea Ministerului Apărării Naționale, iar apoi, în 1940, în cea a Președinției Consiliului de Miniștri.

Odată cu declinul monarhiei constituționale și discreditarea partidelor politice, România a intrat pe drumul către un regim autoritar, așa cum exista în marea majoritate a statelor europene. Structurile de informații și securitate au reușit prevenirea și neutralizarea acțiunilor provenite din exteriorul țării, însă nu

⁶² Comitagiile erau cetățeni bulgari adepți ai unor ideologii naționalist-șovine sau naționalist-comuniste, care, organizați în bande, atacau spațiul românesc limitrof graniței, mai ales Dobrogea, jefuind sau agresând țărani, comercianți etc., cu scopul inducerii sentimentului de panică și izgonirii din zonă.

⁶³ Alin Spânu, *Op. cit.*, p. 223.

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 242-243.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 236.

au avut același succes în combaterea unora dintre mișcările extremiste din interiorul arealului național.⁶⁶

Debutul regimului personal al regelui Carol al II-lea s-a produs în noaptea de 10/11 februarie 1938, când monarhul a alcătuit un guvern „de uniune națională” sub președinția patriarhului Miron Cristea, care și-a început guvernarea prin numirea de prefecți militari, decretarea stării de asediu și instituirea cenzurii la nivel național, anularea alegerilor din martie 1938. În ultima zi a aceleiași luni, au fost dizolvate partidele, mișcările și organizațiile politice. La 16 decembrie a fost creat Frontul Renașterii Naționale, partid unic și singurul acceptat legal. Pe plan intern, recrudescența acțiunilor extremiste de dreapta, a luat amploare, iar regele a balansat între represii dure și tentative de apropiere de Mișcarea Legionară. Regele Carol al II-lea a obținut puterea, dar nu s-a ridicat la nivelul care i-ar fi permis să facă față complexității vremurilor. După 10 ani de domnie, nu a reușit să mențină integritatea teritorială și nici să dezvolte capacitățile statului român.⁶⁷

Prin noua geografie internă, instituțiile statului cu atribuții în domeniul securității naționale au devenit pilonii principali de susținere ai noului regim. La 20 iunie 1938, polițiile urbane din județe au fost trecute, prin lege, sub conducerea comandantului Legiunii de Jandarmi, care era subordonat comandamentelor militare.⁶⁸

Serviciul Secret a reușit să devină principalul instrument informativ/contrainformativ al statului, detronând Direcția Generală a Poliției din această postură, însă, în același timp, și-a focalizat resursele în favoarea unor scopuri personale ale monarhului.⁶⁹

Cel mai important eveniment în comunitatea informativă/contrainformativă din această perioadă l-a constituit contopirea Direcției Generale a Poliției, Corpului de Jandarmi și Prefecturii Poliției Capitalei într-o singură structură denumită **Direcția Generală a Poliției și Siguranței Statului (DGPSS)**.⁷⁰

⁶⁶ *Ibidem*, p. 274.

⁶⁷ *Ibidem*, pp. 275-280.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 284.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 240.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 288.

În noul context, prioritățile informative interne au fost reduse la două și anume: Mișcarea Comunistă și acțiunile politice în afară de Partidul Națiunii (noua denumire a Frontului Renașterii Naționale).⁷¹

În plan extern, principalele probleme la adresa siguranței naționale au venit dinspre Ungaria, care, încet dar sigur, și-a transpus în practică planurile de revizuire a Tratatului de Pace de la Trianon.

Având în vedere pierderile teritoriale din vara anului 1940 (Basarabia, nordul Bucovinei și Ardealul de Nord), DGPSS a înființat Grupa Teritoriilor Ocupate cu misiunea de a identifica elementele sovietice, ungare sau bulgare cu „misiuni speciale” și a descoperi rețelele de spionaj care activau, mai ales în regiunile cedate.⁷²

Corpul Detectivilor a devenit, în această perioadă, un furnizor important de date, al cărui spațiu s-a extins din ce în ce mai mult, cu precădere asupra palierului politic, îndeosebi a mișcărilor comunistă și legionară.⁷³

Serviciul de informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei a reprezentat, între 1938-1940, una din principalele componente ale sistemului informativ/contrainformativ național, iar activitatea sa a deservit atât Ministerul de Interne, cât și Ministerul Apărării Naționale.

Ordinul General de Informații al IGJ pe anul 1939 a extins categoriile de cetățeni minoritari monitorizate informativ (polonezi, tătari, găgăuzi și supușii străini). O altă prioritate informativă privea, „orice tentativă de a organiza sau a activa a vreunui partid politic vechi sau a unuia nou apărut”, care era considerată subversivă.⁷⁴

Pentru activitatea informativă și represivă exercitată în timpul dictaturii regelui Carol al II-lea, Jandarmeria, deși a fost organ de execuție, a plătit sub toate regimurile politice ulterioare.⁷⁵

La jumătatea anului 1940, serviciile de informații/contrainformații și-au cristalizat atribuțiile și domeniile de colaborare: urmărirea acțiunilor de spionaj politic, militar, economic etc; a activității reprezentanților diplomatici străini, a acțiunilor de terorism (maghiar, comunist, bulgar), a actelor de sabotaj, a

⁷¹ *Ibidem*, pp. 290-291.

⁷² *Ibidem*, p. 305.

⁷³ *Ibidem*, p. 307.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 326.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 335.

acțiunilor politico-sociale (subversive, politice, militare, iridente, emigrație), economia națională (industrie, economie, finanțe, bursă, petrol).⁷⁶

Reorganizările structurilor de securitate națională și legile care au limitat drepturile constituționale nu au putut salva regimul instituit de regele Carol al II-lea. Nemulțumirea generală față de managementul său a fost speculată de cei interesați, Mișcarea Legionară a declanșat acțiuni violente de contestare a regimului monarhic, iar extrema stângă a căutat să adâncească nemulțumirile sociale pentru a provoca revoluția stipendiată de la Moscova. Pe 6 septembrie 1940, conștient de impopularitatea sa în rândul maselor, Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său Mihai după ce, cu două zile înainte, îl convinsese să accepte mandatul de premier pe generalul Ion Antonescu, care ceruse și primise puteri sporite.⁷⁷

După numirea sa ca prim-ministru, Ion Antonescu a demarat negocieri cu Horia Sima pentru formarea unui cabinet, care s-au finalizat la 14 septembrie 1940. La acea dată, România a fost declarată stat național-legionar, iar noul guvern avea majoritatea membrilor din rândul Mișcării Legionare. Totuși, departamentele și structurile de securitate națională au rămas în mâna primului ministru, care a numit oameni apropiați și profesioniști la conducerea acestora.

În plan extern, generalul Antonescu a decis să meargă alături de Germania, singura mare putere care a oferit sprijin în garantarea independenței și suveranității țării.⁷⁸

Instaurarea statului național-legionar nu a avut efecte pozitive pentru funcționarii Ministerului de Interne, mai ales pentru cei care au luat parte la acțiunile represive contra Gărzii de Fier. Legionarii au primit conducerea Ministerului de Interne și a Direcției Generale a Poliției. Concomitent, a fost înființată **Poliția Legionară**, structură paralelă cu rolul de a dubla funcționarea DGP.⁷⁹

Evoluția dualității puterii a fost marcată de șicane și nemulțumiri reciproce, de acuze privind abuzuri și provocări. Punctul culminant al acestei relații a fost reprezentat de asasinarea a peste 70 de persoane, lideri politici și militari, membri ai structurilor informative/contrainformative, de ordine, siguranță și justiție, dintre care 64 la închisoarea Jilava, iar restul în pădurile

⁷⁶ *Ibidem*, pp. 385-388.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 306.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 404.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 412.

Snagov și Strejnic, respectiv Prefectura Poliției Capitalei, printre victime numărându-se și Mihail Moruzov.⁸⁰

În aceste condiții, era clar că dualitatea puterii nu putea să aibă decât un final violent, în care una din părți trebuia să părăsească scena politică. Conflictul latent a izbucnit în ianuarie 1941 și s-a încheiat cu victoria generalului Antonescu.⁸¹

După înăbușirea Rebeliunii Legionare din 21/22 ianuarie 1941 și asumarea guvernării autoritare a generalului, din 1942 a mareșalului Antonescu, activitatea informativă a DGP viza prioritar: organizații și acțiuni subversive, organizații „de surpare” a autorității statului, organizații ale minorităților, organizații sociale și economice și problema evreiască.⁸²

După intrarea României în războiul anti-sovietic și înaintarea trupelor spre Est, la începutul anului 1942 Ordinul General de Informații accentua două probleme: iredenta maghiară și ucraineană și cazurile de spionaj, terorism, sabotaj, alarmism, defetism, greve și rebeliuni, care „trebuiau urmărite cu toată perseverența și anihilate înainte de a produce acte concrete”.⁸³

Celelalte structuri informative/contrainformative ale statului român și-au adaptat activitățile specifice realităților generate de Dictatul de la Viena și intrarea României în război împotriva Uniunii Sovietice.

Corpul Detectivilor și-a continuat activitatea specifică. Pe lângă activitățile mișcărilor legionare și comuniste, a acordat o atenție specială structurilor paramilitare susținute de guvernul ungar care au fost pregătite și au acționat în spațiul românesc („Vânătorii Turanici”, „Asociația Turul” și „Garda Zdrențăroșilor”).⁸⁴

Serviciul de Informații al Jandarmeriei și-a mobilizat structurile teritoriale încă din toamna anului 1940 pentru descoperirea și contracararea acțiunilor subversive în România ale serviciului de spionaj sovietic. Totodată, s-a realizat supravegherea continuă a elementelor subversive din interiorul țării care puteau distruge poduri, căi ferate, lucrări de artă, transporturi pentru armată, dar și lupta împotriva desantului aerian și a parașutiștilor izolați.⁸⁵

⁸⁰ *Ibidem*, p. 399.

⁸¹ *Ibidem*, p. 400.

⁸² *Ibidem*, pp. 413-414.

⁸³ *Ibidem*, pp. 421-422.

⁸⁴ *Ibidem*, pp. 447-448.

⁸⁵ *Ibidem*, pp. 451-455.

Secția a II-a Informații din Marele Stat Major și-a păstrat, în mare parte, organizarea și atribuțiile. În plan contrainformativ, acționa pentru a împiedica acțiunea informativă a inamicului, dar și pentru „a preîntâmpina și împiedica manifestările de orice fel ale acțiunii subversive”. Acțiuni subversive periculoase pentru armată erau considerate și „diferite curente politice, sociale, religioase etc., care urmăreau fisurarea unității naționale și a ordinii sociale”.⁸⁶ În pofida relațiilor bune cu cel de-al III-lea Reich și, implicit, acordarea unui statut special minoritarilor germani din România, Secția a II-a a monitorizat activitatea desfășurată de aceștia, care s-au grupat în Grupul Etnic German. De multe ori au fost constatate încălcări ale legii, atitudini de fraudă și nesupuneri față de legile țării.⁸⁷

Serviciul Secret a fost reorganizat de Ion Antonescu în noiembrie 1940, primind denumirea de Serviciul Special de Informații, când a fost numit în funcția de director Eugen Cristescu, care și-a propus să creeze „un corp de elită, total devotat intereselor superioare ale Patriei”. În funcție de evoluțiile în plan contrainformativ, SSI a inclus în preocupări preoții maghiari din România, datorită propagandei revizioniste, naționaliste și acțiunilor antistatale pe care unii dintre ei le desfășurau⁸⁸, structurile și persoanele lăsate de NKVD în spatele frontului în scopul dezorganizării, prin acțiuni subversive, a administrației militare și civile române⁸⁹ etc. La 17 iunie 1943, Secția a II-a Contraintformații a transmis o circulară rezidenților și agenturilor de subordine pentru a documenta și monitoriza activitatea membrilor partidelor desființate, cu precădere a liderilor acestora. Interesau activitățile inițiate, orice difuzare de material propagandistic, identificându-se colportorii și comentatorii.⁹⁰

În scopul concentrării, analizei și prezentării informațiilor spre valorificare, **în decembrie 1940 a fost înființat, din ordinul lui Antonescu, Serviciul de Centralizare a Informațiilor.** Una din primele însărcinări importante ale acestui serviciu a fost colectarea materialelor documentare și informative în vederea elaborării unor studii pentru „chestiunile importante” ale românismului.⁹¹

⁸⁶ *Ibidem*, p. 487.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 497.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 520.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 522.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 529.

⁹¹ *Ibidem*, pp. 532-533.

Odată cu numirea în funcția de șef al guvernului, Ion Antonescu a introdus practica schimburilor de date la nivelul instituțiilor și între structurile statului, organizându-se periodic Consilii de Colaborare atât la nivel central, cât și județean.⁹²

Un exemplu de colaborare interdepartamentală l-a reprezentat Brigada Specială, constituită în decembrie 1942 în cadrul Prefecturii Poliției Capitalei, la care să concure toate posibilitățile și mijloacele specifice de supraveghere și contracarare a Mișcării Legionare ale DGP, IGJ și SSI.⁹³

Pentru eficientizarea măsurilor de pază și protecție a Conducătorului Statului, la 15 aprilie 1942 s-a luat decizia de organizare a unei structuri comune, cu câte 8 agenți de la DGP, Prefectura Poliției Capitalei și SSI.⁹⁴

Arestarea mareșalului Ion Antonescu și a principalilor săi colaboratori, de către regele Mihai în înțelegere cu reprezentanți ai Partidului Comunist, a deschis drumul Armatei Roșii în România. În conformitate cu punctele de vedere stabilite anterior de marile puteri, URSS a avut libertatea să ocupe militar țara noastră și s-o includă în sfera sa de influență. România a intrat într-o perioadă de tranziție, guvernele Constantin Sănătescu și general Nicolae Rădescu având doar rolul de a asigura participarea armatei române pe frontul de vest și să răspundă solicitărilor sovietice (în numele Comisiei Aliate de Control).

Din punct de vedere politic, la 31 august 1944, prin decret-regal, s-a revenit la Constituția din 1923, cu unele modificări datorate situației de război. PCR și PSD au alcătuit, în aprilie 1944, Frontul Unit Muncitoresc, iar alianța celor două partide de stânga s-a oficializat la 6 septembrie 1944. Încet, dar sigur, PCR a început să acționeze pentru preluarea puterii, organizând demonstrații, greve și diversiuni. Într-un context agitat intern și la influență externă, **regele Mihai a acceptat numirea lui Petru Groza în fruntea unui guvern de stânga (6 martie 1945), moment considerat ca debutul perioadei comuniste în România, efectiv instalată în 1947.**

Actul de la 23 august 1944 a avut un impact negativ asupra funcționarilor polițienești, care au fost acuzați, în cea mai mare parte, de apartenență la fostele regimuri (de dictatură regală, național-legionar, antonescian). În plus, la 19 septembrie 1944, ministrul justiției Lucrețiu Pătrășcanu a inițiat o lege privind verificarea personalului angajat după 10

⁹² *Ibidem*, pp. 545-547.

⁹³ *Ibidem*, p. 558.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 561.

februarie 1938, în scopul analizării activității și, eventual, al stabilirii vinovaților. La 30 martie 1945, a fost publicat Decretul-Lege nr. 446 privind purificarea administrației publice, care a avut ca efect licențierea unui alt lot de polițiști. A urmat o perioadă marcată de epurări, purificări administrative sau demisii, la care s-au adăugat dispozițiile Comisiei Aliate de Control de reducere a efectivelor.

În pofida vicisitudinilor, Direcția Generală a Poliției a continuat să activeze conform normelor în vigoare.

Imediat după crearea Guvernului Petru Groza, s-a înființat Direcția Generală a Siguranței Statului (DGSS), ce avea în structură Direcția Poliției Judiciare și Direcția Poliției de Siguranță (DPS), care a preluat și atribuțiunile pe linie de siguranță ale Jandarmeriei.⁹⁵

Conform Ordinului circular nr. 9000 din 4 iunie 1945, DGP/DGSS s-a axat pe trei domenii de bază ale activității: informativă, preventivă și represivă. În noul context, Poliția a devenit „un element al forței publice menit să asigure ordinea publică și siguranța statului”. Pentru o dezvoltare pozitivă a raporturilor dintre cetățeni și stat, s-a ajuns la concluzia că „mai bine este să se prevină decât să se ajungă la măsuri represive”.⁹⁶

Problematicile avute prioritar în atenție de DPS erau: acțiunea legionaro-hitleristă, reprezentată de „echipe teroriste” formate din legionari aflați în Germania care încercau să revină în România; activitatea elementelor germano-hitleriste, redusă la maxim prin deportări; activitatea teroristă a grupării ucrainene banderiste care s-a manifestat în Bucovina și Maramureș prin acte violente asupra populației evreiești; propaganda șovinisto-maghiară a elementelor fasciste din Ardealul eliberat; propaganda șovină sârbă manifestată în localitățile de graniță din Banat prin care se promova alipirea zonei până la Mureș la Iugoslavia; activitatea elementelor reacționare, caracterizate a fi nemulțumite de situația din țară și că lansau zvonuri tendențioase.

În noul context politico-economic, Direcția Poliției de Siguranță a avut sarcini de identificare și anihilare a organizațiilor subversive.

Acțiunea represivă a avut în vedere arestarea și internarea în lagăr a persoanelor care, prin prisma activității desfășurate până la 23 august 1944, ar fi periclitat „opera de democratizare a Țării, respectiv: polițiștii care au activat în

⁹⁵ *Ibidem*, pp. 571-575.

⁹⁶ *Ibidem*, pp. 577-580.

Mișcarea Legionară, au schingiuit sau au comis crime de război; legionari sau hitleriști care „ar putea canaliza aderențe” spre ideologia proprie, au luat parte la abuzuri, jafuri și crime, au activat politic și după 23 august 1944; germanii care au fost încadrați în formațiuni paramilitare hitleriste; maghiarii care au avut funcții de conducere în cadrul grupărilor fasciste sau au avut manifestări șoviniste; militarii, inclusiv magistrații, aflați în activitate, asupra cărora existau probe de vinovăție.⁹⁷ În perioada 6 martie-1 iunie 1945, au fost internate 1.962 de persoane din aceste categorii în lagărele din Caracal și Slobozia. Ulterior, la 30 septembrie 1945, Ministerul Afacerilor Interne a decis să pună în libertate pe cele acuzate de fapte mai puțin grave sau asupra cărora nu existau suficiente dovezi.⁹⁸

Corpul Detectivilor, structura informativă acoperită a DGP/DGSS, aflată într-o strânsă legătură profesională cu DPS, a fost reorganizat. După 6 martie 1945, a primit sarcina de a supraveghea activitatea „tuturor grupărilor politice și organizațiilor de tip fascist sau camuflat democratic”. Prin activități specifice, au fost supravegheați și anchetați membrii unor organizații anticomuniste – „Sumanele Negre”, „Glasul Sângelui”, „Haiducii lui Avram Iancu” și „Mișcarea Națională de Rezistență”.⁹⁹

Secția a II-a din Marele Stat Major și-a reorientat toată atenția din punct de vedere informativ asupra actualului inamic, fostul aliat, Germania: obținerea de informații și anihilarea unor eventuale tentative de acțiune pe teritoriul României și identificarea intențiilor și acțiunilor „guvernului de la Viena”, condus de Horia Sima și a componentei sale militare, Armata Națională de Eliberare.¹⁰⁰

În anul 1946 a luat ființă Serviciul de Informații al Armatei, care avea atribuții exclusiv contrainformative, iar prin Decizia nr. 2.541/29 martie 1947 Secția a II-a a primit o nouă titulatură – Instrucție Informativă de Luptă și Legături Externe – fapt care consacră îndepărtarea, definitivă, de misiunile informative în folosul armatei române.¹⁰¹

Serviciul Special de Informații, principalul organ informativ/contrainformativ, a fost una dintre primele ținte ale noilor guvernanți după 23 august 1944, atât în privința subordonării, cât mai ales sub aspectul identificării rețelelor informative din anumite domenii și obiective.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 580.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 577.

⁹⁹ *Ibidem*, pp. 585-586.

¹⁰⁰ *Ibidem*, pp. 591-593.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 597.

La 30 august 1944, SSI a fost trecut la Ministerul de Război, revenind în subordinea Președinției Consiliului de Miniștri la 18 aprilie 1945, fiind inclusă, însă, în instituțiile anexe. Golit de conținut, cu personalul de profesioniști epurat și exploatând datele existente/ obținute în folos propriu de autoritățile comuniste, SSI și-a încheiat existența în anul 1951, fiind inclus în Direcția Generală a Securității Statului.¹⁰²

După pătrunderea trupelor Armatei Roșii în România, serviciile speciale sovietice au inițiat măsuri de subordonare a structurilor autohtone și au exercitat presiuni pentru a limita culegerea de date și informații necesare Bucureștiului.¹⁰³

(Continuare în numărul următor)

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

¹⁰² *Ibidem*, p. 601.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 607.

PROGRAMUL NUCLEAR ROMÂNESC ÎN MEMORIA PROFESIONALĂ

De la declarația lui Nicolae Ceaușescu din mai 1989, la Plenara Frontului Democrației și Unității Socialiste („*din punct de vedere tehnic, dispunem de capacitatea de a fabrica arme nucleare*”), precedată cu câteva luni de o afirmație similară a unui demnitar ungar, subiectul „bombei atomice românești” a continuat să fie prezent în mass-media autohtone dar și străine. Tema are un dublu avantaj, acela al senzaționalului combinat cu relativa lipsă de informații veridice, ceea ce a făcut posibilă abordarea din ambele direcții (susținere sau contracarare), rezultatul „sigur” fiind ratingul și, „colateral”, realizarea unor proiecte specifice din domeniul dezinformării și manipulării.

Așa se face că în timpul regimului comunist, dar și după 1989, în funcție de interesele de politică externă și de securitate regională sau internațională de moment ale unor state, sporadic, în presa internațională au apărut unele știri care incriminau România că ar dezvolta anumite componente ale unui program specific de înarmare nucleară.

Primele informații de acest gen au fost preluate de unele agenții de presă din lucrarea generalului Mihai Pacepa¹ „Orizonturi Roșii”, apărută în S.U.A., în care autorul afirma că prin funcția deținută a avut acces la asemenea programe care se desfășurau în România. Mai mult, acesta sublinia că unul din motivele deciziei de trădare, din vara anului 1978, ar fi fost și faptul că de la conducerea superioară de partid și de stat ar fi primit misiunea de a obține ilicit, prin structurile de informații externe, tehnologii, echipamente și materiale nucleare necesare realizării bombei nucleare și că el, făcând apel la conștiința sa, și-a dat seama că nu poate să execute o asemenea misiune.

Desigur, lipsa de credibilitate a unor asemenea afirmații este mai mult decât evidentă și nu necesită alte argumente. Totuși, măcar o întrebare și un răspuns ar fi necesare. De la nivelul funcției deținute este ridicol ca generalul Mihai Pacepa să nu fi înțeles un lucru elementar despre politica externă și de apărare a României, ca de altfel a oricărei alte țări aparținătoare a Tratatului de

¹ Fost adjunct al directorului Centrului de Informații Externe din Departamentul Securității Statului

la Varșovia, și anume că U.R.S.S., imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial nu ar fi permis unei țări din zona de influență directă să dezvolte programe de înarmare nucleară.

Cum ar fi putut U.R.S.S. să închidă ochii față de orice posibil program nuclear militar care ar fi fost demarat în oricare din statele membre ale Tratatului de la Varșovia, mai ales că încă din anii 1950 și în continuare a trecut prin experiențe care au zdruncinat serios sistemul socialist din Europa de Est, când în țări precum R.D.G., Ungaria, Cehoslovacia și, la final, Polonia au avut loc evenimente grave care au pus în pericol regimul politic intern și unde uneori a fost nevoie de intervenția militară a U.R.S.S.

Dacă analizăm din această perspectivă situația României, ajungem la concluzii și mai tranșante. Se cunoaște bine că România, la sfârșitul anilor 1950 și începutul anilor 1960, și-a obținut o anumită independență față de Moscova, care s-a accentuat în următoarea perioadă, ceea ce a fost de natură să genereze serioase îngrijorări U.R.S.S., dar și măsuri complexe de supraveghere și control asupra politicii interne și externe ale României.

Nu era nevoie să fi deținut funcția generalului Mihai Pacepa ca să înțelegi un lucru elementar, și anume că orice încercare a regimului politic de la București, orice demers științific și tehnologic, chiar și de mică amploare, pe linia unui program nuclear militar, nu ar fi putut scăpa neobservat serviciilor de informații ale U.R.S.S., inclusiv ale unor state membre ale Tratatului de la Varșovia.

Mai mult, în condițiile în care România s-a manifestat în repetate rânduri ca o țară „rebelă” în cadrul sistemului comunist est-european, este imposibil de acceptat ipoteza că U.R.S.S. ar fi permis ca România să se înarmeze unilateral și să devină o amenințare, inclusiv la adresa Moscovei.

Un alt argument care vine în sprijinul inexistenței în România a unui program de înarmare nucleară sau doar a unor elemente componente ale unui asemenea proiect este și faptul că, imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, U.R.S.S. și S.U.A., cele două state care deja câștigaseră statutul de puteri militare nucleare, s-au asigurat reciproc că nu vor permite niciunei țări aflate în zona de influență nemijlocită să dezvolte programe de înarmare nucleară. În ceea ce privește U.R.S.S., înțelegerea se referea la țările europene care au fost integrate în sistemul comunist, deci inclusiv România.

Din rațiuni geopolitice și de securitate internațională ușor de descifrat, din această înțelegere nu au făcut parte Coreea de Nord și Cuba. Așa se și explică faptul că Coreea de Nord nu numai că nu a fost împiedicată, dar a fost chiar sprijinită să dezvolte deja binecunoscutul program de înarmare nucleară și care în acest moment vizează și vectorii purtători de ogive nucleare.

Dacă ne limităm doar la considerentele prezentate mai sus, apreciem că este suficient să se concluzioneze că în perioada regimului comunist România nu putea să se angajeze pe calea dezvoltării unui program nuclear militar.

Pentru o înțelegere mai bună a problemei abordate, credem că este util să subliniem, succint, elementele esențiale ale programului nuclear civil din România. Acest demers este justificat și de faptul că, dacă România nu ar fi avut un program nuclear civil, cu siguranță nu s-ar mai fi putut specula pe marginea unui program nuclear militar.

Refacerea economiilor naționale ale statelor lumii distruse de războiul mondial abia încheiat a apărut ca o necesitate vitală a începutului de deceniu 1950-1960. Este momentul în care lumea intră și în era nucleară și fiecare stat în parte, în funcție de capacitățile tehnice și intelectuale, se angajează în cercetarea și dezvoltarea tehnologiilor nucleare în sprijinul vieții economico-sociale naționale.

Însă, pentru a stopa aspirațiile unor state de a dezvolta tehnologii nucleare în scop militar, O.N.U. a lansat propunerea înființării unei organizații internaționale care să fie abilitată să supravegheze și să controleze dezvoltarea tehnologiilor nucleare. Așa a apărut, în anul 1957, Agenția Internațională pentru Energia Atomică (A.I.E.A.) cu sediul la Viena. De menționat că, în toate lucrările pregătitoare înființării acestei organizații, România a sprijinit efectiv eforturile O.N.U. și, imediat după înființare, a devenit membru A.I.E.A. și a desemnat ca reprezentant permanent pe lângă acest organism pe ambasadorul României în Austria.

În anul 1968, A.I.E.A. a elaborat Tratatul de Neproliferare Nucleară (T.N.N.) depus spre ratificare în capitatele U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii ca state depozitare. La mai puțin de un an, respectiv la 1 iulie 1969, România a semnat Tratatul, pe care l-a ratificat la 30 ianuarie 1970.

România a făcut și pasul următor, potrivit prevederilor T.N.N., prin încheierea Acordului de garanții nucleare cu A.I.E.A., astfel că, practic, la

mijlocul anului 1970 România avea adoptate în legislația națională toate reglementările internaționale referitoare la dezvoltarea tehnologiilor nucleare în scop civil.

Concomitent, prin Decret al Consiliului de Stat, se adoptă Programul Nuclear Național și se stabilește structura guvernamentală - Comitetul de Stat pentru Energia Nucleară - cu atribuții de conducere, coordonare și control a activităților nucleare din România.

În vederea implementării prevederilor Programului Nuclear Național (P.N.N.) s-a cerut sprijinul A.I.E.A.-Viena, care, în anul 1971, a trimis în România o echipă de experți din R.F.G., Franța și Suedia, care a validat obiectivele P.N.N. și a asigurat consultanța necesară înființării Institutului de Tehnologii Nucleare (I.T.N.), devenit ulterior Institutul de Reactori Nucleari Energetici, cu sediul la Mioveni-Argeș.

În numerele viitoare ale revistei vom analiza multe alte informații referitoare la presupusul program nuclear militar al României, apărute în mass-media interne, după 1990, în care vom prezenta puncte de vedere și argumente raționale, bazate pe informații și documente oficiale care atestă indubitabil falsitatea acestor teorii.

De asemenea, vom reliefa, pe larg, activitățile serviciilor de informații românești desfășurate din momentul lansării Programului Nuclear Civil și până în prezent, pentru protecția intereselor de securitate ale României în acest domeniu.

General maior (r) Dumitru Bădescu

PUȘTIUL (5)

Anii au zburat pe nesimțite, iar Puștiul a fost avansat la gradul de locotenent. Participase la tot felul de acțiuni și de fiecare dată superiorii săi îi remarcaseră curajul și spiritul de inițiativă, ceea ce i-a atras aprecieri elogioase.

Într-o zi, maiorul Adam Mauriciu, șeful de serviciu, l-a chemat la el în birou și, cu zâmbetul lui misterios, i-a arătat o scrisoare: „Uite, scrisoarea asta i-a fost dată de către un tânăr inginer, român de altă etnie, unui fotbalist care pleca la un meci în țara sa de origine, cu rugămintea ca odată ajuns la destinație s-o introducă în circuitul poștal”. Scrisoarea era adresată unei rude din străinătate despre care inginerul nu declarase nimic la „cadre”, așa cum se obișnuia în acele vremuri deoarece lucra într-o uzină de importanță strategică. Sportivul respectiv a acceptat dar, în prealabil, „din conștiință cetățenească”, după cum a afirmat el, a predat plicul unui ofițer pe care îl cunoștea.

După cum rezulta din scrisoare, inginerul era convins că a inventat un sistem care mărea mult puterea motoarelor cu combustie internă și dorea să scoată din țară întreaga documentație pe care s-o ofere „patriei străbunilor”. Sugera în scrisoare ca ruda să meargă la Ministerul de Externe al țării respective și să ceară ca un diplomat al ambasadei din București să-l contacteze și să-i preia documentația. Cerea ca totul să se desfășoare cu maximum de prudență, și recomanda ca un diplomat să sune de la un telefon public la numărul său de telefon – dădea numărul – și să stabilească o întâlnire în biserica Sf. Iosif din București. Diplomatul ar fi trebuit să vină cu o servietă mai mare pentru a putea prelua întreaga documentație. Ca semn de recunoaștere arăta că va purta o haină albă și va avea o eșarfă galbenă la gât.

„Ei, ce zici contraspionule? Ce facem, cum procedăm?”, întrebă maiorul Adam ușor încruntat și continuă: „Du-te în birou și până la prânz să-mi vii cu un plan de acțiune”.

Tânărul rămase pe loc și îndrăzni: „Tovarășe maior, presupun că m-ați chemat să preiau acest caz deoarece cunosc limba maternă a inginerului, prin urmare am putea să ne gândim la o substituie de persoană. Dar pentru asta va trebui să dăm plicul înapoi sportivului ca să-l trimită la destinație. Presupunând că ruda va lua legătura cu ministerul lor de Externe, iar aceștia vor da curs solicitării inginerului, avem două variante de acțiune: organizăm un flagrant,

dar atunci apar probleme neplăcute pentru relațiile dintre cele două țări, sau intru eu în pielea unui diplomat de la ambasada respectivă, dar în acest caz trebuie să scurtcircuităm puțin acest număr de telefon”.

„Stai puțin, cum adică să scurtcircuităm telefonul?”, întreabă maiorul Adam, uimit și amuzat de neașteptata analiză a tânărului locotenent.

„Foarte simplu, îi rugăm pe cei de la tehnic să schimbe una sau două cifre din acest număr de telefon, în așa fel încât să nu se observe. Astfel vom scoate din joc complet ambasada, iar noul număr de telefon va fi sub controlul nostru permanent, în cazul că cineva din ambasadă va telefona, lucru de care mă îndoiesc. La vechiul număr, adică cel bun, al inginerului, vom suna noi peste aproximativ 3-4 săptămâni și mă voi întâlni cu el la biserică. Îi luăm planurile și... la revedere”.

Maiorul Adam tăcu gânditor, privind pe sub sprâncene la tânărul din fața lui: „Bine du-te la biroul tău și pune totul pe hârtie. Să fie scurt și concis și mă duc cu planul să iau aprobarea conducerii”.

*

Cum era de așteptat, nimeni din ambasadă nu a sunat la telefonul trucat și drept urmare, conform aprobării, „Puștiul” i-a telefonat inginerului. Discuția, a fost purtată în limba maternă a inginerului care, deși părea bucuros, a dorit să scurteze convorbirea. În ziua și ora stabilită ofițerul a mers la biserică. Era slujbă, inginerul era deja așezat într-o bancă și întorcea mereu capul privind spre intrare. Fiind loc liber, ofițerul se așază lângă inginer și îl salută încet pe limba lui, întrebându-l totodată dacă are materialul. Emoționat, speriat, cu mâinile tremurând, inginerul a scos din servieta lui o mapă destul de voluminoasă și i-a strecurat-o „diplomatului” care, foarte calm, a luat-o și a pus-o în geanta cu care venise, conform instructajului. Imediat după aceasta inginerul și-a făcut cruce și a părăsit biserica. La ieșirea din biserică, ofițerul a observat că inginerul, ascuns după o mașină, supraveghea ieșirea. Calm, cu servieta în mână, s-a îndreptat spre strada Luterană, urmărit de la distanță de inginer, care probabil voia să se convingă dacă se urcă într-o mașină a corpului diplomatic. Ofițerul a oprit primul taxi care apăruse și, înainte de a se urca, aruncă o privire spre inginerul care în continuare părea foarte panicat.

*

La câteva săptămâni după această acțiune, maiorul Adam Mauriciu a fost văzut destul de vesel strângându-și din birou câteva din obiectele personale pe care le îndesa într-o servietă. Părea totuși o bună dispoziție forțată, pentru a masca tristețea momentului. În scurt timp am aflat că pleacă de la noi, fiind transferat la Direcția Economică din Miliție, iar căpitanul Toma a explicat în birou că acesta era începutul „purificării” aparatului de Securitate. Pentru a nu părea o campanie, purificarea, adică îndepărtarea „ilegaliștilor”, s-a făcut treptat. În locul șefului Direcției de Contraspionaj, colonelul Holingher Isidor, a fost numit maiorul Cosma Neagu, în scurt timp avansat la gradul de locotenent colonel. Acesta era un profesionist de mare clasă, un bun organizator și un adevărat patriot.

Când a venit să-și ia rămas bun de la ofițerii care lucraseră sub comanda sa, maiorul Adam a dat mâna și cu Puștiul, căruia i-a spus, vizibil emoționat: „Te-am adus un puștan, iar acum te las bărbat în toată firea, știu că vei fi un bun ofițer de contraspionaj, ai grijă”.

Aceste cuvinte au contat enorm pentru locotenentul care își pierdea acum numele de alint. Mulți ani după aceea i-a dăinuit în minte previziunea că va fi un bun ofițer de contraspionaj și a făcut în așa fel încât să nu o dezmință.

Atmosfera în Direcția de Contraspionaj se schimbase și aceasta datorită mai ales numirii lui Cosma Neagu la conducere. Se aprobau acțiuni îndrăznețe, combinații ingenioase, ofițerii erau priviți cu încredere și inițiativele erau la mare preț.

Locotenentul avea deja la activ câteva misiuni încheiate cu succes, unele chiar sub acoperire. Despre unele din acestea s-au făcut referiri în paginile revistei, la capitolul „memorie profesională”, iar despre altele vom mai scrie.

Col. (r) Hagop Hairabetian

ATITUDINI

ÎNTÂLNIRE DE „GRADUL ZERO”

Era într-o joi dimineăta, în vremurile bune dinainte de apariția apocalipticului Covid 19. Pe la orele 11.00 m-am întâlnit cu un vechi și drag camarad, rezervist ca și mine, și am intrat împreună la un micuț și cochet cafe-bar din centrul capitalei, așa ca să mai stăm de taclale și desigur să depănăm niște amintiri. În cafenea nu mai era decât un bărbat trecut de 70 de ani, bine clădit, stătea singur la o masă mai retrasă. Ne-am așezat și noi la două mese depărtare de singuraticul consumator: „Fac pariu că omul este un rezervist de al nostru”, i-am șoptit prietenului.

„De unde știi ?” m-a întrebat el. „Nu-l cunosc, dar am eu un fler că-i ghicesc imediat, poate prin faptul că, deși în vârstă, se îmbracă la costum, de obicei nu le lipsește cravata și au o ținută mai țeapănă”. Amuzat de criteriile mele de identificare, amicul a ridicat din umeri și am schimbat subiectul.

Nu trecuseră nici zece minute și în cafe-bar a intrat un tânăr de aproximativ douăzeci de ani, care s-a îndreptat zâmbind către masa „rezervistului”, l-a îmbrățișat deosebit de afectuos și s-a așezat la masă.

„Scuză-mă că am întârziat un pic, dar nu găseam loc de parcare, am venit cu mașina prietenei mele. Știu că pentru matale, care ești de o punctualitate cazonă, zece minute înseamnă mult” spuse tânărul. La auzul expresiei „punctualitate cazonă” am zâmbit satisfăcut.

Nepotul vorbea cam prea tare, după părerea noastră, dar probabil trebuia să lupte cu hipoacuzia bunicului: „Am înțeles că la această întâlnire de gradul zero sunt invitatul bunicului, prin urmare voi comanda fără nici o reținere un capuccino, un croasant și un coniac mic”, își exprimă dorința tânărul. Bunicul îl privi o clipă uimit: „Ce-ți veni, la ora asta vrei să bei coniac? Coniacul este o băutură care se bea după o masă copioasă, după amiază, când îți faci siesta, măi băiete.... un capuccino și un croasant pentru dumnealui”, ceru bunicul ospătarului care venise să ia comanda noului client.

„Voiam un coniac ca să suport mai ușor torentul de reproșuri care mă așteaptă, că doar știu de ce m-ai chemat la interogatoriu, domnule colonel”, îi explică ironic nepotul.

Gata, eram mulțumit că avusesem dreptate, dar cafe-barul fiind mic, fără voia noastră eram părtași la discuția celor doi. Făcând abstracție de ei, amicul meu a început să-mi povestească despre recentul voiaj turistic pe care l-a făcut în Egipt, dar vocea lui era aproape acoperită de bunic care vorbea și el tare, așa cum vorbesc de obicei persoanele cu deficiențe de auz.

„Gură bogată, ataci tu primul”, spuse bunicul. „Oi fi eu colonel cu R în coadă, dar cu mine nu-ți merge. În primul rând, te-am chemat ca să mă conving dacă tot ce se spune despre aiurelile tale sunt adevărate”. Nepotul ripostă: „Păi după fiica ta, toate inițiativele mele sunt catastrofale. Eu și sora mea trăim încă în dictatură, democrația este afară în stradă, dar în casă... dictatura lui Ceaușescu era parfum. Sora mea, săraca, vrea să meargă și ea, ca toții tinerii, la discotecă, are voie numai până la ora 22.30 fix, când adevărata distracție la discotecă începe după unsprezece noaptea. Râd colegii și prietenii de ea”.

„Am să clarific eu și treaba asta, deși nu-i rău deloc că mama nu are încredere în aceste discotecă unde se vântură tot felul de droguri, dar acum vreau să vorbim despre tine. Am înțeles de la mama ta că vrei neapărat să te muți la casa prietenei tale așa... ca golanii, ca vagabonzii care se aciuesc unde dă Dumnezeu. Ce ești tu, măi băiete, un terchea berchea? Uiți că te tragi dintr-o familie onorabilă, cu tradiții sănătoase? Ce familie acceptă ca fiica lor să-și instaleze amantul, că nu ești decât amantul ei, în casa lor?”

Nepotul interveni: „Sunt oameni cu o situație materială excepțională, au o vilă cu șapte camere, trei mașini, o grădină ca un parc, tatăl ei are mai multe afaceri, o fabrică mare de mezeluri, un hotel la Predeal, iar ea este singura lor fiică, prin urmare este o partidă grasă. O să ne punem și pirostriile, dar până una alta mă mut la ea, unde-i catastrofa, tataie? Familia ei mă iubește, uite, și acum eu circul cu una din mașinile lor. Tataie dragă, eu știu că ești un adevărat *„pater familias”*, că ne vrei binele la toți, dar șabloanele voastre s-au învechit, nu mai sunt valabile acum, aruncați-le”.

Bătrânul colonel tăcea, iar după o pauză spuse calm: „De când ai devenit tu, nepotul meu cel mai scump, un vânător de zestre, i-auzi «partidă grasă», răspunde-mi. Ți-a lipsit ceva în copilărie, ai tânjit după ceva și nu ai primit? Măi băiete, nu te mai recunosc. Tu o iubești sau ți-au luat ochii cele trei mașini și vila? După criteriile mele, învechite cum zici tu, ar trebui să-ți fie rușine”.

Fără să pară prea afectat de observațiile bunicului, nepotul exclamă: „Aoleu, și tu și mama aveți un talent inegalabil să transformați orice fleac în tragedie antică. Zău, tataie tu nu vezi cum trăiesc acum tinerii, termenul «suntem

împreună» nu-ți spune nimic? Un băiat și o fată se plac, trăiesc împreună, locuiesc la cel care are un spațiu mai mare și gata, nunta... mai la vale”.

Brusc amicul meu se opri din descrierea piramidei lui Keops: „Măi, ce i-aș suci gura la spate teribilistului ăsta”, șopti el, care are două nepoate de 17 și 15 ani și-l ardeau la fिकाți afirmațiile nepotului, la gândul peripețiilor care îl așteaptă. Și mie, afirmațiile tânărului îmi sunau ca un ecou la pusesele celor doi nepoți ai mei.

Bunicul ridică puțin glasul, dacă mai era nevoie: „Ei bine, află că acest «suntem împreună», de fapt este un concubinaj mizerabil, un surogat de familie, îmi face greață și nu accept să te văd într-o asemenea postură nenorocită și cu asta, punct. Spune-mi cum merge cu facultatea, simți că vei putea deveni un medic adevărat sau unul făcut așa... în dorul lelii?”

Răspunsul nepotului avu darul să destindă puțin atmosfera încărcată: „Tataie dragă, te asigur că voi deveni un chirurg excepțional, că-mi aleg chirurgia, se vor bate pe mine toți bolnavii și toate spitalele, iar matala vei putea spune la toată lumea cu mândrie «este nepotul meu». Pe cuvânt, nu glumesc, simt o atracție deosebită pentru această specialitate, nu pierd nici o ocazie să asist la tot felul de intervenții chirurgicale, fără invitația profesorului... Am să mai iau un croasant că pe primul l-am mâncat cu noduri”.

Ceva mai îmbunat, bunicul constată: „Probabil că fiica mea, dictatoarea, nu ți-a dat să mănânci dimineață. Ia câte vrei și mănâncă. Ascultă la bătrânul colonel, știu că ești un mare șmecher, dar vreau să te cred că ai prins drag de medicină și mai ales de chirurgie, iar asta mă bucură. În altă ordine de idei, vorbește-mi despre prietena ta, cum arată, este frumoasă, ce studiază?”

Încântat de interesul bunicului pentru iubita lui, nepotul se dezlanțuie într-un lung șir de descrieri elogioase, cu superlative, iar amicul meu relua descrierea intrării în piramidă până ajunse la camera mumiei, când „rezervistul” întreabă așa ca o concluzie: „Măi Aurele, dacă este așa plină de calitate, de ce nu vrei s-o iei de nevastă, vă cununați frumos, cu Isaia dănțuiește, cu nași și mulți nuntași, iar eu voi putea spune că am un nepot la casa lui?”

„Am să fiu un neisprăvit la casa mea, până nu-mi termin studiile nu fac nici o nuntă”, ripostă nepotul devenit dintr-o dată plin de principii și astfel disputa de la început fu reluată într-o tonalitate mai scăzută, dar în termeni duri și categorici, ultimativi, cu argumente de o parte și de alta. La un moment dat colonelul s-a oprit brusc: „Ia stai, drăguță, uite acum mi-am amintit, mi-a spus maică-ta încă o aiureală de a ta, că te bagi și în politică, te-ai înscris într-un

partid, ce naiba, măi băiete, nu ai astâmpăr, te mănâncă undeva? Vezi-ți de facultate și astâmpără-te. Când o să stai bine pe picioarele tale, atunci dacă vrei musai, te apuci și de politică...”

„Tataie, recunosc că vreau să mă implic în politică”, spuse nepotul, „se simte nevoia elementului tânăr, nealterat, nu mi-ai spus chiar tu de atâtea ori că cea mai nobilă misiune este aceea de a-ți servi țara? Ei bine, nu sunt militar, dar ca medic și politician cinstit sunt convins că îmi voi putea ajuta țara.,,

Deși eram atent la descrierea măștii de aur a lui Tutankhamon expusă în muzeul din Cairo, nu am putut să-mi reprim tentația de a arunca o privire cu coada ochiului la masa vecină și am văzut cum bătrânul rezervist își duse mâna la frunte ca și cum îl apucase o migrenă și murmură: „uite la el, a început deja să vorbească parcă ar fi la tribună”. Nepotul, fără să mai comenteze, își mănâcă repede și restul de croasant, se uită la ceas și anunță: „Îmi pare rău, tataie, dar timpul afectat ție a expirat, am ore la spital”. Se sculă vioi, îl îmbrățișă, simulă două săruturi pe obrajii lui, așa cum se obișnuiește acum, și cu promisiunea că-l va căuta în curând dădu să plece, când bunicul îl opri, scoase din portofel o bancnotă de 100: „Ia asta, să inviți fata la un profiterol, ai grijă cum conduci, zăpăciturile, și să știi, problema cu mutatul nici nu mai intră în discuție, hai dispari!” Nepotul luă încântat bancnota și se frecă cu ea la bărbie: „sărut mâna, eu zic, tataie, să facem mai des întâlniri din astea, că-s bune, am fugit”.

După plecarea nepotului, rezervistul se întoarse spre noi cu un ușor zâmbet concesiv care putea însemna: „Ce să faci, ăsta-i tineretul din ziua de azi, nonconformist, dar trebuie suportat și ajutat”. Se opri cu privirea asupra amicului meu, după care se ridică și veni la masa noastră: „Acum îmi dau seama că vă cunosc, în vremuri imemorabile am colaborat câteva zile într-o acțiune pe litoral, vă amintiți?” L-am invitat să ia loc, iar amicul meu și-a amintit întreaga poveste.

Bucuros că se află între foști camarazi, „bunicul” a început să-și verse oful cu problema nepotului pe care-l văzusem plecând. Am compătimit alături de el, asigurându-l că și noi avem nepoți care sunt niște „îngerași cu cornițe”.

Copleșiți de complexitatea situației, ne-am întrebat: „Oare cine a spus că trecînd în rezervă te desprinzi de tumultul vieții și poți trăi într-o binemeritată liniște? Ca să găsim un răspuns la această întrebare retorică, am comandat la sugestia „bunicului” un rînd de coniac.

Col. (r) Hagop Hairabetian

COLȚUL MIZANTROPULUI

UN VIRUS, CODUL GENETIC ȘI SUPRAPOPULAREA

Că acest teribil Covid-19 a apărut prima dată în China este un fapt de necontestat. La fel, nu-i de mirare că în cel mai scurt timp a împânzit tot mapamondul, că lumea circulă ceva de speriat, cică ne globalizăm. Încă nu știu la ce este bună această globalizare, dar artizanii ei uită că se globalizează și tot felul de microvietăți care, cu timpul, își vor încerca puterea de seducție asupra unor populații europene care nu sunt imune ca acelea de unde provin ele, iar ce va urma ne va face să ne amintim cu blândețe de „era Coronavirusului”.

Am fost prinși de această pandemie nepregătiți, nu numai țara noastră ci majoritatea țărilor, când normal ar fi ca în actuala vânzoleală mondială să te poți aștepta la tot felul de premiere de boli contagioase venite cine știe de unde, de la capătul pământului. Cred că trebuie să privim apariția lui Covid-19 ca pe un serios avertisment și sperăm că guvernele au înțeles la ce se pot aștepta în orice moment.

De fapt, sunt destule capete înfierbântate care vociferează de mult timp că suntem prea mulți, cică pământul nu va putea suporta populația de 9 miliarde la care se va ajunge probabil în curând. În prezent, cu scuzele de rigoare, suntem doar 6,8 miliarde.

Pe net ne putem „delecta” cu o splendidă selecție de considerații, chipurile ale unor conducători sau somități mondiale, privind „suprapopularea” planetei noastre, iar prin toate trece ca un fir roșu ideea că omenirea a devenit un potențial pericol pentru această umilă planetă nevoită să graviteze în jurul soarelui. Cică sunt inacceptabil de mulți cei care fac umbră pământului și deteriorează tot mai grav echilibrul ecologic. „Îngrijorați” de soarta planetei noastre, unii au evocat chiar posibilitatea unor „soluții salvatoare”: dispariția, prin înfometare mai ales, a populației din Lumea a treia, apariția unor pandemii, dacă se poate cu niște viruși ceva mai agresivi decât Covid-19, mai multe războaie locale sau chiar, de ce nu, un al treilea război mondial. Ca mizantrop ce mă aflu, le-aș face acestora propunerea să înceapă reducerea populației cu propriile lor persoane...

O să spuneți că am plecat de la presupunerea că acest Covid-19 a fost lansat în lume tocmai pentru a începe „rarefierea” populației, dar nu cred. Este știut că, atunci când o armă bacteriologică este creată în laborator, în același timp se pune la punct și antidotul necesar pentru protejarea propriilor combatanți, ori, așa cum am văzut și vedem, toate țările au pierderi în oameni inclusiv principalii „suspecți”. La sfârșitul lunii iulie erau raportate peste 650.000 decese și peste 16 milioane îmbolnăviri provocate de Covid-19 în întreaga lume. Cam puțin, probabil după părerea unor „cavaleri ai Apocalipsei”.

Mi-am aruncat privirea pe cifrele prezentate cu cei infectați de coronavirus și decedați din Italia, Spania, SUA etc. Și am constatat (să bat în lemn) că la noi în țară raportul dintre infectați, vindecați și decedați este pozitiv (dacă se poate spune așa), adică avem mai puțini decedați decât în alte țări unde a fost prăpăd. Este meritul corpului nostru medical care, cu mijloacele lui destul de modeste, a reușit să facă față pandemiei și să salveze din ghearele ei mai multe suflete.

Între noi fie vorba, o sursă a mea (nu spun cine – persoană importantă și competentă) este de părere că un rol important în reducerea mortalității l-au jucat și genele mai robuste ale poporului român, desigur o prețioasă moștenire rămasă de la daci. Inițial am fost înclinat să-mi suspectez sursa de naționalism dar... cifrele vorbesc. Și mai este un aspect: una este să mănânci delicatețiuri precum fructe de mare, melci, broaște, ș.a.m.d. și alta este să tai cu brișca o bucată de slană și o felie de pită și să zdrobești alături o ceapă sau un cățel de usturoi pe care să le aghezmuiești cu palincă sau țuică de prune, că astea nu știu de șagă și mătură fără cruțare orice virus de import.

De la o vreme se acreditează și ideea că actuala pandemie a fost provocată pentru a crea perturbații în sistemul economic, mai ales al marilor puteri. Avem o imensă varietate de scenarii, dar eu cred că ne vom lămuri cel mai bine după liniștirea pandemiei (oare când?), când se va trage linia și se va vedea care țară sau ce țări au avut de câștigat, mai ales din punct de vedere economic, de pe urma acestei bulversări mondiale. În mod sigur Europa nu va fi pe această listă.

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

ARME BIOLOGICE ȘI VECTORI PANDEMICI¹

Motto: „Virusurile gripei s-au răspândit mereu foarte rapid ... acesta este un dezastru care stă să se întâmple” – Peter C. Doherty, imunolog, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină

Războiul biologic nu este o invenție a epocii moderne. El a fost practicat încă din antichitate, când hitiții au trimis bolnavi de ciumă în taberele egiptene pentru a-și decima dușmanii înainte de luptă. Diferența dintre epoci este făcută de tehnologia actuală, capabilă să multiplice, să selecteze, să diversifice și să hibrideze vectorii războiului biologic. Astfel, în prezent, o bacterie crescută într-o câmară transformată în laborator poate fi mai letală ca orice armă chimică. De aceea, nu întâmplător, arma biologică mai este numită și „*arma nucleară a săracului*”. Întrucât, în epoca modernă a accesului public la informații, limita între pandemia spontană, naturală, și atacul biologic urmat de izbucnirea unei pandemii este tot mai îngustă, vectorii unei pandemii naturale pot oricând deveni, în ochii opiniei publice, vectorii unui atac biologic. Dar, și invers, până la descoperirea „pacientului zero” – la nivelul căruia s-au produs mutațiile genomice naturale – orice armă biologică poate fi considerată „mutație naturală” responsabilă de declanșarea unei pandemii cu efecte devastatoare. Prin urmare, *care sunt caracteristice unei arme biologice? Care sunt principalele categorii de arme biologice? Care sunt principalii vectori pandemici?*

CARACTERISTICILE UNEI ARME BIOLOGICE

Conform definiției agreeate de Organizația Mondială a Sănătății, „*armele biologice reprezintă microorganisme precum virusurile, bacteriile, ciupercile sau alte toxine, care sunt produse (în laboratoare) și sunt eliberate în mod deliberat pentru a provoca boli și moarte la om, animale sau plante*”². Ele se

¹ Fragmente dintr-un studiu a apărut în revista „Gândirea militară românească”, nr. 3/2020, <https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2020%20gmr/3%202020%20gmr/POPESCU.pdf>

² *Biological weapons*, World Health Organization, https://www.who.int/health-topics/biological-weapons#tab=tab_1, accesat la data de 10.04.2020

constituie în provocări dificile pentru serviciile de sănătate publică, economie, societate prin numărul mare de decese / distrugerii de șeptel, recoltă, pe care le generează într-o perioadă scurtă de timp.

Armele biologice reprezintă o categorie a unei clase mai mari de arme, denumite *Arme de Distrugere (Nimicire) în Masă*, din care mai fac parte armele chimice, armele nucleare și cele radiologice.

Microorganismele transformate în arme biologice **sunt multiplicare prin biotehnologie**, iar **manipularea genetică** le induce **trăsături pe care nu le aveau inițial**, respectiv:

- patogenitate mult crescută;
- infecțiozitate mult crescută;
- virulență mult crescută;
- rezistență multiplă la antibiotice, antivirale sau antimicotice;
- perioadă de incubație asimptomatică contagioasă mult crescută;
- acțiune asupra a numeroase sisteme și aparate ale organismului uman;
- durată crescută de viață a microorganismului în afara organismului rezervor;
- durată de acțiune limitată în timp (pentru a permite invazia ulterioară a teritoriului respectiv depopulat);
- tropism selectiv al agentului biologic față de anumiți receptori specifici unor grupe populaționale etc.

Ce mai trebuie reținut este faptul că, în cazul unei arme biologice, niciodată nu se poate identifica „pacientul zero”, în organismul căruia s-a produs mutația letală. *Identificarea „cazului zero” reprezintă dovada de necontestat că un sinistru pandemic a izbucnit natural*. Cu toate acestea, deși este posibil, nu este obligatoriu ca „pacientul zero” să fie identificat în cazul unei pandemii naturale, situație care poate genera suspiciuni privind originea ei. Pe cale de consecință, există o limită foarte îngustă între pandemiile naturale și cele produse prin atacuri biologice, limită spulberată doar prin identificarea „cazului zero”.

Impactul produs de aceste microorganisme asupra populației umane / animale depinde de mai mulți factori, respectiv:

- perioada de incubație în care organismul devine rezervor asimptomatic și contagios, care trebuie să fie cât mai lungă;

- calea de transmitere, care poate fi digestivă, aeriană, hematologică;
- existența sau nu a antidoturilor sau a tratamentelor eficiente;
- costurile și durata tratamentelor;
- rata de deces în primele 24-72 de ore de la declanșarea bolii.

Căile de transmitere cele mai periculoase, prin numărul mare de indivizi care poate fi afectat într-o perioadă scurtă de timp, sunt cea digestivă și cea aeriană.

Spre deosebire de celelalte arme de nimicire în masă, o armă biologică poate fi fabricată în spații mici, este ușor de transportat, imposibil de detectat (întrucât este incoloră, insipidă, invizibilă), fiind supranumită **arma nucleară a săracului**.

În cantități egale, armele biologice sunt mult mai ucigătoare decât cele chimice. De exemplu, doza letală de toxină botulinică ingerată este de 0,1 micrograme, iar inhalată este de 5 micrograme. Doza letală inhalată de VX *Lethal Nerve Agent*, cel mai toxic agent neuroparalizant, este de 1000 de micrograme, fiind de 200 de ori mai mare decât cea de toxină botulinică³. În plus, proliferarea acestor tipuri de arme se realizează natural, fiind vorba despre organisme vii. Prin urmare, o armă biologică performantă poate declanșa, cu ușurință, o pandemie globală, cu efecte în plan demografic, economic, social, politic greu de gestionat, surclasând, prin complexitatea consecințelor, orice altă armă de nimicire în masă.

Deși perfecționarea, producția și stocarea armelor biologice sunt interzise prin Convenția din 10 aprilie 1972⁴, realitatea a demonstrat continuarea cercetărilor și producției în domeniu chiar și în laboratoare improvizate, cum a fost cazul sectei japoneze *Aum Shinrikyo*, conduse de Shoko Asahara, care începuse producția de bacil antracic⁵ în scopuri teroriste. În acest sens, terorismul biologic sau **bioterorismul** reprezintă utilizarea sau amenințarea cu utilizarea de arme biologice - microorganisme sau toxine biologice, capabile să producă îmbolnăvirea sau decesul ființelor umane, animalelor, insectelor și plantelor - în scopul îndeplinirii unor obiective politice / economice”⁶.

³ Eric Croddey, James J. Wirtz, *Weapons of Mass Destruction: Chemical and biological weapons*, ABC CLIO, 2005, p. 54.

⁴ CONVENȚIE din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și cu toxine și la distrugerea lor, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/28190>, accesat la data de 29.05.2020

⁵ *Aum Shinrikyo: The Japanese cult behind the Tokyo Sarin attack*, BBC News, 06.07.2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-35975069>, accesat la data de 29.05.2020

⁶ Alba Iulia Catrinel Popescu, *Jucătorul din Umbră*, Editura Militară, 2016, p. 229

PRINCIPALELE CATEGORII DE ARME BIOLOGICE

Armele biologice care acționează asupra sănătății umane

Center for Disease Control and Prevention Atlanta (C.D.C. Atlanta)⁷ – *Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor din Atlanta* a clasificat armele biologice care acționează asupra omului în trei categorii, în funcție de patogenitate, morbiditate, mortalitate și ușurința procurării, producerii și diseminării în mediul înconjurător, după cum urmează:

- clasa A (ușor diseminabili și transmisibili de la om la om, foarte patogeni, mortalitate foarte ridicată, pot genera panică publică și insubordonare civică, având impact major asupra serviciilor de sănătate publică, economiei, relațiilor sociale, stabilității politice):
 - transmitere aeriană: *Bacillus anthracis* (antrax), *Variola major* (variolă), *Yersinia pestis* (ciuma), *Francisella tularensis* (tularemia), *filoviridae* (febrele hemoragice Ebola și Marburg), *arenaviridae* (febrele hemoragice Lassa și Argentiniană);
 - transmitere digestivă: neurotoxină de *Clostridium botulinum* (botulism);
- clasa B (relativ ușor de diseminat, morbiditate moderată și mortalitate scăzută, pot genera și ele panică publică, având impact major asupra serviciilor de sănătate publică și economiei, dar și efecte asupra celorlalte sectoare ale societății):
 - cu transmitere aeriană: *Brucella* sp. (bruceloza), *Coxiella burnetti* (febra Q), *Rickettsia prowazekii* (tifos exantematic), *alphaviridae* (encefalitele virale), *Burkholderia mallei* (morva), toxina de *Ricinus communis* (diaree hemoragică), toxina epsilon de *Clostridium perfringens* (toxiinfecții, gangrene gazoase), enterotoxina B de *Staphylococcus aureus* (septicemie);
 - cu transmitere digestivă: *Salmonella* sp. (salmoneloze), *Vibrio cholerae* (holera), *Shigella dysenteriae* (dizenterie), *Cryptosporidium* (criptosporidiază), *Escherichia coli* O157: H7 (infecție enterohemoragică), *Noroviridae* (gastroenterita virală);

⁷ Center for Disease Control and Prevention (CDC) Classification of Bioterrorism Microorganisms, Part 3 of 5, Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, 2006, <http://ocw.jhsph.edu/courses/BiologicalAgentsOfWaterAndFoodborneBioterrorism/PDFs/WaterFoodTerror3.pdf>, accesat la 29.10.2015.

- clasa C (ușor de procurat, de produs și de diseminat, morbiditate și mortalitate înalte, cu impact major asupra populației): *bacil Koch* rezistent la terapia antituberculoasă (tuberculoză), *Nipah viridae* (encefalita virală), *hantaviridae* (sindrom cardio-pulmonar), *Flaviviridae* (febra galbenă), viruși ai febrei hemoragice și ai encefalitelor, transmiși prin înțepătură de căpușă.

Deversarea unor bacterii, cum sunt cele care produc dizenteriiile, febra tifoidă și, mai ales, botulismul în sistemul de alimentare cu apă potabilă al unei metropole sau diseminarea aeriană prin avioane, drone sau dispozitive tip aerosoli, de microorganisme precum cele care produc gripa, variola sau antraxul pot genera epidemii greu de stăpânit.

Un astfel de episod epidemic, cu care ne-am confruntat deja, când se punea foarte serios problema transformării sale într-o sursă de arme biologice pentru rețelele teroriste, s-a întâmplat în anul 2014, în vestul Africii. Atunci, în Guineea, Liberia și Sierra Leone a făcut ravagii epidemia de febră hemoragică *Ebola* (inclusă de C.D.C. *Atlanta* în rândul agenților biologici de clasa A). Principalele temeri au fost legate de eventualitatea ca structuri jihadiste să procure tulpini virale din secrețiile provenite de la bolnavi sau să-și transforme militanții infectați în vectori biologici, trimiși ulterior, pe calea rețelilor de migrație ilegală, în mijloace de transport în comun, gări și aeroporturi internaționale sau în mari aglomerări urbane occidentale⁸. Îngrijorările au fost amplificate de starea de panică și de insubordonare civică a populației afectate de dezastru, precum și de incapacitatea guvernelor africane de a gestiona eficient situația. În aceste condiții, pe fondul riscului major de multiplicare și de extindere a cazurilor de îmbolnăvire spre alte state vest-africane, S.U.A. au decis trimiterea în Liberia a peste 2500 de militari aparținând *101 Airborne Division (Divizia 101 Aeropurtată)*, în cadrul operațiunii *United Assistance*, de ajutor acordat administrațiilor locale implicate în contracararea epidemiei. Misiunile militarilor americani au vizat limitarea focarelor de infecție și contracararea panicii localnicilor, precum și sprijinirea activității personalului medical și paramedical din cadrul *United States Agency for International Development (U.S.A.I.D., Agenția pentru Dezvoltare Internațională a S.U.A.)*. În cursul misiunii desfășurată pe durata a cinci luni, între 25 octombrie 2014 și 27 februarie 2015, au fost construite centre de tratament, s-au înființat

⁸ Bruce Dorminey, *Ebola As ISIS Bio-Weapon?*, Forbes, 05.10.2014, <http://www.forbes.com/sites/brucedorminey/2014/10/05/ebola-as-isis-bio-weapon/>, accesat la data de 26.09.2015.

laboratoare mobile și peste 1500 de lucrători sanitari locali au participat la cursuri de specializare ținute de cadre militare americane.^{9,10}

Dar arma biologică nu se adresează doar omului. Ea poate ataca și restul ecosistemului, de la plante la animale, păsări, pești și insecte, în acest caz, scopul fiind cu precădere unul economic, de distrugere a surselor de hrană.

Fitoagenții

Distrugerea recoltelor și a rezervelor alimentare a reprezentat o tactică străveche militară, utilizată și în epoca modernă, Războiul din Vietnam (1955 – 1975) fiind un exemplu în această privință. Efectele unei infestări masive se contabilizează în mii hectare de culturi distruse, foamete, distrugerea ecosistemului prin dispariția unor verigi trofice, distrugerea șeptelului, instabilitate internă, mari costuri economice, umane și animale, mai ales atunci când o astfel de molimă apare pe fondul unei secete prelungite sau în regiuni suprapopulate, vulnerabilizarea țării în fața unui eveniment neprevăzut sau a unui conflict.

Fitoagenții pot fi microorganisme sau insecte: lăcuste, gândaci de Colorado, albine sălbatice, viespii japoneze, specii de fluturi etc.

Un exemplu clasic de fitoagent microbian îl reprezintă ciuperca *Prycularia oryzae cavara* numită și *agentul orezului*, responsabilă de boala numită „febra orezului”.¹¹ Apărută într-un lan, în decurs de câteva ore, prin intermediul sporilor, infestază întreaga zonă, ducând la moartea tuturor plantelor. De exemplu, un astfel de atac, de tip *agrotororist*, concentrat asupra orezăriilor din Asia sau Australia, poate determina moartea prin înfometare a milioane de oameni, explozia prețurilor produselor alimentare și mari dezechilibre financiare globale.

Actualmente există peste 200 de astfel de fitoagenți, specializați pe câte un tip de plantă: cereale, legume, fructe, arbori, arbuști etc.

⁹ Anthony P. Cardile, Clinton K. Murray, Christopher T. Littell, Neel J. Shah, Matthew N. Fandre, Dennis C. Drinkwater, Brian P. Markelz, Todd J. Vento, *Monitoring Exposure to Ebola and Health of U.S. Military Personnel Deployed in Support of Ebola Control Efforts — Liberia*, October 25, 2014–February 27, 2015, Morbidity and Mortality Weekly Report (MMWR), Centers for Disease Control and Prevention, 03.07.2015, <http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm6425a2.htm>, accesat la data de 29.10.2010.

¹⁰ Alba Iulia Catrinel Popescu, *idem.op.cit.*, pp. 229 - 231

¹¹ *Rice-Detailed Study of Diseases*,

http://www.ikisan.com/links/ap_riceDetailedStudyofDiseases.shtml, accesat la 01.01.2016

Zooagenții

Zooagenții au ca organisme țintă atât omul cât și celelalte mamifere, păsările, insectele sau peștii.

Sunt extrem de numeroși și diversificați. Anual, apar specii noi, cu rezistență crescută la antibiotice, antivirale sau antimicotice, iar efectele lor sunt devastatoare asupra sănătății publice și economiei, putând genera pandemii cu consecințe demografice uriașe și implicații directe asupra mării majorități a componentelor puterii naționale, ducând la vulnerabilizarea statelor afectate și la instabilitate zonală. Când infestază șeptelul, rezerva piscicolă sau păsăretul, au drept consecință epizootii care, mai ales în regiuni improprii culturilor agricole, duc la apariția foametei, cu tot cortegiul de manifestări sociale conexe.

Rinderpesta sau **ciuma bovinelor**, este o epizootie generată de virusul Rinder, înalt patogen, care afectează atât bovinele cât și alte ierbivoare rumegătoare. Ca și în cazul cumei / pestei porcine, boala se poate transmite foarte ușor putând afecta întreg șeptelul unei țări în câteva zile.

Consecințele economice ale unei epizootii extinse, chiar și fără a avea caracteristicile de armă biologică, sunt de ordinul zecilor de milioane de dolari. De exemplu, **pesta porcină africană** sau boala lui Montgomery, boală virală hemoragică febrilă foarte contagioasă și severă, a produs pagube enorme, fiind de ajuns să amintim:

- o episodul din SUA, din 1975, soldat cu pierderi de aproximativ 65 milioane de dolari;
- o focarele apărute în 2007 în România, care au costat compania Smithfield în jur de 12 milioane de dolari;
- o epizootia din 2018 – 2019, care a dus la distrugerea unor combinate de creștere a porcilor și stoparea unor programe naționale de revigorare a raselor românești de porcine Bazna și Mangalița.

Iată cum o epizootie poate determina prăbușirea economică a unei regiuni și stoparea unor programe naționale, mai ales atunci când ea devine recurentă.

Alte exemple clasice de epizootii sunt **boala vacii nebune** sau **encefalopatia spongiformă bovină**, care s-a soldat cu pierderi de vieți omenești și pierderi economice uriașe prin sacrificarea în masă a șeptelului din zonele învecinate unui caz dovedit, și binecunoscuta **gripă aviară**, care a produs pierderi economice uriașe, inclusiv la noi în țară, prin sacrificarea masivă a populației de păsări din regiuni întinse ale țării.

Gripa aviară reprezintă prima pandemie / epizootie care a demonstrat că semnalele de alarmă trase de Organizația Mondială a Sănătății (OMS), nu

sunt doar discuții lipsite de conținut. Modul de transmitere al bolii, prin intermediul păsărilor călătoare, care pot parcurge mii de km în cursul unui voiaj, amintește de sistemul de transport aerian, prin care un bolnav, rezervor activ de microbi, poate ajunge în câteva ore pe un alt continent, unde poate transmite boala.

Faptul că Organizația Națiunilor Unite (ONU) l-a desemnat, în data de 29 septembrie 2005, pe Dr. David Nabarro ¹² în funcția de *Coordonator al Sistemului ONU pentru Gripa Aviară și Umană* ¹³ a demonstrat preocuparea privind riscul izbucnirii unei pandemii, ale cărei consecințe ar fi implicat, pe lângă potențialele pierderi de vieți omenești, consecințe economice și ecologice, prin antrenarea unor lanțuri trofice și ecosisteme de pe traseele migrației păsărilor.

Potrivit fostului director general al Organizației Mondiale a Sănătății, Margaret Chan, „nici o țară nu este pregătită pentru eventualitatea unei pandemii de gripă aviară. Nu vor exista suficiente rezerve, nici de medicamente, nici de material sanitar de genul măștilor (...) rata de atac ar putea atinge 20% din populație”¹⁴.

Declarația, datată în noiembrie 2007, este pe deplin valabilă și astăzi, când coronavirusul Covid-19 face ravagii.

¹²WHO expert to work with the UN system on avian and human influenza, World Health Organization, <https://www.who.int/mediacentre/news/releases/2005/pr45/en/>, accesat la data de 01.04.2020

¹³ Sistem care reunește organizații internaționale precum FAO/OIE – supravegherea sănătății animalelor, WHO – epidemiologie și sănătatea oamenilor, UNEP – monitorizarea migrației păsărilor sălbatice, UNICEF – campanii de informare publică, OCHA/WFP/UNHCR – planificare, avertizare și asistență umanitară, UNDP – asigurarea planificării guvernamentale multi-sectoriale.

¹⁴ https://www.who.int/mediacentre/influenzaAH1N1_presstranscript_20090611.pdf, accesat la data de 05.04.2020; Alexandra Sandru, *Pericolul aviar: Crezi că ne vom confrunta cu o pandemie? (sondaj)*, ziare.com, 29.11.2007, <http://www.ziare.com/social/capitala/pericolul-aviar-crezi-ca-ne-vom-confrunta-cu-o-pandemie-sondaj-185674>, accesat la data de 05.04.2020.

VECTORII PANDEMICI

Care sunt cei mai comuni vectori pandemici?

Virusuri

Gripa umană. Episodul pandemic de la începutul secolului trecut, cunoscut sub numele de gripă spaniolă, a generat peste 400 de milioane de îmbolnăviri și 50 de milioane de decese, cea mai afectată fiind grupa de vârstă de 20-40 de ani. Explicația este legată de faptul că această grupă de vârstă este cea implicată în activitățile sociale, știut fiind că virusul gripal se transmite prin tuse, strănut sau contact cu fluide ale corpului până la o distanță de 10 metri de rezervor. Practic, într-un an, 1918, numărul victimelor acestei pandemii a fost mai mare decât pierderile de vieți omenești din conflagrația mondială care abia se încheiase, iar costurile economice induse de pandemie, cumulate cu distrugerile post-conflict, au contribuit la declanșarea recesiunii din anii 1920. Ulterior, în anii 1957 și 1968 au mai existat două episoade pandemice cunoscute sub numele de gripa rusească și de gripa de Hong-Kong. În fața acestei realități, OMS a dezvoltat programul anual de vaccinare preventivă împotriva gripei. Trebuie menționat că virusul gripal suferă mutații de la un an la altul, prin urmare este obligatorie imunizarea anuală, corespunzătoare noului genotip viral.

Responsabilii OMS au atras atenția, în nenumărate rânduri, că este foarte posibilă declanșarea unei noi pandemii gripale cu un virus hibrid aviario-uman, ușor transmisibil la om, apărut prin combinație nucleică într-un organism uman care a suferit dublă infectare¹⁵. Aceste virusuri mutante sunt extrem de periculoase pentru că iau elemente de patogenitate de la virusurile originare, nici oamenii și nici animalele nu au imunitate față de ele și nu există vaccinuri pregătite pentru o astfel de situație. În acest sens, reprezentanții OMS afirmau că *„dacă virusul va suferi mutații care îi vor conferi abilitatea de a se răspândi de la o persoană la alta, este dificil să găsim o comparație istorică cu ceea ce va urma”*. Iată că pandemia actuală, cu coronavirus COVID – 19, începe să împlinească „profeția” specialiștilor OMS.

¹⁵OMS atrage atenția asupra riscului unei pandemii de gripă, Rompres, 17.10.2007, http://www.romedic.ro/stiri-medicale/Stiri_generale_0341/OMS_atrage_atenția_asupra_riscului unei_pandemii_de_gripa_04178.html, accesat la data de 08.01.2009; Niti Mittal, Bikash Medhi, *The Bird Flu: A New Emerging Pandemic Threat And Its Pharmacological Intervention*, International Journal of Health Sciences, 2007, July, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3068632/>, accesat la data de 10.04.2020

Sindromul Acut Respirator Sever - SARS, este o cunoștință relativ recentă a medicilor aflați în prima linie a luptei contra marilor dezastre epidemice, mai mult sau mai puțin apărute natural. În anul 2002, în provincia Guandong din sudul Chinei au fost identificate o serie de infecții respiratorii, cu evoluție rapidă spre deces, prin pneumonie rebelă la orice tratament. Nici până în prezent nu se cunoaște specia rezervor a acestui virus mutant. Faptul că această epidemie nu a dobândit proporții globale se datorează medicilor din organizații internaționale precum OMS sau *Médecins Sans Frontières - Medici fără Frontiere*, care au reușit, în 2003, stoparea acestui flagel. Circa 800 de oameni au murit în urma epidemiei de SARS, printre victime numărându-se și medici veniți să stopeze dezastrul.¹⁶

Enteroviroza cu virus intestinal 71. În luna mai a anului 2008, în China a izbucnit o epidemie care a afectat, în mare parte, copiii sub șase ani. Infecția a fost numită boala “mână-picior-gură”, ca urmare a erupțiilor herpetice din regiunea gurii și a eczemelor de pe mâini și picioare. Însoțită de febră mare și diaree, această enteroviroză este extrem de gravă prin patogenitate și infecțiozitate. Nici până acum cercetătorii nu au reușit să descopere mecanismul patogenic al acestui virus.¹⁷

Infecția HIV-SIDA. S-au scris tomuri întregi despre această infecție, s-au alocat sume uriașe pentru descoperirea virusului implicat în apariția acestei boli, pentru găsirea unui tratament, pentru campanii de informare, pentru industria de *safety*, s-au făcut filme, s-au ridicat monumente, într-un cuvânt această infecție a fost emblema ultimului secol, boala care a isterizat omenirea și care a adus cele mai mari profituri industriilor de consumabile medicale și sanitare de unică folosință. Continentul cel mai afectat a fost cel african, locul multor orori și spațiu de confruntare a marilor interese economice globale în materie de petrol, minereuri strategice, diamante, uraniu etc. Cu toate că cele mai potente organizații caritabile se implică financiar în combaterea acestui flagel și mari companii multinaționale își comercializează cu mare succes ultimele minuni tehnice în identificarea și evaluarea infecției cu înspăimântătorul virus, rezultatele din teren sunt, încă, negative.

¹⁶ Feature: Colleagues and patients honor doctor killed by SARS (2), <http://www.highbeam.com/doc/1P2-13415220.html>, accesat la data de 02.04.2020

¹⁷ Chi C1, Sun Q, Wang S, Zhang Z, Li X, Cardona CJ, Jin Y, Xing Z., *Robust antiviral responses to enterovirus 71 infection in human intestinal epithelial cells*, May 16, 2013, US National Library of Medicine National Institutes of Health, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23685430>, accesat la data de 10.03.2020

Într-un raport anual al OMS dat publicității în 2007¹⁸ se atrăgea atenția că riscul apariției unor epidemii globale este tot mai mare. În raport se menționează faptul că *„în lumea noastră, din ce în ce mai interconectată, noi boli apar cu o frecvență fără precedent, de multe ori având posibilitatea de a traversa granițele și a se răspândi rapid”*, responsabili instituției amintind de apariția a **39 de noi boli infecțioase din 1967 până în prezent**, printre care infecțiile cu HIV-SIDA, SARS, Ebola, enterovirus 71, etc. și a peste 1100 de episoade epidemice în regiuni diferite ale globului. De asemenea, se menționează că *„având în vedere că aproximativ 2,1 miliarde de persoane se deplasează anual prin intermediul liniilor aeriene, riscul declanșării unei epidemii globale este foarte ridicat”*. Totodată, oficialii OMS au cerut statelor lumii să-și asigure stocuri suficiente de vaccinuri și medicamente de urgență destinate combaterii unor eventuale epidemii. Din păcate, apelul lor a rămas fără ecou. În anul 2020, omenirea este la fel de expusă riscurilor descrise de specialiștii OMS precum era înainte de 2007.

Variola a omorât, numai în secolul al XX-lea, între 300-500 de milioane de persoane. În anul 1967 s-au înregistrat 15 milioane de îmbolnăviri și două milioane de decese. În același an, OMS a demarat o campanie intensă de vaccinare și de informare a opiniei publice cu privire la această boală, astfel că, 10 ani mai târziu, variola a fost total eradicată. Din acel moment nu s-a mai semnalat nici un caz, variola fiind singura boală contagioasă ai cărei germeni, *orthopoxviridae*, au fost total eliminați din mediul înconjurător. Este foarte contagioasă, se transmite prin contact direct sau prin obiecte contaminate. După o perioadă relativ lungă de incubație asimptomatică, de 12-14 zile, declanșează febră ridicată, cefalee, dureri violente lombare și exantem pustulos. Vaccinarea și izolarea bolnavilor stopează rapid boala. Întrucât vaccinul anti-variolic conține germeni atenuați, nu se justifică vaccinarea anticipată, deoarece se poate produce îmbolnăvirea dacă organismul este slăbit. Mortalitatea variază între 20% și 50% din cazuri. Variola a fost instrumentul biologic al genocidului din 1763, când colonizatorii englezi au lichidat triburile amerindiene din

¹⁸ The world health report 2007 - A safer future: global public health security in the 21st century, WHO, <https://www.who.int/whr/2007/en/>, accesat la data de 02.04.2020

Ottawa. Nativilor americani li s-au dat cadou păături infectate cu variolă. În două săptămâni, mii de nativi au murit¹⁹.

Febrele hemoragice (Lassa, Ebola) sunt, probabil, marea spaimă a instituțiilor cu atribuțiuni în asigurarea securității naționale. Primele cazuri oficiale de Ebola au fost înregistrate în regiunea cu același nume, din actuala R.D.Congo, în anii 1970-1980, când s-au descoperit numeroase cadavre de primat și de oameni, cu sângele șiroind din zeci și zeci de răni. Încă nu s-au descoperit, cu certitudine, organismele rezervor, chiar dacă unii incriminează liliicii frugivori. Nu se cunoaște nici un fel de tratament eficient și nu se pot stabili nici măsuri profilactice active. La ora actuală se știe sigur că virusul Ebola se transmite prin contactul cu dejecțiile și fluidele umane ale persoanelor infectate. Cu toate acestea, din fericire, atât Ebola cât și Lassa, nu ar putea fi arme biologice prea eficiente în mâinile unor teroriști, întrucât bolnavii mor atât de repede încât nu mai au timp să transmită maladia²⁰. Caracteristica acestor boli o reprezintă febra ridicată, durerile musculare intense și microhemoragiile care interesează vasele capilare din întregul organism, motiv pentru care febra Ebola a mai fost numită „*boala celor un milion de tăieturi*”. Mortalitatea atinge ușor 90% din cazuri în primele 2 săptămâni.

Virusul Nipah este o descoperire de dată recentă a microbiologilor. În 1999, în regiunea Nipah din Malaezia, a izbucnit o epidemie de encefalită care a omorat 105 oameni, fără ca cineva să poată stabili cauza bolii. Virusologii au reușit să izoleze virusul Nipah, dar nu au putut stabili rezervorul. Se pare că este o zoonoză care afectează oamenii și porcii, se transmite prin contact direct cu fluidele infectate ale oamenilor și animalelor, are o perioadă de incubație de 4-18 zile și, după un prodrom de tip gripal, produce inflamarea creierului, urmată de comă și deces. Nu există tratament²¹. Este inclus în categoria armelor biologice de tip B.

¹⁹Patrick J. Kiger, *Did Colonists Give Infected Blankets to Native Americans as Biological Warfare?*, History, 25.11.2019, <https://www.history.com/news/colonists-native-americans-smallpox-blankets>, accesat la data de 03.04.2020

²⁰Borio L, Inglesby T, Peters CJ, et. al., *Hemorrhagic fever viruses as biological weapons: medical and public health management*, 2002 May 8, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11988060>, accesat la data de 02.04.2020

²¹*Nipah virus infection*, WHO, <https://www.who.int/csr/disease/nipah/en/>, accesat la data de 02.04.2020

Virusii Himera sunt rodul laboratoarelor militare, aflate în căutarea armei perfecte. Sunt denumiți astfel după personajul mitic cu același nume, Himera, monstrul tricefal cu un cap de șarpe, unul de leu și unul de țap. Asemenea Himerei, acești virusi sunt obținuți prin combinarea materialului genetic aparținând celor mai agresivi virusi existenți la ora aceasta. În anii 1990, Dr. Ken Alibek, cercetător în cadrul programului sovietic *Chimera*, a defectat în SUA și a declarat, în fața Congresului, că URSS a dezvoltat un virus care combină patogenitatea a două dintre cele mai letale microorganisme: Ebola și variola.²² Ulterior, Alibek și-a publicat o parte din cunoștințele în domeniu în cartea *Biohazard: The Chilling True Story of the Largest Covert Biological Weapons Program in the World - Told from Inside by the Man Who Ran It* (*Biohazard: Povestea adevărată și înfricoșătoare a celui mai mare program secret de arme biologice din lume - Povestit din interior de omul care l-a condus*).²³

Se cunoaște că unele armate au stocuri de virus variolic combinat cu virusul encefalitei venezuelene și se discută intens, deocamdată la nivel de teorie a conspirației, despre caracterul artificial, de laborator, al virusului HIV precum și despre posibilitatea apariției **unui virus hibrid de HIV și gripă, transmisibil pe cale aeriană**. Bineînțeles că, prima întrebare care se naște într-un astfel de caz este legată de consecințele deversării în libertate, chiar și accidental, a unei astfel de arme. În ce s-ar transforma omenirea, cum ar putea supraviețui fără echipament de protecție chiar și cei care finanțează și plănuiesc asemenea monstruoziități. Un prim răspuns îl avem chiar acum, când Covid-19 face ravagii în rândul populației vârstnice și a paralizat economia mondială.

Bacterii

Ciuma, morbul care a înspăimântat omenirea de-a lungul câtorva mii de ani, este generată de o bacterie, *Yersinia pestis*, și se poate manifesta sub două forme clinice: *ciuma bubonică* și *ciuma pulmonară*. Calea de transmitere a bolii este prin contactul cu fluide corporale infectate și prin ciupiturile insectelor hematofage, precum puricii și păduchii. În lipsa tratamentului, în primele 24 de ore de la infectare, mortalitatea este de 70%-90%, ceea ce face din acest microb o armă bacteriologică de primă mână. Ciuma, tifosul exantematic și mai recenta

²² <http://www.house.gov/jec/hearings/intell/alibek.htm>, accesat la data de 02.04.2009

²³ Ken Alibek, *Biohazard: The Chilling True Story of the Largest Covert Biological Weapons Program in the World--Told from Inside by the Man Who Ran It*, Delta; Reprint edition (April 11, 2000)

pancardită infecțioasă cu *Bartonella rochalimae*²⁴ sunt afecțiuni transmise de insectele care parazitează șobolanii, rozătoare ale căror număr, în unele aglomerări urbane din state asiatice, africane și nu numai, depășesc numărul oamenilor. Marca bolii o reprezintă un ganglion axilar infectat. Dacă abcesul ganglionar drenează, bolnavul scapă, dacă nu, în absența unui tratament antibiotic adecvat, moare prin septicemie.

Antraxul sau **dalacul**, reprezintă o afecțiune determinată de o bacterie, *Bacillus anthracis*, care poate rezista în praf, sub forma de spori, până la 40 de ani, aspect extrem de important în evaluarea eficacității pe termen lung a unei astfel de arme. Calea de transmitere este aeriană, cutanată și digestivă, forma pulmonară a bolii fiind mortală 100%. Marca bolii este așa-numita „bubă neagră”, care apare în antraxul cutanat la locul inoculării, unde se crează o zonă de necroză responsabilă de culoarea închisă a tegumentului. Moartea survine prin septicemie în câteva ore de la inoculare, patogenitatea sa fiind atât de ridicată încât, și în cazul unui tratament aplicat rapid, mortalitatea este de 75%.

Cercetările militare în privința acestui microb datează din anii 1980, când atât armata sovietică cât și armata americană au acumulat stocuri de rachete cu nucleu de antrax. În contextul atacurilor teroriste din 2001, Biroul Federal de Investigații (FBI) a dat publicității o informație privind o posibilă legătură între atacurile cu antrax din 2001 și persoane având conexiuni cu un centru militar american.²⁵

Tularemia. Bacteria *Francisella tularensis* este una dintre cele mai infecțioase, putându-se transmite atât pe cale aeriană, digestivă, sangvină cât și prin contact cu fluide animale contaminate. Cunoscută ca boala iepurilor, tularemia a făcut numeroase victime în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când armata germană și cea sovietică s-au acuzat reciproc că au folosit iepuri infectați drept arme biologice. Perioada de incubație de 3-5 zile, timp în care omul infectat devine rezervor, face ca pericolozitatea bolii să crească. Această bacterie este inclusă în categoria armelor biologice. În anii 1950, SUA, URSS, Marea Britanie și Canada au dezvoltat unități de producție de astfel de arme iar, în 1990, cercetătorii suedezi au izolat o tulpină extrem de

²⁴ *Scientists discover 21st century black plague that spreads from rats to humans*, Daily Mail, 24.11.2008, <https://www.dailymail.co.uk/health/article-1088887/Scientists-discover-21st-century-black-plague-spreads-rats-humans.html>, accesat la data de 02.04.2020

²⁵ *A Study of The 2001 Anthrax Terror Attacks and the History of Biological Warfare*, 01.04.2015, https://www.fasebj.org/doi/abs/10.1096/fasebj.29.1_supplement.735.3, accesat la data de 02.04.2020

periculoasă, rezistentă la antibiotice.²⁶ Întrucât este sensibilă la radiațiile solare, specialiștii în contra-bio-terorism susțin că un atac terorist cu o tulpină de *Francisella* ar putea fi eficient numai în spații întunecoase și foarte aglomerate, cum ar fi stațiile de metrou sau pasajele pietonale subterane.²⁷

Botulismul este o boală paralizică foarte gravă, cauzată de neurotoxina bacteriei *Clostridium botulinum*. Bacteria este comună și foarte răspândită în natură, fiind prezentă în stare latentă, de spori, în sedimentele din sol și ocean. Dacă ajunge în medii anaerobe, cum ar fi, de exemplu, conservele, rănille adânci sau tractul intestinal, sporii germinează în bacterii active, care se înmulțesc și produc toxină. *Clostridium botulinum* produce 8 tipuri de toxine (de la A până la H), considerate a fi printre cele mai puternice toxine cunoscute în acest moment. De exemplu, o formulă mult diluată de toxină botulinică A este utilizată clinic sub denumirea de Botox și o formulă mult diluată de toxină botulinică B este utilizată clinic sub numele de Myobloc.²⁸ Netratat, botulismul produce paralizia mușchilor striati, inclusiv a musculaturii respiratorii, urmată de deces în 24-72 de ore. Faptul că această bacterie se transmite pe cale aeriană, cutanată (dacă există o rană adâncă) și alimentară, face ca pericolozitatea ei să fie maximă. Toxinele botulinice se înscriu printre cele mai eficiente arme biologice, deoarece:

- sunt extrem de puternice și letale, fiind necesare cantități infinitesimale pentru uciderea unui adult de 70 kg (inhalația a 0,7-0,9 μg de toxină botulinică aerosolizată);
- unele dintre ele sunt relativ ușor de produs și de transportat;
- bolnavii de botulism necesită îngrijiri intensive, chestiune care paralizează sistemul de asistență medicală.²⁹

²⁶ Kristy Young Johnson, Paul Matthew Nolan, *Biological Weapons: Recognizing, Understanding, and Responding to the Threat*, Hoboken, NJ: Wiley, 2016, p. 98, https://books.google.ro/books?id=O4ebCgAAQBAJ&pg=PA98&lpg=PA98&dq=tularemia+Russia+2005+biological+weapon&source=bl&ots=d90NA_Zxoc&sig=ACfU3U3M16f5YjFVnmHFhqwNfJv_hUHjQ&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwiEgpgMndfoAhULHcAKHdFqBO04ChDoATAAegQICxAq#v=onepage&q=tularemia%20Russia%202005%20biological%20weapon&f=false, accesat la data de 02.04.2020

²⁷ Kristy Young Johnson, Paul Matthew Nolan, *idem.op.cit.* p.98

²⁸ *Botulinum Toxin (Botulism)*, UPMC Center for Health Security, 2014, 26.02.2014, <http://www.centerforhealthsecurity.org/our-work/publications/botulinum-toxin-botulism-fact-sheet>, accesat la data de 02.04.2020

²⁹ *Botulinum Toxin (Botulism)*, *idem.op.cit.*

Holera este o afecțiune extrem de gravă și contagioasă, generată de *Vibrio Cholerae*. Este o boală diareică acută severă, însoțită de vomisme abundente, care determină exicoza - deshidratarea rapidă a bolnavului prin pierdere masivă de electroliți. Mortalitatea depășește 85% din cazuri, la izbucnirea epidemiei. Calea de transmitere a vibriunii este digestivă, fecal-orală. În condiții naturale, este o epidemie hidrică specifică sărăciei și subdezvoltării, fiind transmisă fie prin apa de băut infectată cu fecale ca urmare a sanitației deficitare, fie prin consumul de pește infectat și / sau de apă provenită din ape curgătoare sau stătătoare infectate. La începutul secolului trecut, marele savant român doctorul Ion Cantacuzino (1863 – 1934) a izolat vibriunea și a produs primul vaccin antiholeric pe care l-a administrat trupelor române aflate pe front în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic (16 iunie 1913 – 18 iulie 1913), salvându-le de la extincție și schimbând radical soarta războiului³⁰. Transformat în armă, vibriunea holerică își sporește contagiozitatea, virulența și patogenitatea, fiind inclus în categoria armelor biologice de categoria B.

Infecțiile alimentare globale. Încă din 2006, autorul lucrării *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*³¹ – *Dilema Omnivorului: O Istorie Naturală a celor Patru Mese*, jurnalistul american Michael Pollan³² a atras atenția opiniei publice asupra riscului unor pandemii cu *Salmonella* și *Colibacil* ca urmare a consumului hranei comercializate, la nivel global, de marile corporații din industria alimentară. Corporații care au ajuns să monopolizeze întreg lanțul de fabricație de la producție și până la desfacere. În acest sens, Pollan amintește că, în 2007, SUA s-au confruntat cu infecții digestive severe cauzate de consumul de conserve de spanac infectate cu *Salmonella*, 2008 a fost anul roșiilor infectate cu același enterobacil și menționează că „80% din carnea de vită din SUA provine din fermele deținute de patru companii, alte două procesează frunzele de salată de pe piață, iar 30% din lapte este procesat de către o singură companie”. În acest mod, un agent patogen insinuat în linia de producție a alimentelor de tip *fast food*, semipreparate sau conserve poate ajunge, fără nici o dificultate, în orice regiune a globului. Ulterior, cazurile de toxiinfecții grave cu botulism declanșate de consumul unor conserve de chili insuficient preparate termic (cazul

³⁰ Raluca Bajenaru, Prof. Dr. Ioan Cantacuzino, fondatorul școlii române de microbiologie, 08.02.2012, <https://medicaacademica.ro/prof-dr-ioan-cantacuzino-fondatorul-scolii-romane-de-microbiologie/>, accesat la data de 01.04.2020

³¹ Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*, Penguin Books; First edition (April 11, 2006)

³² Alex Koppelman, *What's wrong with our food?*, Salon, 07.12.2006, http://www.salon.com/news/feature/2006/12/07/pollan_bad_food/, accesat la 10.03.2020

Castleberry's Food Company din 2007) sau alertele epidemice privind anumite produse alimentare (castraveții contaminați cu bacteria E-coli în 2011) confirmă temerile jurnalistului american.

Pandemia globală a rezistenței la antibiotice este un alt subiect care incită îngrijorarea specialiștilor în sănătate publică. Ramuri medicale precum marea chirurgie, chimioterapia oncologică, transplantul de organe, terapiile bolilor degenerative au început să se confrunte cu creșterea rezistenței bacteriene la antibiotice, consecință a abuzului de medicamente. În aceste condiții, ritmul de perimare a antibioticelor a depășit cu mult ritmul descoperirii altora noi și eficiente. Este de notorietate revenirea în forță, pe plan mondial, a tuberculozei multidrog-rezistente precum și apariția, în anii 1990, a stafilococilor rezistenți la meticilină (penicilină sintetică, antibiotic de elecție în infecții stafilococice sistemice) ca urmare a abuzului de antibiotice. În general, dacă o infecție este depistată înainte ca germenii să pătrundă în sânge, este ușor rezolvabilă medicamentos, prin antibioterapie țintită. Dar, dacă s-a produs bacteriemia / septicemia, singurele antibiotice care mai pot distruge germenele sunt cele de rezervă, denumite astfel întrucât reprezintă ultima variantă de tratare a infecției respective. Problema este extrem de gravă deoarece apariția tulpinilor bacteriene cu rezistență multiplă este mai rapidă decât ritmul descoperirilor de noi antibiotice, fiind o chestiune de timp până când vor apărea stafilococi sau alte bacterii letale prin rezistența dobândită la orice tip de antibiotic.³³

Protozoare

Malaria este, fără doar sau poate, unul dintre marii ucigași ai omenirii. În 2018, malaria a afectat 228 milioane de oameni, dintre care peste 405.000 au murit.³⁴ Este endemică în regiunile tropicale și subtropicale din Africa, Asia, America Centrală și de Sud, unde mediul umed și cald suprapus peste bălțile, mlaștinile și sistemele de canalizare colmatate din marile aglomerări urbane crează condițiile ideale dezvoltării țânțarilor anofeli. Cauza acestei parazitoze sangvine o reprezintă un protozoar, *Plasmodium malariae*, cu cele 4 subtipuri ale sale, dintre care, cele mai frecvente sunt *Plasmodium vivax* și *Plasmodium falciparum*. În unele regiuni din Africa Subsahariană prevalența bolii depășește 90% din populație. Pe lângă pierderile de vieți omenești, malaria are și un impact economic major prin:

³³ *Antimicrobial resistance*, 15.02.2018, WHO, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/antimicrobial-resistance>, accesat la 03.04.2020

³⁴ *World malaria report 2019*, World Health Organization, 4 december 2019, <https://www.who.int/publications-detail/world-malaria-report-2019>, accesat la 01.04.2020

- incapacitatea de muncă indusă de accesele febrile recurente;
- costul tratamentelor, al spitalizărilor;
- frecvența anomaliilor genetice precum siclemia sau talasemia provocate de infecția plasmodică;
- scăderea activităților de turism și a activităților economice conexe etc.

Se consideră că impactul economic al malariei asupra Africii depășește 12 miliarde de dolari anual³⁵, iar în țări cu prevalență mare poate costa peste 40% din cheltuielile pentru asistență publică. Nu trebuie uitat faptul că în Africa infecția HIV, tuberculoza și infecțiile digestive sunt endemice, aceste boli debilizante favorizând recurențele atacurilor de malarie. Practic, în viitor, pe fondul agravării crizei economice și al alterării condițiilor de viață în regiunile mai sus amintite, ne putem aștepta la o creștere a numărului de victime ale acestui flagel și la o împovărare economică suplimentară a statelor afectate.

Insecte folosite ca vectori de transmitere a bolilor. În anul 2008, entomologul american Jeffrey A. Lockwood a publicat cartea intitulată *Six-Legged Soldiers: Using Insects as Weapons of War*³⁶ - *Soldatul cu șase picioare: Folosirea insectelor ca arme de război* în care afirmă, așa cum reiese din titlu, că insectele sunt soldați exemplari, care pot ajunge neobservați în liniile inamice și pot transmite cu repeziciune maladii letale. Un astfel de exemplu de maladie letală transmisă de insecte este *Febra Văii Riftului*, denumită astfel după valea cu același nume din Kenya. Acolo, în Estul Africii, în anul 1931, a izbucnit o epidemie neobișnuită, care a ucis oameni și animale, deopotrivă. Ulterior, microbiologii au identificat agentul patogen într-un virus transmis prin contact direct cu fluidele organice infectate sau prin ciupitura de țânțari. Această zoonoză poate avea forme de manifestare diferite, meningo-encefalitică, hemoragică sau oculară și netratată, determină decesul persoanei infectate. Un alt exemplu îl reprezintă virusurile *Febrei Galbene* (a ficatului) și *Febrei Dengue*, transmise prin ciupitura țânțarului *Aedes*. În acest context, profesorul Lockwood a susținut că grupările teroriste ar putea declanșa foarte ușor un atac bioterorist cu ajutorul insectelor infectate transportate în valize, pe care teroriștii le-ar putea introduce, fără probleme, pe teritoriul statelor țintă, declarând că „*teroriștilor le-ar fi mult mai ușor să folosească insectele decât să dezvolte o armă nucleară sau chimică*”

³⁵ Greenwood BM, Bojang K, Whitty CJ, Targett GA, *Malaria*, Lancet 365: 1487–1498., 2005, doi:10.1016/S0140-6736(05)66420-3. PMID 15850634, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15850634>, accesat la data de 02.04.2020

³⁶ Jeffrey A. Lockwood, *Six-Legged Soldiers: Using Insects as Weapons of War*, Oxford University Press, USA, October 10th 2008

pentru că materia primă se găsește în curtea casei”³⁷. Afirmările lui Lockwood sunt cât se poate de serioase și de logice. Este suficient să ne imaginăm ce s-ar întâmpla dacă țânțari Aedes infectați ar fi eliberați într-o regiune în care populația nu a fost imunizată. Ar urma un val uriaș de îmbolnăviri și de decese, știut fiind că nu există tratament pentru nici una dintre aceste maladii.

Și, nu în ultimul rând, trebuie să amintim căpușele, vectorii bolii Lyme. Subiectul instrumentalizării militare a căpușelor a reizbucnit în forță în *mass media* americană în cursul anului 2019, când Congresul SUA, în urma unui amendament depus de *congressman*-ul republican de New Jersey, Chris Smith, a solicitat o anchetă care să stabilească dacă există vreo legătură între răspândirea bolii Lyme și un presupus experiment militar al Pentagonului. Smith și-a argumentat amendamentul spunând că a fost inspirat de „o serie de cărți și articole care sugerează că s-au făcut cercetări importante în facilitățile guvernamentale americane, inclusiv în Fort Detrick, Maryland și Plum Island, New York, pentru a transforma căpușele și... insectele în arme biologice”³⁸. Una dintre cărțile la care făcea referire Smith este *Bitten: The Secret History of Lyme Disease and Biological Weapons*³⁹ - *Mușcat: Istoria secretă a bolii Lyme și a armelor biologice*, scrisă de Kris Newby, cercetător la Universitatea Stanford, el însuși bolnav de Lyme. În cartea respectivă se afirmă că entomologul Willy Burgdorfer (1925 – 2014), cel care a descoperit agentul etiologic al bolii, spirocheta *Borrelia burgdorferi*, ar fi spus că epidemia Lyme, care a afectat populația SUA în anii 1960, ar fi fost un experiment militar nereușit. Mai mult, spune Newby, Willy Burgdorfer, fost cercetător în biotehnologii militare pentru armata americană, ar fi afirmat că a avut misiunea de a crește și înmulți purici, căpușe, țânțari și alte insecte hematofage pe care i-a infectat cu agenți patogeni ai unor boli umane. Programul militar amintit are rădăcini în perioada Germaniei naziste, prin doctorul Erich Traub (1906 – 1985), cel care ar fi fost implicat în cercetări militare privind *febra aftoasă*, *Rinderpesta*, *pseudorabia*, *enteroviroza*

³⁷ Stephen Adams, *Terrorists could use insect based biological weapon*, The Telegraph, 05.01.2009, <https://www.telegraph.co.uk/news/earth/wildlife/4123782/Terrorists-could-use-insect-based-biological-weapon.html>, accesat la data de 02.04.2020

³⁸ Julian Borger, *House orders Pentagon to review if it exposed Americans to weaponised ticks*, The Guardian, 16.07.2019, <https://www.theguardian.com/us-news/2019/jul/16/pentagon-review-weaponised-ticks-lyme-disease>, accesat la 03.04.2020

³⁹ Kris Newby, *Bitten: The Secret History of Lyme Disease and Biological Weapons*, Harper Wave; 1 edition (May 14, 2019)

cu virus intestinal 71 și *Borelia*⁴⁰. Traub ar fi fost șeful *Insel Riems*, un laborator secret nazist din regiunea baltică, unde a avut misiunea de a produce arme biologice menite să distrugă șeptelul Uniunii Sovietice.⁴¹ Ajuns în SUA după război, Traub a lucrat ca cercetător în laboratorul din Fort Detrick, Frederick, Maryland. Boala Lyme, produsă de mușcătura unei capușe infectate cu *Borelia burgdorferi*, este cunoscută pentru eritemul mobil, însoțit de febră, paralizie facială, artrită, dureri intermitente la nivelul tendoanelor, mușchilor, articulațiilor și oaselor, inflamarea creierului și a măduvei spinării, dureri severe de cap și rigiditate a gâtului, care duc, în final, la deces.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Din păcate, pericolele pandemic și bioterorist au fost trecute, în mod constant, pe un plan secund al preocupărilor decidenților politici, dovada stând modul în care statele lumii au gestionat primele luni ale actualei pandemii cu coronavirus. Efectele devastatoare, multisectoriale, ale acestei pandemii au demonstrat, încă o dată, că agentul microbial poate fi acel „David” care îl poate pune la pământ pe „Goliath”. În cazul mutației naturale a agentului patogen, efectele pandemice pot fi cataclismice, pentru că „noutatea” genomică aduce cu sine patogenitate și virulență neobișnuite, tratamente care nu mai funcționează, panică, suprasolicitarea sistemului medical, închiderea economiei și numeroase victime umane sau animale. În cazul unei arme biologice, întrucât producătorul trebuie să dețină și un antidot, pentru a nu-și distruge și propria armată / propriul popor, situația este mai ușor de gestionat, tulpinile respective având „un termen de valabilitate” limitat, pentru a permite invazia teritoriului atacat biologic. Și într-un caz și în altul, cunoașterea acestor agenți patogeni, înțelegerea modului în care ei acționează și, mai ales, o justă pregătire și organizare a mijloacelor de contracarare și contenție a focarelor epidemice, pot salva vieți, locuri de muncă, libertăți individuale, recolte, șeptel etc.

Desigur, microorganismele capabile să declanșeze pandemii sunt mult mai multe. Universul microbiologic este infinit prin mutațiile sale și prea puțin revelat omului, la fel cum universul cel mare, al constelațiilor și galaxiilor, este,

⁴⁰ Karl Grossman, *Lyme Disease and Biowarfare*, Counter Punch, 14.08.2019, <https://www.counterpunch.org/2019/08/14/lyme-disease-and-biowarfare/>, accesat la 03.04.2020

⁴¹ Karl Grossman, *idem.op.cit.*

în continuare, un subiect de ipoteze. Atunci când omul, din lăcomia sa de putere, intervine în echilibrele statuate de Creație și se crede mai creator decât însuși Creatorul, rezultatele se întorc împotriva lui. Pentru că nici o pandemie, atunci când este declanșată de mână umană, nu poate fi atât de bine controlată și de ascunsă de ochii opiniei publice încât să nu ajungă să-și devoreze creatorul.

Dr. Alba Popescu

SERVICIILE DE INTELLIGENCE ÎN FAȚA PROVOCĂRILOR SECOLULUI XXI

Ce înseamnă *intelligence*, serviciu de *intelligence* și securitate?

Conceptul „*intelligence*” este unul complex, care poate fi utilizat din cel puțin trei perspective: ca proces, ca organizație și ca produs. *Intelligence*-ul ca **proces** reprezintă totalitatea operațiunilor de culegere, sortare și analiză a datelor și informațiilor și de diseminare a produselor de *intelligence* cu valoare acționabilă. *Intelligence*-ul ca **organizație** reprezintă structurile care pun în practică procesul de *intelligence* și elaborează produsul final. *Intelligence*-ul ca **produs** reprezintă informația culeasă, verificată, analizată, sintetizată, evaluată (ca prognoză) și difuzată factorilor de decizie.

Un **serviciu de *intelligence*** reprezintă acea structură, instituție a statului care utilizează metode, mijloace, proceduri și tehnici specifice activității de informații, în scopul culegerii, verificării, analizării, sintetizării, evaluării și difuzării informațiilor de interes beneficiarilor legali sau unor entități interesate (agenți economici, persoane private), și care funcționează în baza legii și a normelor interne.

Conceptul de „**securitate**” (din latinescul „*securitas-securitatis*”, care desemnează situația de a fi la adăpost de orice pericol, sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol) are nenumărate accepțiuni și definiții care conduc la concluzia că această noțiune este relativă, proiectarea ei în plan național sau internațional relevă o anumită gradualitate a abordării lor. Din termenul „securitate” au derivat în teoria și practica relațiilor internaționale o serie de noțiuni și concepte: securitate internațională/mondială, securitate continentală/ regională, securitate multiregională, securitate colectivă, securitate prin cooperare etc.

Sintetizând, securitatea în zilele noastre reprezintă atât starea de echilibru prin care valorile unui stat trebuie să fie protejate, apărate în fața amenințărilor clasice (agresiuni militare și războaie), cât și nevoia guvernelor și a șefilor de stat de a găsi soluții care să conducă la prosperitate, dezvoltare democratică și protejarea drepturilor omului.

Dincolo de toate definițiile date securității, atât de către specialiști, cât și de către politicieni, un aspect a rămas constant: discuțiile se poartă în jurul

amenințărilor, amenințări care au cunoscut o schimbare fundamentală în ultimele două decenii.

Contextul schimbărilor din mediul internațional de securitate

După destrămarea Uniunii Sovietice și sfârșitul Războiului Rece – care au pus capăt lumii bipolare – serviciile de informații s-au confruntat cu o gamă uimitoare de amenințări și opțiuni, iar comunitățile de informații din lumea democratică au intrat într-o perioadă de schimbări. Statele au reacționat diferit la încheierea Războiului Rece, dar nici unul nu s-a putut dispensa de sprijinul serviciilor de informații și securitate.

Sfârșitul Războiului Rece, coroborat cu apariția diverselor forme de terorism internațional a determinat schimbări ale mediului de lucru al serviciilor de informații. De la sfârșitul Războiului Rece, acestea au cunoscut un proces continuu de adaptare pentru a face față noilor amenințări pe care le-au identificat. Din nefericire, adevărata conștientizare a necesității reformării a apărut însă după atacurile devastatoare de la New York și Washington D.C. din 11 septembrie 2001.

Reforma serviciilor de informații nu constituie o noutate, deoarece acestea au fost mereu nevoite să se adapteze în funcție de schimbările survenite în mediul de securitate intern și extern.

În **era globalizării** și în contextul de după 11 septembrie 2001, domeniul *intelligence* a fost revoluționat, iar serviciile de informații au făcut în ultimii ani obiectul unor reforme și transformări, cu modificări majore ale conceptelor de securitate națională, apărare, război și pace în secolul XXI.

Globalizarea are ca efect o continuă schimbare în toate domeniile, îndeosebi în mediul politic, economic, social și de securitate. Dinamica mediului politic, strategic și de securitate este uriașă și tinde să depășească posibilitățile de transformare ale serviciilor de informații.

Totodată, ziua de 11 septembrie 2001, care a marcat începutul unei noi ere, cea a **terorismului global**, a fost și declanșatorul schimbării, în special în comunitatea de informații americană.

Lumea în care trăim este o lume a schimbărilor permanente, în care riscurile sunt din ce în ce mai diversificate, mai vagi, mai neclare, securitatea tot mai complexă, iar războaiele tot mai mult determinate de cunoașterea și utilizarea informațiilor. Riscurile și amenințările au căpătat un caracter dinamic și complex și au impact direct asupra modului de funcționare a instituțiilor statale cu atribuții în securitatea națională.

Schimbările majore care au apărut în contextul de securitate al secolului XXI, sunt:

- proliferarea actorilor, a surselor de conflict și a modalităților de folosire a forței;
- schimbarea modului de acțiune a „inamicului”;
- extinderea caracterului transnațional, a amplitudinii și a impactului amenințărilor;
- progresul tehnologic, care a dus la creșterea vulnerabilității față de o serie de surse din ce în ce mai diverse și mai dispersate;
- revoluția OSINT (*Open Source Intelligence*) – accesul tot mai mare și în timp real la informații provenite din surse deschise; se află în strânsă corelare cu revoluția tehnologică;
- creșterea numărului formelor de conflict asimetrice și neconvenționale;
- mutarea violenței spre zonele urbane și spre domeniul securității interne, însoțită de disensiuni sociale induse pe cale economică, etnică, religioasă și ideologică;
- modificări în analiza de *intelligence* și prognoză,

Toate aceste schimbări au efect asupra operațiunilor majorității serviciilor de informații. În același timp, conflictele și rivalitățile „tradiționale” între state, precum și păstrarea stabilității interne, rămân priorități pentru serviciile de informații din orice țară.

Referitor la **actori**, unii sunt noi, iar alții au existat dintotdeauna. De exemplu:

- organizații teroriste și organizații criminale transnaționale;
- guverne care produc și furnizează arme de distrugere în masă, oferă adăpost teroriștilor și finanțează asasinarea opozanților politici din străinătate;
- state șubrede sau destrămate, care pot cauza conflicte endemice, insecuritate și migrație în masă și pot deveni „pepiniere” pentru terorism și crima organizată;
- unele corporații multinaționale sau grupuri politizate de cetățeni care încearcă să influențeze rezultatul negocierilor internaționale pe o largă gamă de subiecte;
- forțe de securitate cu statut oficial care nu sunt sub controlul efectiv al statului, precum structurile militare și de informații cu comportament nedemn;

- forțele neguvernamentale de securitate care sunt parțial supervizate de stat, cum ar fi firmele militare private, grupările paramilitare și milițiile.

„Inamicul” – actorul statal, rațional și constrâns de norme internaționale – a devenit în prezent actor non-statal, irațional, lipsit de constrângeri și parte a unor rețele informale de acțiune. Acest lucru a determinat schimbarea pe anumite paliere a modului de acțiune în domeniul *intelligence*.

Printre **noile probleme** care necesită implicarea serviciilor de informații se numără :

- apărarea infrastructurii naționale împotriva atacurilor pornite din surse diverse, de la teroriști la infractorii informatici;
- conexiunile dintre crima organizată și corupție, dintre terorism și activitățile de spălare a banilor, dintre spionaj și traficul de influență;
- operațiuni internaționale de sprijinire a păcii care au nevoie de serviciile de informații pentru a-și îndeplini misiunile;
- apărarea frontierelor și a altor puncte de intrare a persoanelor și mărfurilor împotriva armelor de distrugere în masă și amenințărilor asociate;
- încălcări masive ale drepturilor omului și alte cazuri majore de tulburări sociale și destabilizare;
- ajutor în caz de dezastre naturale, situație în care serviciile de informații pot pune imaginile obținute prin satelit și capacitățile tehnologice de interceptare a semnalelor la dispoziția celor care acționează la sol;
- anchete penale și probleme de justiție transnațională, cum ar fi urmărirea criminalilor de război.

Cum pot rezolva serviciile de informații problemele actuale de securitate?

Este necesar ca amenințările interne și externe la adresa cetățenilor și a instituțiilor să fie conștientizate de guverne, de preferat în timp util pentru a le putea combate și neutraliza. De aceea, existența serviciilor care culeg informații și a celor responsabile pentru contracararea amenințărilor este esențială.

La acest început de secol, serviciile de informații trebuie să fie capabile să **prevină** și să **contracareze** noile riscuri și amenințări, dar și să **anticipeze** surprizele strategice și operaționale. Aceasta necesită eficiență, flexibilitate și inteligență în analiza, anticiparea și prognozarea în zonele mai puțin cunoscute. Este important modul în care serviciile de informații pot fi flexibile și se pot schimba tot atât de rapid precum provocările cu care se confruntă.

Cea mai importantă schimbare care se cere serviciilor de informații în momentul de față este ca ele să răspundă mai eficient unui număr mare de amenințări, insuficient de clar definite din partea unor rețele incipiente de indivizi și grupuri mici.

Dezvoltarea unor **comunități de securitate**, atât la nivelul statelor cât și la nivel internațional, cu acțiuni comune (nu numai militare), tind să creeze mecanisme noi de răspuns la riscurile și amenințările actuale.

Serviciile de securitate trebuie să gândească efectiv în afara șabloanelor astfel încât să poată să identifice „necunoscutul cunoscut” („*known unknown*”), dar mai ales să își dezvolte capacitatea de a anticipa „necunoscutul necunoscut” („*unknown unknown*”), după cum spunea Donald Rumsfeld, fost secretar al Apărării din Statele Unite. Pentru aceasta, serviciile de informații trebuie să fie pregătite să depășească granițele propriilor comunități când gândesc în afara șabloanelor, valorificând cunoștințele altor specialiști, confruntând punctele de vedere și asimilarea de noi viziuni venite din partea strategilor din alte departamente guvernamentale, a politicianilor, a jurnaliștilor, a academicienilor etc.

Serviciile de informații au depășit dogmele Războiului Rece datorită, în mare măsură, răspunsurilor pragmatice ale ofițerilor tineri sau de nivel mijlociu la noile amenințări și oportunități care au venit în completarea proceselor de revizuire și reorganizări.

Chiar dacă serviciile de informații se îndreaptă către un management mai exigent, **vechiul sistem nu trebuie neglijat**. Abordările eficiente, bazate pe probe, trebuie completate în prezent cu identificări intuitive, cu o abordare mult mai flexibilă a noilor amenințări.

În fața expansiunii surselor de informații publice și a tendințelor de apariție a altor actori în domeniu, precum *think-thank*-urile, organizațiile cu rol de culegere și analiză a informațiilor cu valoare strategică, *intelligence*-ul privat folosit în mediile de afaceri etc., serviciile de informații trebuie să aibă forță în actualul mediu internațional, în care „*bătăliile [...] se poartă mai puțin pe câmpul de luptă clasic și tot mai mult, în domeniul meta-politic al cunoașterii și înțelegerii unor fenomene*”.¹

În prezent, serviciile de *intelligence* duc o luptă de **prevenire și protecție**, dar mai ales pentru **promovarea unor interese ale statului**, pentru sesizarea și evaluarea unor oportunități strategice. Așa cum afirma Gregory F. Treverton, „*în prezent, cel care are o viziune adevărată nu este un spion de*

¹ George Maior, Cuvânt înainte, *Războiul tăcut: introducere în universul informațiilor secrete* - Abram N. Shulsky, Gary J. Schmitt, editura Polirom, 2008, p. 8.

*elită și cu atât mai puțin un satelit impersonal, ci acea persoană pregătită să înțeleagă substanța unor fenomene – un **analist***".²

Cunoașterea strategică este elementul fundamental pe care îl aduce un analist, factorul esențial în luarea unor decizii corecte în ceea ce privește politica externă a statelor.

Cunoașterea strategică nu înseamnă prognozarea sau estimarea viitorului pe perioade lungi de timp, nu înseamnă analiză pe termen lung. În prezent, într-o lume a schimbărilor și a „efectului CNN”, **analiza și prognoza de intelligence** au o cu totul altă semnificație și importanță. Dacă în timpul Războiului Rece aceasta era mai ușor de realizat datorită evoluțiilor mai lente din mediul de securitate, acum timpul analistului este unul mult mai redus, el fiind cel prezent și cel al viitorului apropiat.

Ignorarea datelor și a analizei de către factorul politic poate avea consecințe nefaste asupra orientării externe a statului. De asemenea, este extrem de grav dacă o linie politică este asumată pe bază de informații false sau a unei analize greșite. Cunoașterea strategică nu înseamnă prognoza viitorului pe termen lung, care poate fi dificilă și riscantă, ci valorificarea informațiilor în viitorul imediat.

Abordarea noilor provocări

Pentru a face față cu succes schimbărilor și noilor amenințări din contextul actual de securitate, serviciile de informații trebuie să ia în considerare:

- regândirea abordărilor, politicilor, strategiilor și doctrinelor în materie de securitate; conectarea lor la lumea secolului XXI, caracterizată de o continuă schimbare și de fenomenul globalizării;
- exploatarea oportunităților și identificarea riscurilor și vulnerabilităților;
- redefinirea misiunilor, evaluarea corectă a amenințărilor;
- îmbunătățirea capacității de a identifica și stabili prioritățile din rândul amenințărilor;
- concentrarea asupra riscului care se evidențiază detașat – terorismul;
- alocarea eficientă a resurselor (materiale și umane);
- mai multă imaginație în abordarea noilor amenințări; stimularea creativității;

² Gregory F. Treverton, *Reshaping National Intelligence for an Age of Information*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, p.10.

- creșterea cooperării pe orizontală între serviciile de informații din țări diferite (schimburi de informații și de produse analitice finite); tranziția de la principiul „*need to know*” la principiul „*need to share*”; întărirea pe termen lung a posibilității „creării unei lumi mai sigure pentru democrație”;
- cooperare transnațională în cazul amenințărilor și riscurilor transnaționale care necesită schimburi de informații;
- abordarea separată a culegerii de informații din surse umane (HUMINT) și cea din surse tehnice (TECHINT), înainte de realizarea unui compromis între cele două pentru că fiecare domeniu se confruntă cu probleme specifice;
- folosirea progresului științific și tehnic, în special în tehnologia informatică, pentru a menține și extinde capacitatea de a face față noilor amenințări;
- extinderea capacităților tehnologice pentru a gestiona volumul crescând de semnale interceptate;
- creșterea capacității serviciilor secrete de a gândi în afara șabloanelor, printr-o conectare la evoluții și medii din afara comunității de informații;
- extinderea ariei persoanelor care pot contribui la îndeplinirea sarcinilor, respectând totodată necesitatea legitimă a serviciilor de informații de a-și păstra secrete prioritățile și activitățile;
- furnizarea la timp a unor informații oportune, credibile și corecte factorilor politici și comandanților militari, cu privire la principalele surse de amenințări;
- acuratețe în evaluarea amenințărilor;
- echilibrul dintre culegerea de informații prin mijloace umane și tehnice;
- metode inedite de lucru în componenta analitică;
- perspicacitatea rapoartelor analitice;
- perfecționarea sau chiar reconfigurarea completă a activității analiștilor;
- sporirea capacității de filtrare a datelor;
- îmbunătățirea capacității și eficacității agenților de informații;
- integrarea instituțională și electronică prin „fuziunea informațiilor din toate sursele”, atât la nivel local cât și la nivel statal.

Serviciile de informații și terorismul

Serviciile americane de informații au tras concluzii și învățăminte după evenimentele petrecute la 11 septembrie 2001, care au schimbat într-o anumită măsură tendințele și orientările acestora. Serviciile de informații americane au conștientizat importanța surselor umane comparativ cu sursele tehnice pentru

care exista o predilecție. Ponderea surselor umane a fost diminuată până la atacul terorist, fapt care a avut consecințe negative în planul culegerii și valorificării informațiilor.

Pentru a combate terorismul global modern, Statele Unite și aliații lor au purtat două războaie, cel din Irak și cel din Afganistan, care s-au dovedit ineficiente, ba chiar contraproductive. În urma acestor experiențe se poate concluziona că războiul nu este cel mai eficace și cel mai potrivit mijloc pentru a contracara terorismul global pe termen lung. Statele Unite și întreaga lume trebuie să încerce o altă abordare bazată pe obținerea de informații valoroase și oportune și pe câștigarea sprijinului și a simpatiei în general, ceea ce necesită un efort considerabil pe o perioadă îndelungată.

Modalitatea prin care lumea occidentală poate face față cu succes noii provocări a terorismului global este de a demonstra că modul de viață modern și democratic nu plasează Occidentul sau democrațiile în conflict cu lumea musulmană sau cu vreo altă religie.

Activitatea continuă de combatere a terorismului s-a reflectat în creșterea serviciilor de informații de pe fiecare continent.

Serviciile secrete și era informațională

Dezvoltarea tehnologiei și a mijloacelor de comunicație fac ca orice tip de informație să traverseze rapid orice graniță și barieră administrativă.

„Era informațională” afectează serviciile secrete care lucrează cu informații. Ea a schimbat deja modul în care operează multe organizații – în special corporațiile din domeniul afacerilor – și probabil va avea efecte importante asupra guvernelor.

Progresul tehnologic uriaș înregistrat în procesarea și comunicarea informațiilor reprezintă factorul coordonator. De asemenea, sunt importante schimbările de comportament și instituționale determinate de concentrarea asupra informațiilor-cheie pentru activitatea informațională.

Ca urmare a schimbărilor survenite în tehnicile de colectare,

- în prezent există un exces de informații în comparație cu sărăcia de informații care a caracterizat multe aspecte ale Războiului Rece;
- marea parte a informațiilor pentru evaluările naționale vine acum din surse deschise, deși informațiile de importanță crucială sunt în continuare obținute prin metode care, în majoritatea lor, țin de competența exclusivă a serviciilor de informații;

- extragerea de date și alte tehnici automate de colectare au devenit esențiale pentru filtrarea și stocarea informației.

Efectul acestor schimbări este resimțit în forme diverse. În primul rând sugerează noi moduri în care informațiile pot fi transferate mai rapid și folosite în cadrul guvernului, astfel încât formularea și implementarea politicilor să fie mai eficiente. Totodată, schimbările apar ca urmare a cantității mari de informații disponibile pentru întreaga societate, atât la nivelul departamentelor guvernamentale cât și al unor entități din afara guvernului. Astfel, serviciile de informații au, în ceea ce privește unele tipuri de date, o concurență în transmiterea lor către factorii de decizie.

Din perspectiva guvernului, este important să fie găsită o modalitate cât mai eficientă de exploatare a datelor și de transmitere a acestora oriunde în societate, precum și să existe siguranța că produsul unic al serviciilor de informații este combinat cu alte surse într-un mod care să răspundă cel mai bine nevoii de informare a guvernului.

Totodată, este absolut necesară elaborarea de noi norme, consacrate prin legislație, pentru a face față provocărilor pe care le constituie progresul tehnologic și amenințările în continuă schimbare.

Dezvoltarea tacticilor strategico-militare de către actorii statali și non statali va fi fără îndoială una rapidă și din ce în ce mai diversificată, prin intermediul exploatării resurselor pe care tehnologia informațională le pune la dispoziția publicului larg, ceea ce conduce la posibilitatea inovării de mijloace și metode care să amenințe securitatea internațională.

Acest din urmă lucru constrânge libertatea de acțiune a serviciilor de *intelligence*, care sunt nevoite să dezvolte resurse cu capacitate mare de adaptare pentru a face față amenințărilor aflate în permanent proces de transformare.

Concluzii

În era în care trăim este nevoie de imaginație în abordarea noilor amenințări. Neexistând o modalitate perfectă de organizare pentru favorizarea imaginației, serviciile de informații încurajează inițiativa individuală.

Procesul de schimbare a serviciilor de informații presupune reinventarea politicilor de resurse umane și menținerea unui echilibru între cantitatea și calitatea schimbărilor.

Cea mai importantă condiție pentru reformarea procesului de alocare a resurselor este delimitarea contextului general, cel al războiului global

împotriva terorismului, de activitățile birocratice zilnice, pentru a nu se repeta momentul în care guvernele vor fi din nou surprinse. Pentru aceasta decidenții politici trebuie să adopte o viziune largă, deschisă, iar viziunea strategică trebuie însoțită de un proces adecvat de planificare strategică.

Intelligence-ul este una dintre cele mai dinamice zone ale sectorului de securitate și un domeniu în care lupta cu „inamicul” are forme din ce în ce mai numeroase, mai diverse și mai greu de anticipat. Astfel, schimbarea „inamicului” necesită modificarea modului de acțiune a statului pentru protejarea și promovarea intereselor proprii. Măsura în care un stat reușește acest lucru reprezintă măsura puterii aceluia stat în actualele relații internaționale.

Reformarea serviciilor de informații și revoluția în domeniul *intelligence* au făcut subiectul a numeroase dezbateri publice în S.U.A., în Marea Britanie, în Franța și în alte state occidentale.

Extinderea și escaladarea conflictelor dincolo de barierele câmpului de luptă tradițional vor fi tot mai răspândite, depășind inclusiv granița impusă de țințele fizice, scopul fiind mai degrabă manipularea resurselor intelectuale sau empatice într-o anumită direcție, lucru facilitat de canalele de comunicare în masă și de accesul tot mai mare la informație.

De aceea putem considera că aspectele non militare ale războiului, prin acestea înțelegând resursele cibernetice, economice, materiale, intelectuale și informaționale, vor deveni principalele arme ale conflictelor, scopul acestora fiind în principal manipularea opiniei publice pentru promovarea și suportul diferitelor agende sau poziții pe care actorii statali și non statali le adoptă în raport cu securitatea internațională.³

Mrd. Cătălina – Mihaela Asandei⁴

³ *Global Trends 2025: A Transformed World, Office of the Director of National Intelligence*, op.cit., p 71

⁴ Autoarea este psiholog militar, masterand la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, specialitatea „managementul informațiilor în combaterea terorismului” și colaborator al Academiei Române, Divizia de Istoria Științei din cadrul Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (DIS-CRIFST).

GREEN DEAL, IMPLICAȚIILE ASUPRA TERMOENERGETICII CARBONULUI ȘI A ENERGETICII NUCLEARE¹**II. AMINTIRI DIN VIITOR: O ANALIZĂ ÎN DIALOG, OFERITĂ DE COLONEL (R) DRAGOȘ DAMAȘCAN²*****Domnule colonel, cum și de ce a demarat România un program nuclear civil?***

Totul a început prin anii 1955-1956, când Institutul de Fizică al Academiei s-a transformat în Institutul de Fizică Atomică (IFA), cu sediul la Măgurele, iar la nivelul Consiliului de Miniștri s-a înființat Comitetul pentru Energie Nucleară (CEN, structură cu atribuții de coordonare a cercetărilor și aplicațiilor în fizica nucleară). În anul 1957 s-a semnat cu URSS un contract și s-a construit primul reactor nuclear din România, la Măgurele, de 2 MW putere; era un reactor de cercetare, cu tehnologie VVR-S³ și a fost primul reactor nuclear construit de sovietici în Europa de Est.

La acel moment era o „modă” să începi să investești în tehnologii nucleare, mai ales că domeniul nu era reglementat la nivel internațional, iar cursa înarmărilor nucleare era tentantă pentru multe state ale lumii. Primul pas pentru controlul activităților nucleare a fost făcut în anul 1957, când a fost înființată Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA), ca structură a ONU care avea menirea să supravegheze și să controleze dezvoltarea tehnologiilor nucleare la nivel mondial. România a devenit imediat stat membru al AIEA. Abia după aceea fost construit reactorul VVR-S de la Măgurele. După aproape zece ani, în anul 1968, s-a deschis pentru ratificare și Tratatul de Neproliferare Nucleară (NPT), ratificat de România în 1972.

Tot în 1972 s-a pus și problema construcției de centrale nucleare-electrice și primii pe listă au fost, bineînțeles, sovieticii. Dar și canadienii au

¹ Prima parte a articolului a apărut în numărul 42 al revistei.

² Specialist în zona de asigurare informativă a sectorului nucleare-energetic. Absolvent (1987) al Facultății de Energetică, Secția centrale nucleare, Politehnica București, a lucrat la Întreprinderea nuclear-electrică Cernavodă, Secția reactoare și sisteme nucleare (1987-1990), la Întreprinderea Electrocentrale București (actuala ELCEN), CET Vest (1990-1991), iar din 1991 până în 2016 a fost ofițer în Serviciul Român de Informații.

³ Reactor cu moderator și agent de răcire apă ușoară și combustibil uraniu îmbogațit.

făcut o ofertă, cu reactoare de 300 MW, tehnologia CANDU⁴, similare cu cele construite în India și Pakistan.

Pentru că la acel moment India a anunțat că a reușit să-și dezvolte arma nucleară și s-a ajuns la un scandal internațional, negocierile cu canadienii s-au temporizat. Au continuat cele cu sovieticii, care ne-au oferit două grupuri de 440 MW, neanvelopate (mai ieftine), ce ar fi trebuit construite pe Olt, în apropiere de orașul Victoria.

Problema este că aceste reactoare funcționau cu uraniu îmbogățit și am fi depins de Uniunea Sovietică în aprovizionarea cu combustibil nuclear. S-a revenit la negocierile cu canadienii și în anul 1978 s-a semnat un acord comercial pentru construirea a 4 reactoare nuclear-electrice, fiecare cu o putere de 700 MW. În 1979 a început construcția primului grup, actuala Unitate 1, de 700 MW, tehnologie CANDU.

În 1990 s-au sistat lucrările pe platforma de la Cernavodă și România a făcut o solicitare către Agenția de la Viena (IAEA) pentru o evaluare tehnică a lucrărilor deja executate (Unitatea 1 era construită în proporție de 40-45%). În vara anului 1991, după ce evaluarea IAEA a fost finalizată, s-a revizuit contractul cu consorțiul AECL-Ansaldo, cu care s-au finalizat atât Unitatea 1, cât și Unitatea 2 actuale. Unitatea 1 a fost pusă în funcțiune și a generat putere în rețeaua Transelectrica în aprilie 1996. În mare parte a fost alimentată cu combustibil nuclear produs la Mioveni și, în totalitate, cu apă grea produsă de uzina de la Drobeta-Turnu Severin.

Securitatea energetică este un pilon al securității naționale. Unde este locul energiei nucleare în această ecuație?

Dacă aș fi subiectiv aș spune: pe primul loc! Să nu uităm că centrala de la Cernavodă depinde de debitul și de cantitatea de apă de răcire din Dunăre. Față de condițiile inițiale de proiectare, brațul Borcea și-a redus mult debitul în ultimii ani, ceea ce ridică probleme serioase legate de posibilitatea de a furniza apa de răcire pentru patru grupuri nucleare.

Apoi, nu poți depinde doar de o singură formă/sursă de energie. Concepția actuală este a mixului echilibrat de surse de energie. Mai este și tema actuală ridicată de *Green Deal*, energiile curate, care în viitor ne vor lăsa fără

⁴ *Canada Deuterium Uranium* – Reactor cu moderator și agent de răcire apă grea și combustibil uraniu natural.

cărbune. Ce mai rămâne: hidroenergia, termoennergia gazului natural, nuclearo-energia și regenerabilele (vânt, solar).

Hidroenergia depinde de debitele de apă. Dunărea în fiecare an pare că are debitul tot mai mic la intrarea în țară, în medii anuale. Lacurile de acumulare nu fac decât să acopere vârfurile de consum, seara și dimineața. Gazul natural reprezintă o soluție, este mult, mult mai puțin poluant ca sursă decât cărbunele. Poate fi o soluție foarte bună.

Energia nucleară ne dă stabilitate energetică, este adevărat, dar România are acum o problemă: cu cine să punem în operă următoarele două unități de la Cernavodă? Forța de muncă specializată și contractorii specializați cu capital românesc au devenit o raritate. Forța de muncă a migrat, feluriții contractori care existau în anii '90 au falimentat în mare parte.

Ca România să investească în noi centrale nucleare – bani mulți, echipamentele nu sunt ieftine, tehnologiile sunt costisitoare – trebuie ca efortul să merite. Adică trebuie să ai un consum de un anumit nivel, pentru că energia nucleară se produce în bandă (cu putere constantă).

România își propune în viitor să continue investițiile în energetica nucleară, bazate atât pe clasică tehnologie canadiană CANDU 6, cât și pe noile tehnologii, cum este cazul reactoarelor modulare mici. Cum vedeți aceste planuri de viitor?

În România am putea găsi 14 sau 15 amplasamente posibile pentru centrale bazate pe tehnologia SMR. Conceptul de centrale nucleare modulare mici a fost introdus de Canada în anii '80, care erau destinate zonelor izolate ale țării. Ele pot fi o variantă și pentru România, dar sigur, în paralel cu continuarea construcției de centrale bazate pe tehnologia nucleară clasică.

Programul nostru pentru unitățile 3 și 4, pornit de un consorțiu în care aveam mai mulți parteneri străini, dar care s-au retras rând pe rând după anul 2008, este în impas. Poate o variantă ar fi să demarăm negocieri cu Coreea de Sud. Coreea de Sud a construit primul grup energetic nuclear bazat pe CANDU la Wolseong în anul 1982, deci are experiență cu această tehnologie.

Proiectul chinez de la Qinshan este practic similar proiectului de la Cernavodă și a fost dezvoltat tot cu canadienii. Din 1994 la Qinshan s-au pus în funcțiune mai multe capacități, operate de CNNC. Dar în privința chinezilor, care și ei au experiență în tehnologia CANDU, au ridicat anumite observații

partenerii noștri americani. Nu știu dacă doar din această cauză negocierile noastre cu chinezii trenează, în acest moment fiind practic înghețate.

Și apropo de viitor, pentru centralele bazate pe CANDU ne trebuie, să nu uităm, apă grea. Dar Romag Prod de la Drobeta-Turnu Severin este închis acum și nu știu ce șanse avem să-l mai repunem vreodată în funcțiune. Avem rezerve pentru două grupuri acum, dar atât.

În fine, în opinia dumneavoastră, ar trebui să ne temem de constrângerile politicilor privind neutralitatea climatică a Europei, sau desprindem și oportunități nesperate pentru tehnologiile nucleare în tranziția către utilizarea formelor de energie care nu au efecte ce grevează asupra climei?

Pe hârtie sună bine noile tehnologii RMS (sistem modular de reactori) sau construcția grupurilor noi 3 și 4 la Cernavodă, repet, pe hârtie. În realitate nu vedem niciun progres. Iminentă este investiția în retubarea reactorului de la Unitatea 1, deloc ieftină. Mai oferă încă 30 de ani de funcționare ulterioară, dar cu ce costuri? Apoi se va pune problema, undeva în orizontul anilor 2050 – 2060, a dezafectării, iarăși extrem de costisitoare. Sunt cheltuieli pe care România trebuie să le facă.

Dacă am construi unitățile 3 și 4 cu Canada și contractori din Uniunea Europeană, nu ar fi nicio problemă de geopolitică, însă finanțarea rămâne un mare obstacol. Avem îngrijorări cu toții legate de încălzirea globală. Dar nicio decizie care se ia de închidere a centralelor termoelectrice clasice, nici măcar în Germania, nu se poate pune în practică de pe o zi pe alta, ci în zeci de ani.

În anul 2040, probabil, peisajul tehnologic va fi cu totul altul. Și în Germania, și în România, în Europa, în lume.

Serviciul Român de Informații a aniversat recent treizeci de ani de existență. Aveți un sfat pentru ofițerii și analiștii săi care contribuie la realizarea stării de securitate energetică a statului?

Când mă refer la zona energetică, din punctul meu de vedere, trebuie să avem cel puțin trei direcții de acțiune: (i) selecția, (ii) pregătirea și (iii) integrarea socio-profesională a tinerilor ofițeri, cu ajutorul mentorilor.

Selecția trebuie să se axeze pe cei care au absolvit o facultate de profil și au și ceva experiență, pentru că au lucrat în domeniu câțiva ani. Pentru a avea un minim de aderență cu sectorul respectiv.

Pregătirea să se axeze în principal pe ceea ce va fi definitoriu în evoluția în carieră, pentru că cei care intră în sistem și au parcurs o pregătire inginerească,

au deja cunoștințe de bază și cunoștințe care să-i orienteze în peisajul instituțional. Și atunci accentul să cadă pe pregătirea aplicativă, realizată de ofițeri cu experiență în acțiunea legată de domeniul securității energetice.

În fine, pentru integrarea socio-profesională, mentorul tânărului ofițer trebuie să fie un ofițer cu experiență tot în zona de acțiune a securității economice, ca să poată să-l orienteze rapid în mediul în care activează și va activa. În caz contrar, apare riscul de a nu putea livra informațiile de calitate de care este nevoie pentru siguranța națională.

Niciun ofițer nu trebuie să se rezume strict la zona aflată în responsabilitate. Trebuie să se documenteze în permanență, mai ales prin efort propriu. Și nu mă refer la ceea ce se vede, ci mai ales la ceea ce nu se vede: să știi ce nu știi. Aceasta este arta și aici este și arta lucrului în echipă.

Trinomul ofițer de teren – analist – șef nu funcționează decât dacă este asamblat ca o echipă. Și într-o echipă coeziunea apare când fiecare respectă munca celuilalt. Amenințările au caracter versatil. De exemplu, vorbim de corupție, criminalitate organizată și terorism, fenomene cu care orice ofițer interferează, indiferent de domeniu.

Apoi, fiecare analiză să fie însoțită de două, trei scenarii, cu probabilitate și cu impact, care să le ierarhizeze. Când furnizezi astfel de analize, decidentul are la îndemână un instrument util, pentru că-l ajută în decizia pe care trebuie să o ia. Un decident trebuie să vrea, să știe și să poată, altfel nu poate să ia o decizie; dacă intervenim, trebuie să intervenim în mod util, să-l ajutăm pe decident să știe.

Ca ofițer de informații, trebuie să muncești și să muncești mult. Nu există o altă cale. Nimeni nu devine ofițer de informații ca să facă bani; această profesie cere sacrificii mai înainte de toate. Recompensa este dată de conștiința lucrului bine făcut.

A consemnat **col. (r) dr. Cristian Felea**

TERORISM. MASACRE ȘI ASASINATE COLECTIVE ÎN AFRICA¹

În mai multe analize anterioare asupra unor atentate teroriste punctuale, comise în Europa sau Asia, de organizații teroriste de sorginte islamică, cu motivații diverse – religioase, politice ori de revanșă – am susținut că aceste fapte criminale fac parte din *Al-Jihadul* islamic.

Unii experți în interpretarea Coranului susțin că prin jihad s-ar înțelege „*lupta purtată în scop spiritual*”, dar textul nu exclude lupta violentă. Într-o traducere uzuală, pentru popor, ar fi „războiul sfânt”, „sfânt” neavând sensul creștin al cuvântului. Sensul cuvântului *Jihad* este rostit de însuși Mohamed, ca fiind: „*prima armată dintre adepții mei care va invada cetatea lui Cezar, va primi iertarea de păcate*” (Coran 9:111). Deci, mujahedinul, luptând, e iertat de păcate, și are asigurat un loc în ceruri alături Allah.

Juriștii islamici premoderni, defineau termenul de „*djihad*” ca fiind un război spiritual, cu sens generalist; în fapt, jihadul presupune și o luptă fizică reală, o bătălie cu sabia. Cercetătorii occidentali ai doctrinei islamice, convin că „*djihad-ul constă în acțiunea militară având drept scop expansiunea islamului și, în caz de necesitate, apărarea acestuia*”.² Nici această definiție generală nu poate fi completă, având în vedere tipurile hibride de acțiune, metodele și mijloacele folosite, ce se consumă azi pentru realizarea scopului. Ca să finalizez, Jihadul este o formă de luptă a doctrinei islamice de război, concepută pe baza unor reguli rezultate din versetele Coranului și a tradițiilor de tip hadithic³ din viața lui Mohamed.

Cercetătorul american Don Richardson, în cartea sa *Secretele Coranului*, a identificat 109 versete din Coran care instigă la Jihad. Mesajul transmis este ca „*versetele războinice să îi incite pe musulmani să impună convertirea ne-musulmanilor la islam, chiar și prin violență, dacă va fi cazul*”.⁴ Finalitatea Jihadului islamic? Cucerirea lumii și crearea Statului Mondial Islamic, denumit *Ummah*, care să cuprindă populația musulmană de pe întregul pământ. Metodele de realizare ale acestui deziderat final diferă, fiind

¹ Articol preluat din lucrarea *Geopolitică și terorism*, vol. II, ed. Concordia, Arad, 2019

² Nabeel Quereshi, *Jihadul – un răspuns creștin*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2017, pag. 38 și urm

³ Colecție de precepte islamice, practici religioase, credințe, ce guvernează religios viața de zi cu zi a musulmanului

⁴ Don Richardson, *Secretele Coranului*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2014, pag. 30

admise orice procedee, inclusiv lupta armată; acțiunile teroriste fiind o formă asimetrică din Jihad, deseori pentru propagandă, „să se știe că există”, sau de pedepsire. Jihadul este considerat de unii învățați musulmani ca fiind „al VI-lea stâlp sacru” al Islamului! Adică, o „practică obligatorie” pentru un musulman, să participe la luptă, la confruntare fizică, cu sabia, pentru expansiunea islamului.

Închei intruziunea în esența teoretică a Jihadului cu cuvântul lui Mohamed din care rezultă că Islamul a fost impus cu sabia: *„Mi s-a poruncit să lupt împotriva oamenilor până ce ei vor mărturisi că nimeni altul nu merită închinare, decât Allah ... doar atunci își vor salva viața și averile dinaintea mea”* (Sahih Bukhari, 1.2.25⁵).

Din scurta prezentare pot fi relevate două concluzii certe, ce ne interesează:

1. Dimensiunea globală a Jihadului, tendința sa de expansiune mondială, folosind inclusiv sabia;

2. Caracterul beligerant perpetuu cu lumea nemusulmană, împotriva căreia Jihadul folosește metode de luptă diverse, printre care și atentatele teroriste; cum am spune în limbajul actual, un „Jihad asimetric”! De care ne ocupăm.

Acum, că ne-am edificat că scopul Jihadului este cucerirea lumii și impunerea Islamului, iar terorismul o formă de manifestare a acestuia, putem afirma fără tăgadă că și terorismul islamic are caracter globalist, mondial. Cum în analize anterioare am semnalat prezența terorismului în Europa, S.U.A. și Asia, azi ne oprim la Africa. Da! Și Africa este bântuită de terorismul de sorginte islamică... Sigur rețineți din analizele anterioare asupra doctrinei *Al Qaeda* că liderul său, Osama Bin Laden, a fost recrutat de S.U.A. pentru a-l opune sovieticilor în Afganistan, fiind înfățișat ca fiind alesul pentru a apăra Islamul; Osama, luând în serios misiunea, a studiat asiduu Coranul și Al-Jihadul la o universitate islamică, pentru a conștientiza că prin lupta sa slujește lui Allah. Înțelegând esența Jihadului, Osama Bin Laden, în acțiunile teroriste ulterioare, a întors armele împotriva celor ce l-au creat. Motivul explicat de experți a fost îndoctrinarea și fanatizarea sa, ca urmare a studiului scrierilor lui Sayyid Qutb⁶, ideologul islamist egiptean care, pentru victoria Islamului, milita pentru „jihadul violent”. Ideologia lui Sayyid Qutb a devenit o inspirație pentru

⁵ *Sahih al-Bukhari* este una dintre cele șase colecții canonice Hadith ale Islamului.

⁶ Sayyid Qutb (1906 - 1966): teoretician islamic, membru al Frăției Musulmane Egiptene.

mai multe grupări islamice fundamentaliste, radicale, violente, devenite teroriste, din Africa, precum Frații Musulmani, Al-Qaeda, Boko Haram sau Harakat al-Shabaab etc.

În Africa, mai precis, inițial în Egipt, apoi și în celelalte state africane unde a pătruns religia musulmană, cum am menționat mai sus, școala islamică a avut ca mentor același ideolog, Sayyid Qutb, adeptul Jihadului violent. El a condus personal și radicalizat Frăția Musulmană din Egipt în secolul trecut și ulterior, în special, în Africa de Nord. Au fost create mișcări islamiste, partide politice de inspirație, explicită sau ascunsă, din doctrina Frăției Musulmane, cum sunt în Maroc, Turcia și Tunisia, dar și în Irak, Iordania sau Kuwait.

Crezul declarat al mișcării este: *„Allah este adevărul nostru suprem, Profetul este conducătorul nostru, Coranul este legea noastră, lupta este drumul nostru.”* Deși declarativ, „versetul” pare nonviolent, Frăția Musulmană pretinzând că a emis o doctrină pașnică, care condamnă atentatele teroriste, este notoriu că sprijină și este „pepiniera de cadre” a unor grupări teroriste. Spre exemplu, conducătorul Al-Qaeda, Ayman al-Zawahiri, a fost membru marcant în Frăția Musulmană, iar mișcarea extremistă Hamas din Palestina, care a efectuat răpiri, atentate sinucigașe și atacuri cu rachetă asupra unor ținte civile, este inspirată și sprijinită de Frăție. Este cunoscută „disidența” din Frăție a grupărilor radicale egiptene Hasm și Liwa al-Thawra, care provoacă acte de violență împotriva forțelor de securitate guvernamentale.

Dar adevărata beligeranță între statul egiptean și fundamentalismul islamic s-a produs în urma înlăturării, la 30 iunie 2013, a președintelui ales Mohammed Morsi, fost lider marcant al Frăției Musulmane care, încercând impunerea legii islamice în societatea civilă, s-a lovit de o puternică revoltă populară și de opoziția armatei. Arestat, Mohammed Morsi a fost deferit justiției (a decedat de infarct la 17 iunie 2019). Înlăturarea sa de la putere a generat acțiuni violente din partea susținătorilor. Atentatele teroriste s-au înmulțit, devenind tot mai dezastruoase. Au intrat apoi în teatrul operațiunilor de ripostă, prin atentate împotriva Egiptului, temutele Al-Qaeda și Statul Islamic - ISIS, care au comis adevărate asasinat în masă. Atentatul terorist din Noiembrie 2017 de la moscheea Al Rawdah, din localitatea Bir Al Abed, la vest de orașul El Arish, comis de ISIS, s-a soldat cu moartea a 305 oameni și peste 160 de răniți. În urma acestui masacru oribil, actualul președinte al Egiptului, Abdel Fatah el-Sisi, a lansat operațiunea „Sinai 2018”, pentru capturarea și pedepsirea jihadiștilor; potrivit cifrelor oficiale, au fost scoși din luptă, capturați

sau uciși, peste 200 de jehadiști, cu prețul vieții a 30 de soldați, pieriți în confruntarea din provincia Sinai. Jihadul nu a fost anihilat, atentatele violente continuă. Amintim doar câteva evenimente recente, prin care probăm că islamul radical, violent, inspirat de Frăție, își face prezența prin acțiuni teroriste împotriva statului egiptean.

- 18 septembrie 2019 - postul Al Arabiya transmite: „*Cel puțin nouă militanți islamiști au fost uciși în confruntări cu serviciile de securitate produse miercuri la periferia orașului Cairo [...] Printre persoanele decedate se numără liderul grupului islamist Brigăzile Revoluționare*”, au declarat serviciile de securitate egiptene.

- 23 septembrie 2019 - Associated Press informează: „*duminică seară, cel puțin 15 militanți islamiști au fost uciși în schimburile de focuri cu serviciile de securitate egiptene în orașelul El-Arish regiunea Sinai. În urma perchezițiilor, au fost confiscate arme de foc și substanțe explozive*”.

Din expunerea de mai sus și din alte analize anterioare rezultă clar că în Frăția Musulmană își au izvorul majoritatea grupărilor teroriste islamice. La cele deja menționate, în Africa se mai pot adăuga două grupări active și periculoase, *Boko Haram* și *Harakat al-Shabaab*, afiliate sau independente, ce acționează în Africa.

Inițial o mișcare musulmană non violentă, *Boko Haram* a fost întemeiată în Nigeria în deceniul opt al secolului trecut, de către un tânăr musulman, Muhammad Yussuf, care predica în fața tinerilor nemulțumiți de societate. În expunerile sale, declama din tezele extrase din scrierile liderului Frăției musulmane Sayyid Qutb, simpatizând cu Al-Qaeda, chiar cu Osama Bin Laden. Audiența și influența sa au crescut, mai ales în rândul tineretului, care a devenit dependent de lider. Denumirea organizației, *Boko Haram*, este un acronim din limba arabă, de la denumirea reală, „*Oameni dedicați învățăturilor lui Mohamed pentru răspândirea Islamului și a Jihadului*”. Deși radicală în discurs, până în 2009 nu a comis atentate ucigăse.

În acel an, în urma unor confruntări cu poliția, sunt uciși peste 1000 de membri tineri ai *Boko Haram*; ulterior, este capturat și ucis liderul său Muhammad Yussuf. Conducerea grupării a fost preluată de Abubakr Shekau, care a declanșat jihadul împotriva guvernului nigerian și a Statelor Unite ale Americii. Dintre acțiunile teroriste comise de *Boko Haram* voi menționa doar câteva deosebit de sinistre. Ca să puteți evalua dimensiunea criminală a *Boko Haram*, citez din *Indexul Global de Terorism*, dat publicității pe anul 2015, de

către *Institute for Economics and Peace* din cadrul University of Maryland, care a stabilit că Boko Haram a ucis în cursul anului 2014 un număr de 6.664 persoane (!), mai mult cu circa 600 victime produse de Statul Islamic în același an. În anul următor, 2015, într-un singur masacru comis în localitatea Baga din Nigeria au căzut victime peste 2.000 de persoane – informează Amnesty International. Sau, tot în 2015, asaltul teroriștilor din Boko Haram asupra a 6 sate cu populație majoritar creștină s-a soldat cu uciderea a peste 2000 de oameni și a determinat exodul a peste 30.000 de localnici către alte zone ale Nigeriei. Dar cea mai oribilă faptă a Boko Haram, mi se pare răpirea, la 14 aprilie 2014, a 276 fete liceene, sub pretextul că programa de învățământ contravine Coranului, a Învățăturilor Profetului, a legii islamice. Abominabil!

Dacă la începutul activității sale radicale, Boko Haram se declara un Califat de concepție proprie, în luna martie a anului 2015, liderul Abubakr Shekau a renunțat la autonomie și s-a declarat supusul liderului ISIS, Baghdadi, iar teritoriul controlat de Boko Haram a primit denumirea de „Provincia Vest-africană a Statului Islamic”.

Cum am menționat, o altă grupare radicală violentă în Africa este *Harakat al-Shabaab al-Mujahideen*, înființată în Somalia în anul 2006, al cărui nume se traduce din limba arabă „Mișcarea Tineretului Mujahideen”. Prescurtat Al-Shabaab. În urma atentatelor comise în Somalia, în anul 2008 Consiliul de Securitate ONU a declarat Al-Shabaab organizație teroristă, cu sancțiunile aferente. Inițial reprezenta aripa militară a fostului Consiliu al Curților Islamice din Somalia; structură islamică, formată din tineri radicali, la sfârșitul anului 2006 și-a declarat disidența și prin acțiuni armate a ocupat teritorii din Sudul țării, declanșând un război de gherilă și atentate teroriste împotriva guvernelor de tranziție din Somalia.

Periculozitatea Al-Shabaab devine deosebită odată cu afilierea, în anul 2012, la Al-Qaeda, realizând contacte cu alte structuri AQ, inclusiv Al-Qaeda din Peninsula Arabică sau Al-Qaeda în Magreb-ul Islamic. Al-Shabaab a declarat că unul din obiectivele Jihadului declanșat este alungarea puterilor străine din Africa și crearea unui stat somalez islamic, Califat, bazat pe legea Sharia. În anul 2012, Al Shabaab pierde din capacitatea militară datorită Uniunii Africane în Somalia (AMISOM) și forțelor somaleze, fiind parțial anihilați în Mogadiscio. Urmare afilierii la Al-Qaeda, atacurile armate s-au extins în statele limitrofe Somaliei, precum Kenya, Uganda și Djibouti. Astfel că, în anul 2016, Al Shabaab se dovedește a fi printre cei mai activi asociați; cu

sprijinul Al-Qaeda, acțiunile sale teroriste produc în acest an 738 victime, iar în octombrie 2017 atacă obiective din capitala Mogadiscio; bilanțul civililor uciși de Al-Shabaab, între septembrie 2017-martie 2018, este estimat la 1400 persoane; atacurile asupra capitalei Mogadiscio, în perioada martie 2018-martie 2019, au ajuns la 774, iar victimele la 970 civili. Iar dezastrele materiale sunt incomensurabile.

Acesta este tabloul focarului terorist al Africii, limitându-mă la cele mai active grupări teroriste, inspirate din Jihadul Islamic, afiliate la ISIS sau Al Qaeda, probând caracterul terorist și expansionist mondial al Islamului. Jihadul islamic produce crime, lacrimi și sânge! Africa plânge, este în doliu, fiind „populată” de alte zeci de grupări extremiste regionale care fac mii de victime în rândul civililor.

Conform „*Jane's Terrorism and Insurgency Center Global Attack*” din Londra, în anul 2018, pe plan mondial, au fost comise 15.321 atacuri teroriste de către grupări armate nestatale, având 13.483 victime din rândul populației civile, în scădere cu 33,2% față de anul 2017.

Colonel (r) Alexandru Bochiș

MASS-MEDIA, INSTRUMENT EFICIENT DE MANIPULARE ȘI DEZINFORMARE A OPINIEI PUBLICE

În loc de motto: Recomandat oricui consumă știri și nu vrea să fie analfabet informațional.

Avem de a face în România și peste tot pe planetă cu multiple surse de informare cu privire la realitatea înconjurătoare. Deși pentru bunăstarea noastră ca omenire cel mai important este adevărul despre realitatea istorică și cea prezentă, mass media livrează publicului în special nimicuri despre „actualitatea zilei” – ce s-a mai întâmplat de la oră la oră – să fii primul care află, ca și cum asta ar fi important.

Oamenii înțeleg greșit ce înseamnă să fii informat. Cei mai mulți cred că ești informat dacă ești la curent cu ultimele noutăți din domeniul politic, economic, social etc. Din acest motiv, cei mai mulți oameni sunt „abonați” la principalele trusturi de presă, pentru că asta li se oferă acolo: actualitatea zilei. După părerea mea, informarea este cu totul altceva. Informarea este înțelegerea corectă a lumii în care trăim. Ori chestiunea asta n-o s-o găsiți la TV sau pe site-urile agențiilor de presă.

De la părinți, rude, colegi, prieteni până la politicieni, mass-media, radio, filme, TV, internet etc., toate acestea sunt surse care pot fi benefice procesului de informare cu privire la adevărul despre lumea în care trăim, sau pot fi toxice, adică oferă minciuni, dezinformare, manipulare, propagandă anti-adevăr, ascunderea adevărului și chiar distrugerea adevărului. Nimeni nu ne-a învățat vreodată prin școală sau pe la TV că așa stă situația: că avem surse de informare corecte și surse de informare toxice și că trebuie să avem grijă CINE spune, UNDE spune, CE citim și DE UNDE etc.

Poporul nostru, în bunătațea și naivitatea lui, nici măcar acest lucru nu cred că îl conștientizează, că există oameni de bună credință, care vor să îl informeze corect și că există oameni de rea credință, care vor să îl prostescă. În timp ce oamenii de bună credință (părinți, rude, prieteni, profesori etc.) pot fi surse toxice de informare de regulă doar din neștiință (nu cunosc nici ei adevărul/situația reală, motiv pentru care dau mai departe și altora lucrurile eronate pe care le știu ei), nu același lucru se poate spune despre presă. Presa

poate dezinforma/ manipula/ menține iluzii în creierul oamenilor în mod premeditat și intenționat, dacă ăsta este rolul dat de stăpânii ei.

Mass-media centrale (posturile de Radio și TV, principalele publicații tipărite – ziare, principalele site-uri de știri) ar avea, într-o situație normală, rolul să informeze oamenii corect cu privire la realitatea înconjurătoare de ieri (trecut, istorie) și de azi. Din păcate trăim astăzi cu toții într-un sistem de exploatare controlat din umbră de forțe interesate care au ajuns să dețină aproape un monopol pe transmiterea informației prin radio, TV, filme, mass media centrale. Prin intermediul presei (dar și prin curricula școlară și sistemul de învățământ), aceste forțe reușesc să-i țină pe oameni habarniști cu privire la ce se întâmplă în jurul lor – total rupți de realitatea reală, dar bine înrădăcinați în „Matrix” – sistemul social pe care ni l-au impus împotriva noastră, în care noi suntem „sclavii muncitori”, iar ei sunt exploataatorii noștri nevăzuți.

Faptul că mai vedem în mass media centrală știri și informații corecte, relevante pentru binele nostru, se întâmplă din două motive:

Fie (1) oamenii de bună credință care lucrează în trusturile de presă respective mai strecoară și adevăr / chestii utile printre grămezile de mizerie și dezinformare pe care le comandă / permite conducerea acelor trusturi/ posturi/ site-uri etc.,

Fie (2) cei interesați în manipulare livrează intenționat și porțiuni de adevăr pentru a câștiga credibilitate în ochii naivilor; există situații în care se oferă chiar și 99% din adevăr, dar se ascunde acel 1% care era esențial.

Un autor contemporan, Henri-Pierre Cathala, își intitulează, simbolic, o carte: „Epoca dezinformării” (1991), analizând trăsăturile generale ale acestui act profund antisocial, precum și formele sale de manifestare. Dezinformarea, ne spune Henri-Pierre Cathala, aparține „artei ocolului”. Ea este întotdeauna deliberată, premeditată și mizează pe acțiuni subversive, cu scopul de a deruta adversarul, victimizându-l, fie el o personalitate politică, fie un grup social, un stat sau o societate.

Dezinformarea este o formă a manipulării. Comunicarea are un singur sens, de la manipulator la manipulat, cu scopul ca ultimul să reacționeze docil la ordinele primului. „Dezinformarea nu se rezumă numai la falsificarea cunoștințelor, ea se dovedește a fi și o puternică pârgă de acțiune psihologică, de conducere a indivizilor, de dirijare a opiniilor și ideilor, a stărilor sufletești și a comportamentelor umane” spune Henri-Pierre Cathala.

Dezinformarea este un termen apărut recent în limbajul de specialitate, deși se practica încă din antichitate. Este indisolubil legată de informație, care poate fi viciată în numele unor scopuri bine definite. Sunt concluziile la care a ajuns Vladimir Volkoff, autorul lucrării „Tratat de dezinformare” (2002): „Dezinformarea este o manipulare a opiniei publice, în scopuri politice, folosind informații tratate cu mijloace deturnate”.

Trebuie făcută o distincție clară între un fapt și o informație. „Plouă” nu este o informație, ci un fapt. Acesta devine informație în momentul în care este comunicat de cineva unei alte persoane, fie direct, prin metoda „gură/ureche”, fie mediat, prin telefon, ziar, radio, televiziune etc. Pe parcursul procesului de transmitere a informației pot apărea – involuntar sau, dimpotrivă, intenționat – distorsiuni, omisiuni, adăugiri de elemente noi etc. care sunt tipice dezinformării.

Orice informație presupune prezența a trei variabile în care nu se poate avea deloc încredere: informatorul (care poate face o confuzie între ploaie și stropii unui aspersor, de pildă), mijlocul de comunicare (telefonul se aude slab, permițând confuzii între cuvinte, sau scrisoarea este caligrafiată cvasiindescifrabil, ceea ce duce la același rezultat etc.), informatul (care poate crede că informatorul exagerează). Toate aceste elemente ne sugerează că aproape orice informație este supusă riscului denaturării. De aici rezultă că informația nu conține niciodată adevărul sută la sută.

Termenul de dezinformare a apărut pentru prima dată în limba rusă, după al doilea război mondial, și avea rolul de a desemna „practicile exclusiv capitaliste care urmăreau aservirea maselor populare”. De aici, termenul a trecut în limba engleză, cu înțelesul de „scurgere deliberată de informații care induc în eroare”. În Franța, noțiunea a apărut în 1974 și era definită drept „utilizare a tehnicilor de informare, în special de informare în masă, pentru a induce în eroare, a ascunde sau a travesti faptele”.

Bazele dezinformării au fost puse în antichitatea chineză (aproximativ secolul V î.Hr.) de generalul Sun Tzî, în cartea sa intitulată „Arta războiului”. Postulatele acestuia erau următoarele:

- arta supremă a războiului constă în a învinge dușmanul fără luptă;
- toată arta războiului se întemeiază pe înșelătorie;
- un stat inamic trebuie ocupat intact; ruinarea acestuia este o politică inferioară. Pentru aceasta:

- trebuie discreditat tot ceea ce merge bine în țara adversară;
- reprezentanții claselor conducătoare ale țării adversare trebuie determinați să întreprindă acțiuni ilegale. Reputația lor trebuie subminată prin orice mijloace și, la momentul oportun, aceștia trebuie supuși oprobriului public;
- trebuie răspândite discordia și gâlceava între cetățenii țării adversare;
- tinerii trebuie întârâtați împotriva bătrânilor;
- tradițiile adversarilor trebuie ridiculizate.

În cadrul general al informării, dezinformarea cunoaște forme subtile de influențare (manipulare) a publicului, fie prin omisiune (voită), fie prin comentariu (foarte general, superficial sau tendențios) asupra evenimentului, fie prin modificarea mesajului prin scoaterea din context, fie prin concluzii incoerente, care lasă la latitudinea receptorului opțiunea și interpretarea sa.

Radioul, televiziunea și presa scrisă ocupă locuri diferite în privința informării (dezinformării) publicului, în funcție de audiența, rapiditatea, capacitatea de persuasiune și de seducție a publicului. Toate trei își asumă aceleași responsabilități: de a informa, de a forma și de a distra publicul. Fiecare o face însă într-un mod specific.

Radioul poate influența permanent publicul, oricând și oriunde. Transmiterea știrilor, chiar când este simultană cu evenimentul, are însă un caracter de efemeritate, deoarece vorba... zboară, de aceea este necesară revenirea asupra lor, în mai multe rânduri.

Televiziunea, care are impactul mediatic cel mai puternic asupra publicului, este văzută însă mai mult ca un spectacol, ca un mijloc de relaxare, de divertisment, iar informațiile transmise prin intermediul ei (imagini+comentarii) sunt, de cele mai multe ori, post-factum, după consumarea evenimentelor. Chiar atunci când transmisia este în direct, comentariile sunt foarte superficiale și, uneori, paralel cu evenimentul, fără a mai vorbi despre caracterul oral al comentariului, care este lipsit de rigoarea și coerența textului scris. Imensa putere de persuasiune a televiziunii asupra unei largi mase de oameni implică un risc crescut de informare cotidiană tendențioasă, cu atât mai periculoasă cu cât oferă aparența credibilității.

În aceste condiții, cu toată concurența din partea radioului și televiziunii, presei scrise îi revine rolul de a asigura o informare mai obiectivă, mai exactă și de o mai mare diversitate, prin capacitatea de a oferi publicului posibilitatea

unei verificări a știrilor prezentate anterior de radio și televiziune. Autoritatea cuvântului scris, intelectualitatea frazei, posibilitatea unei documentări mai complexe și mai exacte, la diverse surse, capacitatea de analiză și sinteză din partea ziaristului oferă cititorului mai multă credibilitate decât o seducție facilă, superficială.

Presa scrisă, atunci când servește anumite interese politice, personale sau de grup, își pierde însă această credibilitate, de aceea, cititorul, derutat, este nevoit, dacă își poate permite, să citească mai multe ziare, ca să poată verifica autenticitatea știrilor. Acest fenomen se petrece mai ales în perioadele de tranziție, tensionate social, așa cum este și cazul societății românești actuale.

Culmea dezinformării a fost atinsă grație mediilor electronice de informare. Internetul se bazează mai puțin pe calitatea informației și mai mult pe capacitatea de cristalizare a unor opinii difuze. Asemenea unui teren propriu-zis, terenul cibernetic aparține celui care îl acaparează mai întâi. Majoritatea „navigatoarelor” pe Internet sunt dirijați întotdeauna spre aceleași site-uri, aceleași soluții, aceleași întreprinderi, dincolo de care nu fac decât rareori efortul să mai caute.

Internetul prezintă riscul de a fi utilizat de profesioniștii dezinformării, miza constituind-o numărul de utilizatori consumatori de informație care accesează rețeaua pentru a se informa sau documenta cu privire la diferite subiecte ori probleme. Au fost numeroase situații în care rețeaua internet a fost utilizată în scopuri de manipulare (atacuri informaționale și imagologice asupra unor instituții publice, incitarea și supradimensionarea unor tendințe destabilizante, compromiterea sau boicotarea unor concurenți). În aceste condiții, există riscul supraaprecierii valorii de adevăr a unei informații ce poate fi doar o dezinformare. Tot ce avem de făcut este să le alegem pentru informare pe cele bune (care bineînțeles că nu sunt perfecte) și să le evităm spre eliminare pe cele rele.

Un autor polonez, Piotr Wierzbicki, în cartea sa „Structura minciunii” (1996), realizează o radiografie competentă a minciunii din sfera concepțiilor și informațiilor, redusă la categoriile esențiale: „Ce trebuie să știe poporul” și „Ce nu trebuie să știe poporul”.

În 1992, Editura Scripta publica, la București, o carte pe o temă asemănătoare: „Minciuni mass-media”, sub redacția lui Gerard de Selys, care își propunea să demonstreze că „mijloacele de comunicare în masă și ziariștii nu spun adevărul sau mint pur și simplu”.

Mass-media reprezintă la ora actuală unul din principalele instrumente de manipulare a opiniei publice prin utilizarea următoarelor tehnici:

A) Selectarea știrilor. Criteriile de selectare au un scop tendențios. Ele servesc anumite interese sociale sau politice.

B) Orientarea știrilor, prin omisiunea unor elemente ale mesajului inițial, oferindu-se, de fapt, publicului o informație trunchiată.

C) Plasarea știrilor în spațiul tipografic sau în cadrul unei emisiuni radio sau TV poate sublinia importanța evenimentului (știri de prima pagină, primele știri), sau, dimpotrivă, îl poate marginaliza, prin publicarea pe ultimele pagini sau prin difuzarea lui la sfârșitul unor emisiuni.

D) Sugestia titlurilor, ca și caracterele cu care ele sunt culese, reprezintă în sine o opțiune a gazetarului (a ziarului), având o mare putere de influențare asupra publicului.

E) Editorialul, prin personalitatea editorialistului, exprimă o anume orientare politică, o anume atitudine, care poate avea un efect direct asupra cititorului, luat drept părtaș al convingerilor sale.

F) Selecția fotografiilor din presa scrisă și explicațiile care le însoțesc pot crea o imagine favorabilă sau, dimpotrivă, nefavorabilă asupra unei persoane sau a unui eveniment.

În acest context, zvonul este o informație improvizată, neverificată, despre o persoană sau o problemă de interes public. Presa poate alimenta informații total false. Ea răspunde astfel dorințelor unui anumit public, avid de noutăți în legătură cu viața (intimă, mai ales) a unor personalități, vedete din viața artistică sau politică (așa-numitele VIP-uri).

De asemenea, în domeniul politicului, publicarea unor știri cu caracter senzațional urmărește producerea unei destabilizări, a compromiterii unor personalități politice incomode. Aceasta se face aluziv, pe ocolite, la modul impersonal („se pare”, „se spune”, „se aude”), ceea ce nu angajează nicio răspundere individuală din partea ziaristului. Se cultivă, astfel, voit sau nu, o anumită ambiguitate în transmiterea zvonurilor și, mai ales, în comentarea lor, care lasă la latitudinea publicului opțiunea pentru o anume ipoteză.

Mediile de informare pot avea față de zvon o atitudine critică, de respingere sau, dacă au făcut greșeala de a publica o știre neverificată care poate echivala cu o calomnie la adresa unei persoane sau a unei autorități oficiale, obligația morală (și juridică!) este de a da o dezmințire publică, un drept la replică. În ultimă instanță, totul se reduce la o chestiune de credibilitate.

Explozia surselor deschise de informare a impus dezvoltarea cercetării acestora inclusiv la nivelul serviciilor secrete, datele rezultate astfel constituind o parte importantă a procesului de obținere a informațiilor. Un dezavantaj pentru analistul din cadrul serviciilor secrete îl constituie multitudinea de surse deschise care îngreunează procesul de diseminare a datelor validate de cele imprecise.

Apariția și dezvoltarea noilor forme mass media (*new media*) și impunerea acestora, într-un timp relativ scurt, ca sursă de informare concurentă presei tradiționale, reprezintă un fenomen global, o serie de studii date publicității în urmă cu mai bine de 12 ani evidențiind „creșterea audienței știrilor difuzate online în detrimentul celei a canalelor mediatice tradiționale”.

De reținut că **impactul informațiilor transmise prin mediile audio-vizuale (radio, muzică, filme, TV) este mult mai pervers și mai periculos pentru creierul uman decât informația scrisă!**

În concluzie, trăim într-un ambient bogat în media persuasive. E necesar uneori să fim convinși în anumite privințe, iar media reprezintă o alternativă facilă de obținere a informațiilor. Ne putem proteja de consecințele persuasive ale media începând să privim dincolo de sensul aparent al mesajelor.

Colonel (r) Liviu Găitan

NOTE DE LECTURĂ

ROGER FALIGOT: SERVICIILE SECRETE CHINEZE DE LA MAO LA XI JINPING¹

Roger Faligot, un binecunoscut specialist al serviciilor secrete, ne propune lectura unei cărți în care realitatea depășește ficțiunea. Sunt cunoscute cultura și experiența asiatică a autorului; recenta deschidere a arhivelor ținute până acum secrete ne aduce în plus uimitoare descoperiri.²

Autorul oferă spre lectură „această istorie bogată în evenimente a serviciilor de informații chineze și a sistemelor decizionale ale conducătorilor, din epoca lui Mao până în cea a președintelui Xi Jinping, nutrind sentimentul profund că, în cazul în care China spionează lumea, înseamnă că nu are de ales dacă nu vrea să renunțe la visul de a deveni într-o zi cea mai importantă putere mondială a secolului XXI”. O scriere amplă, de peste 600 de pagini, urmărește istoria acestor servicii secrete având la bază interviuri și numeroase materiale documentare.³

Istoria modernă a serviciilor secrete chineze pornește de la perioada zbuciumată a anilor '920, când mișcările comuniste naționaliste chineze și rusești se aliau și se înfruntau sub supravegherea țărilor occidentale. În Shanghai, centru al războiului secret, ca și în Hong Kong, Macao și în capitalele occidentale, asistăm la primele confruntări ale viitoarelor personalități istorice, dintre care unele desfășoară activități clandestine, anarhiste și chiar subversive în Franța. Altele, care vor rămâne în umbră, vor juca un rol istoric decisiv, precum Patrik Ginens, șef al poliției britanice din Hong Kong (alias „Dawson” în „Lotusul albastru”), sau agentul întors Evgheni Hojevnikov, alias „căpitanul Pick”. Teribilul „Teri”, sistem clandestin al PC chinez, își fixase ca obiectiv infiltrarea Kuomintang-ului și a polițiilor străine folosind corupția.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Kang Sheng, stăpân atotputernic al serviciilor secrete din PCC (DAS) și om de încredere al lui Mao, a

¹ Traducere de Eugen Damian și Mihai Dan Pavelescu, Editura Meteor Publishing, 2019, 670 pag.

² Spionii chinezi: De la președintele Mao la Xi Jinping - 1 august 2019

<https://www.amazon.com/Chinese-Spies-Chairman-Mao-Jinping/dp/1787380963>

³ Serviciile secrete chineze de la MAO la XI JINPING, <https://www.prwave.ro/serviciile-secrete-chineze-de-la-mao-la-xi-jinping/>

creat maoismul și s-a distanțat de Moscova. El lansează o vânătoare acerbă împotriva trădătorilor deviaționiști și a spionilor într-o luptă pe viață și pe moarte împotriva Kuomintang-ului.⁴

Din aceeași perioadă datează și juxtapunerea în China a formațiunilor militare cu cele civile care depind de comitetul central al PCC.

În ajunul celui de-Al Doilea Război Mondial, serviciile secrete chineze cooperează cu cele rusești, la acestea fiind trimiși spre formare numeroși agenți, păstrându-și, în același timp, independența într-o relație de interes mutual, dar de permanentă prudență. Actualul Minister al Securității Publice este angrenat să supravegheze siguranța internă, poliția, contraspionajul și să regizeze ceea ce va deveni uriașul gulag chinez, Laogai.

Creată în această perioadă, agenția de presă „China nouă” joacă un rol important în strângerea de informații internaționale plecând de la sursele deschise.

La rândul lor, occidentalii se adaptează și organizează rețele de strângere de informații cu caracter politic, securitate și economic. Misiunilor clandestine ale CIA, costisitoare în vieți omenești și puțin productive, li se substituie rețelele deschise de oamenii de afaceri.

La mijlocul anilor '950, DAS devine, sub conducerea lui Zhou Enlai, Departamentul de Investigații al Comitetului Central, reprezentat în fiecare ambasadă de un birou de investigații și cercetări.

La sfârșitul anilor '960, scopurile serviciilor chineze vizau aprofundarea schismei sino-sovietice, acestea stimulând sciziuni ale partidelor comuniste ortodoxe (Albania, România, Ungaria, RDG), astfel încât CIA a putut crede că Germania de Est ar fi putut trece în tabăra chineză.

Odată cu venirea la putere a lui Deng Xiaoping și politica celor „patru modernizări”, o mare agenție de informații a fost creată în 1983: „Guoanbu”. Însărcinată cu obținerea de informații externe și contraspionaj, în completarea securității publice, Guoanbu se află în serviciul armatei, „Qingbaobu”. Are loc o revoluționare a serviciilor de informații chineze, care se orientează cu hotărâre spre cercetarea economică, științifică și tehnologică.⁵

⁴ Vezi și *Bătălia pentru controlul Chinei. Serviciul secret comunist în luptă pe viață și pe moarte cu spionii lui Chiang Khai Shek*, <https://evz.ro/batalia-pentru-controlul-chinei-serviciul-secret-comunist-in-lup.html>

⁵ Creat în 1983, are în subordine câteva zeci de mii de agenți infiltrați în rețelele economice ale diasporei chinezești. O parte din activitatea de culegere a informațiilor din domeniul economic și financiar este asigurată de *Departamentul de Muncă al Frontului Unit* (Tongyi Zhanxian Gongzuobu) al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez.

Numeroși diplomați, oameni de afaceri și studenți sunt formați în tehnici de spionaj industrial, apoi trimiși să culeagă „*Know-how-ul*” japonezilor, americanilor și al europenilor, în special germani, britanici și francezi. Se dezvoltă astfel un mediu de agenți speciali, „peștii marilor adâncuri”.

În timpul președinției lui Ronald Reagan, CIA a pus la cale un pact cu serviciile chineze în scopul organizării în comun de interceptări ale comunicațiilor URSS și de operațiuni de susținere a mujahedinilor contra armatei rusești. Acest lucru nu împiedică penetrarea activă a serviciilor occidentale de către serviciile chineze, nici trădări ale agenților chinezi în Occident.

Apropierea dintre ruși și americani din finalul anilor '80 conduce China la crearea unui centru de investigații a problemelor internaționale pentru a dezvolta o analiză mai clară a situației mondiale.

Evenimentele din Piața Tienanmen din 1989 au conștientizat pe conducătorii chinezi de influența occidentală asupra mișcărilor de opoziție. Valul de represiuni care au urmat determină serviciile occidentale să conducă o vastă operațiune de salvare a dizidenților „*Yellowbird*”, care vor fi urmăriți de echipe de lichidatori din serviciile secrete chineze, însărcinați să îi neutralizeze.

Din această perioadă relațiile dintre chinezi și americani se înrăutățesc, mai ales cu ocazia intervențiilor occidentale în Afganistan și în Serbia, chiar dacă Jiang Zeming a făcut totul pentru a păstra o relație cordială cu Administrația Clinton.

Războiul din Kosovo a constituit, se pare, un moment strategic pentru China care își manifestă din acest moment o voință crescută de a-și mări stăpânirea asupra înaltelor tehnologii, dintre care tentativa de a acapara sistemul de ghidare prin satelitul Galileo din Europa reprezintă un bun exemplu. În același an, 1999, Jiang Zemin creează un nou „*think tank*” strategic, comparabil cu Consiliul Național de Securitate american, *Biroul de Cercetări Strategice Internaționale*, însărcinat cu organizarea strategiei contra SUA și NATO.

Serviciile de informații chineze s-au angajat în spionaj economic în anii 1990, căutând secrete industriale și tehnologice din Occident, în special din SUA. Geopolitic, comunitatea de informații chineză s-a concentrat pe reunificarea cu Hong Kong, subminând mișcările pentru independența formală a Taiwanului și contestând primatul economic și militar al Statelor Unite. Activitățile de spionaj chinez din secolul XXI includ războiul cibernetic, infiltrarea culturală (prin proliferarea institutelor Confucius în întreaga lume) și promovarea intereselor chineze globale. Se pune, de asemenea, accentul pe

distrugerea opoziției interne, îndeosebi a mișcării Falun Gong și a naționaliștilor uiguri.

Din anul 2000, activitățile chineze de spionaj și de cercetări tehnologice în toate direcțiile, în Occident (în special SUA), dar și în Japonia sau Australia, nu au făcut decât să crească și să se consolideze. Afacerea „China-gate” de sub Administrația Clinton ilustrează modul în care chinezii își pregătesc operațiunile de lungă durată, mizând pe tinerele elite: încrederea pe care omul de afaceri sino-american John Huang a reușit să o stabilească cu președintele american, al cărui important susținător financiar a devenit, a costat SUA importante transferuri de tehnologie în favoarea lobby-ului chinez.

În fața superputerii americane și în special a desfășurării de sisteme de apărare anti-rachetă, chinezii nu ezită să încheie o nouă alianță tactică alături de Rusia, care include acorduri de schimb de informații.

În aceeași măsură, cercetarea economică din surse deschise se organizează pe trei canale: instituțiile de cercetări economice, ONG-uri și institute private. La nivel guvernamental, *Biroul de cercetări privind afacerile* din Consiliul de Stat joacă un rol de laborator de idei, iar directorul acestuia îl însoțește pe premier în vizitele sale în străinătate.

De asemenea, chinezii pun în aplicare practicile cele mai ofensive de *intelligence* economic pentru a dobândi noi tehnologii sau pentru a destabiliza pe teritoriul lor investitorii occidentali, precum „Danone” sau „Procter & Gamble”, când aceștia amenință interesele chineze.

În apropierea Jocurilor Olimpice din 2008, apoi a Expoziției universale din Shanghai din 2010, guvernul chinez a mobilizat „Biroul 610”, creat în 1999 pentru a lupta împotriva sectei Falun Gong. Concepută ca o organizație coordonatoare de criză, această unitate specială a obținut de atunci statutul unui veritabil minister și grupează azi un milion de polițiști care desfășoară activități de *intelligence* în lumea întreagă, iar responsabilii tuturor serviciilor din ambasadele din China sunt somați să coopereze cu aceștia.

Astfel, serviciile de informații occidentale sunt mai mult ca oricând pe picior de război pentru a detecta și contracara metodele ofensive ale serviciilor chineze pe teritoriul lor și în străinătate.

Faligot își încheie cartea cu un avertisment. Serviciile de informații chineze „sunt cele mai mari din lume. Sunt competente și eficiente. Iar președintele Xi a acumulat mai multă putere individuală decât orice lider chinez de după Mao și se angajează să folosească serviciile de spionaj și toți

ceilalți piloni ai puterii chineze pentru a promova interesele economice și geopolitice globale ale Chinei.”

Dincolo de interesul istoric și calitățile literare ale acestei cărți, realizăm în ce fel, „de la Mao la Xi Jinping”, istoria mecanismelor de control și de securitate ale Chinei nu a cunoscut rupturi. Dimpotrivă, sesizăm cum chinezii, printr-un simț înnăscut al adaptării, preponderent față de cel presupus al tradițiilor antice, au știut să-și pună organizațiile și cultul pentru secret în serviciul intereselor politice în toate domeniile vieții publice și private.

Ceea ce numim, în manieră restrânsă, „*intelligence* economic”, nu reprezintă în China decât o latură a unui formidabil efort colectiv de „*intelligence global*” aplicat de la economie până în domeniul sportiv, în serviciul unei puteri mondiale în ascensiune, situație care deranjează alte puteri ale lumii.

Schemele mentale și grilele de lectură culturale, politice, etice ale multora sunt confruntate cu o lume total diferită, o putere economică de o mare amploare, servită de servicii secrete ramificate, hotărâte și eficiente.

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

„CULTURA ȘI ELITELE ROMÂNE SUB COMUNISM” – ECOURI

1) **Lt. col. (r) prof. univ. dr. Dumitru Lupulescu**, Doctor Honoris Causa al Universității Valahia Târgoviște: **O CARTE EVENIMENT**

Rod al unei atente și temeinice documentări asupra activității desfășurate de organele de informații ale statului în perioada anilor 1964-1989, generalul de brigadă V. Mălureanu a elaborat și a publicat monografia „*Cultura și elitele române sub comunism din perspectiva securității*” în care, în baza documentelor oficiale ale securității, expune, pe de o parte, nemulțumirile oamenilor de artă și cultură față de regimul comunist, precum și formele de manifestare ale acestora, iar, pe de altă parte, activitatea organelor de informații față de aceste acțiuni, dând astfel posibilitatea celui ce citește cartea de a aprecia singur caracterul legal ori abuziv al activității desfășurate de organele de securitate.

Analiza activității organelor de securitate față de nemulțumirile și atitudinea oamenilor de cultură față de regimul comunist are la bază date și informații ce se găsesc în documentele oficiale ale acestor organe, date și informații ce au fost desecretizate și publicate, coroborate cu memoria profesională a autorului care, în toată această perioadă și-a desfășurat activitatea în serviciul național de informații, precum și a unor colegi ai săi care au lucrat în acest domeniu. Sunt prezentate, astfel, date și informații de la sursă, brute, fără nicio intervenție din partea autorului. De asemenea, autorul a avut în vedere lucrările publicate, cu referire specială la cele ale unor reputați cercetători, istorici și oameni de cultură.

Lucrarea este structurată pe trei părți, după cum urmează: în prima parte sunt înfățișate premisele interne și circumstanțele internaționale care au determinat geneza, dinamica și amploarea opoziției oamenilor de cultură față de regimul comunist. În acest context, printre principalele cauze care au determinat opoziția oamenilor de cultură față de regimul comunist au fost cele de natură internă și au constatat în penuria și raționalizarea produselor alimentare și a combustibililor, ideologizarea excesivă a presei și a programelor de radio și televiziune, cenzura aplicată la publicarea materialelor de presă, obstrucționarea dreptului la liberă circulație prin creșterea dificultăților în obținerea vizelor de

plecare în străinătate, imixtiunea organelor de partid activitatea uniunilor și asociațiilor de creație și altele.

Partea a doua a monografiei este consacrată analizei influențelor exercitate din exterior ce au generat, menținut ori au adâncit atitudinea de nemulțumire și opoziție a oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu. Dintre acestea, mai influente au fost: strategiile și acțiunile SUA și ale altor state NATO vizând subminarea și răsturnarea regimurilor comuniste, acțiunile strategice ale URSS pentru menținerea statelor comuniste europene sub sfera sa de influență, acțiunile Ungariei și ale cercurilor revizioniste din emigrație pentru pregătirea condițiilor favorabile redobândirii Transilvaniei, acțiunile antiromânești ale unor entități internaționale religioase și oculte.

Într-un capitol special din lucrare sunt înfățișate modalitățile de manifestare a oamenilor de cultură față de regimul comunist, grupate astfel: luări de poziție în for public care au constatat în refuzul deschis de a da curs orientărilor politico-ideologice și adoptarea unei atitudini critice în cadru oficial la adresa unor măsuri politice și administrative vizând domeniul cultural, folosirea creației literar-artistice pentru transmiterea unor mesaje ce nu corespundeau liniei ideologice a partidului, adresarea de mesaje autorităților statului cu conținut critic, revendicativ, contestatar sau protestatar, transmiterea de mesaje contestatar-protestatate în străinătate, acțiuni de protest public prin care și-au manifestat dezacordul față de unele decizii care afectau statutul socio-profesional sau pentru soluționarea favorabilă a unor cereri ori revendicări ale unor drepturi, inițiative și acțiuni de creare a unei mișcări contestatar-disidente, alimentarea propagandei externe.

În ultima parte a monografiei sunt expuse principalele atribuții, strategia și modalitățile de acțiune ale organelor de securitate stabilite prin lege. Potrivit acestor acte normative organele de securitate au reprezentat o componentă a activității de stat, fiind subordonate partidului și coordonate nemijlocit de șeful statului Nicolae Ceaușescu.

În conformitate cu prevederile art. 1 alin. 2 din Legea nr. 24/1968, Consiliul Securității Statului avea ca principală atribuție de a „apăra securitatea statului, în scopul prevenirii, descoperirii și lichidării oricăror acțiuni dușmănoase îndreptate împotriva orânduirii sociale și de stat”.

Pentru o mai bună înțelegere și aplicare cât mai corectă a cadrului legal ce reglementa activitatea organelor de securitate, începând cu anul 1962 școlii de ofițeri de informații i s-a aplicat regimul de facultate, elevii studiind pe lângă

disciplinele de specialitate și disciplinele primilor trei ani ai Facultății de Drept, iar după absolvirea școlii au continuat studiul disciplinelor prevăzute în planul de învățământ la una din facultățile din București, Iași sau Cluj, unde susțineau și examenul de licență. În marea lor majoritate activitățile de învățământ, în primii trei ani, au fost efectuate de cadre didactice ale Facultății de Drept din București.

Față de atitudinea de opoziție și protest a oamenilor de artă și cultură, organele de securitate au desfășurat o activitate preventivă prin atenționarea, influențarea ori avertizarea celor ce au manifestat nemulțumiri față de regim. În perioada analizată a fost arestat un singur om de cultură, Paul Goma, care la presiuni externe a fost eliberat fără să fi fost trimis în judecată.

Privită prin prisma actualității și importanței temei abordate, a conținutului și a stilului în care este scrisă, precum și a menirii sale, lucrarea domnului general de brigadă Vasile Mălureanu reprezintă un eveniment important pentru cunoașterea adevărului de către marele public și teoreticieni, în special istorici, politologi, juriști, sociologi, despre organele de securitate, fiindu-i pe deplin aplicabilă caracterizarea generală făcută de istoricul american Barbara Tuchman cărților, potrivit căreia „cărțile sunt căraușii civilizației. Fără cărți istoria este mută, literatura nu are glas, știința paralizată, iar gândirea și meditația suspendate”.

2. Ghiță Nazare (istoric și publicist, directorul revistei „Școala Gălățeană”): „**CULTURA ȘI VECHEA SECURITATE**”, articol apărut în revista târg-mureșeană „*Vatra Veche*”, nr. 4 (136) aprilie 2020, pp. 58-59:

Autorul pune în circulație, pentru prima dată, printr-un studiu cuprinzător, problema cu care s-a confruntat cultura românească în perioada 1964-1989 și atitudinea creatorilor de literatură și artă, a elitelor în general, temă deosebit de complexă și, totodată, foarte importantă.

Lucrarea gen. Mălureanu este, în primul rând, o carte de istorie, de istorie politică, economică, socială și, mai ales, culturală a României în perioada regimului Ceaușescu, bazată pe o documentare solidă, documente oficiale, inclusiv ale Securității din perioada respectivă, cărți, studii, articole și interviuri apărute până la această dată.

Spații generoase acordă autorul acțiunilor întreprinse de cercurile revizioniste maghiare, din Ungaria și din emigrație (care vizau revizuirea Tratatului de la Trianon), acțiuni care s-au intensificat în perioada 1987-1989.

Concluzia la care ajunge autorul ne oferă, cel puțin, un subiect de meditație, îndemnând la aprofundarea cercetării fenomenului, prin considerația că „opозиția împotriva regimului comunist din România a fost mult redusă”, în comparație cu „amplitudinea și diversitatea formelor de manifestare a elitelor din celelalte țări comuniste”.

Trebuie să recunoaștem că autorul face un consistent efort profesional de a fi obiectiv.

Vasile Mălureanu ne oferă la modul concret, instituțional, ceea ce mare parte a românilor n-a cunoscut niciodată, atribuțiile concrete, strategiile și modalitățile de acțiune ale Departamentului Securității Statului. Autorul își pune analiza sub semnul cadrului legal în care instituția Securității și-a desfășurat activitatea. Din acest punct de vedere, lucrurile sunt limpezi. Cartea oferă și legislația și atribuțiile și strategiile și modalitățile de acțiune ale Securității, în general, cât mai ales în domeniile artei și culturii românești.

Volumul gen. Vasile Mălureanu este cartea unui profesionist, o carte de informare și documentare destinată oamenilor din toate categoriile sociale și profesionale, ce poate fi citită atât pentru cultura generală, cât și pentru evaluarea unei experiențe specifice din istoria României, care abordează o temă generoasă și de interes, fundamentată și prin cele peste 60 de lucrări pe care autorul le-a consultat.

Acest articol a fost publicat, într-o formă mai extinsă, și în nr. 218, Aprilie/Mai 2020, pp. 40-42 al revistei gălățene *Dunărea de Jos*.

3. Mihai Stan (președintele Uniunii Scriitorilor Târgovișteni și directorul Editurii Bibliotheca): **„RUȘII ȘI NOI. CULTURA ROMÂNĂ ÎN COMUNISM”**, apărut în nr. 2 (239)/februarie 2020 al revistei târgoviștene *Litere*:

În 2016 l-am cunoscut personal pe autor la Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” din Târgoviște, unde a fost prezent la lansarea volumului *„În slujba adevărului. Din amintirile unui ofițer de informații”* semnat de col.

(r) Ioan Burdulea. Mi-a făcut impresia unui profesionist, a unui bun orator, stăpân pe uneltele sale.

Tema, tratată din perspectiva Securității, e prezentată cu recurs riguros la documentul autentic necunoscut până acum cititorului interesat.

Carte-document, volumul lui Vasile Mălureanu luminează controverse actuale, ce prezintă evenimente colpostate în lumea literară, tot prin recursul la document. Cititorul află cine erau disidenții și cum acționau ei...

Cartea este excelentă prin punerea la îndemâna publicului larg a argumentelor și documentelor menite să ilustreze epoca așa-zis comunistă.

Securitatea are o atitudine cel puțin ciudată neluând (decât cu rare excepții) măsuri ferme, ci încercând, mai degrabă, să estompeze cunoașterea publică a fenomenului.

Conștient că în perioada 1975-1989 a avut în subordine sectorul informativ cu profil antisubversiune în domeniile cultură și artă și că singurul procedeu credibil pentru prezentarea veridică a acestei perioade este documentarismul, Vasile Mălureanu nu face comentarii personale, nu trage concluzii.

Văzând disidența etic-morală a perioadei frământate pe care a străbătut-o România, conștient că ea face parte din istoria românilor, autorul luminează o epocă plină de umbre și neclarități.

Stilul întregii cărți aparține științei, motiv pentru care autorul recurge la un limbaj sobru, fără coloratură personală, conștient că numai așa poate realiza – și a reușit cu prisosință – o imagine reală a unei perioade complicate din istoria națională și internațională, ajutându-l pe cititorul interesat să disocieze adevărul istoric de textele apocrife pățimaș dirijate.

Cartea lui Vasile Mălureanu și altele asemenea acesteia sunt cu atât mai necesare, mai binevenite pentru – parafrazându-l pe Florin Constantiniu – o istorie sinceră a unei perioade întunecate din mersul societății românești.

4. Evenimentul Istoric.TV a realizat și difuzat, în perioada 11 februarie – 6 martie 2020, **un interviu filmat cu gl. bg. (r) Vasile Mălureanu**, moderat de **Dan Andronic și Florian Bichir**, în care, pornindu-se de la cartea publicată la sfârșitul anului trecut, au fost abordate diverse aspecte privind activitatea informativ-operativă a Departamentului Securității Statului în domeniile cultural-artistice.

Și revista **Evenimentul Istoric** a publicat în nr. 4/21 martie 2020 un material al gl. bg. (r) Vasile Mălureanu privind motivele pentru care a scris cartea *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)*. Începând cu numărul 27 (28 mai-26 iunie), revista publică fragmente din rememorările memorialistice ale ofițerului.

5. Cum era de așteptat, **cartea a oferit și prilejul pentru reluarea unor dispute din mediul literar**. Jurnalistul Răzvan Ioan Boanchiș a postat la 11.02.2020 un articol polemic pornind de la unele aspecte prezentate în volum.

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

VIOREL POP

DE ZIUA TA

Îți amintești, copilul meu frumos?
Am împletit atâtea vise împreună
Și am sperat la timpul norocos
În care nu e loc pentru furtună.

Furtunile să poarte-n despărțiri
În sufletele noastre fie pace
Iar drumul fie-ți presărat cu flori
Chiar și atunci când eu voi fi departe.

Acum, ce să-ți mai spun?
Când tu zâmbești șagalnic
Și ziua e frumoasă ca florile de prun
Dă-i, Doamne, sănătate și suflet feciorelnic.

ONIGA IACOB

MI-E DOR DE SAT

*Gândul autorului
De ești trist, te schimbi
zâmbind amintirilor*

Miroase-a fum de primăvară,
Se ard pe râturi ciocălăii,
Cu gând la ce va fi la vară,
Privesc cu drag cum zburdă mieii.

Începe să se dezmoștească satul,
Se scot uneltele din șură,
Poimâine veți începe-aratul,
Sărmani țărani, pe bătătură.

P
A
G
I
N
I
L
I
T
E
R
A
R
E

Prin grajduri, vitele slăbite
De-atâta iarnă friguroasă
Tânjesc la ierburi dulci, cosite,
În brazdă fragedă și deasă.

Copiii-au lepădat jocul
Și cușma ruptă pe o parte,
Prin ghiocei își fac ei jocul,
Și-acum nimic nu-i mai desparte.

Se tânguiesc de zor ciobanii
Pe ce pășune oile să-și pască
Și nici nu simt cum trec azi anii
În sfânta Țară Românească.

Miroase-a fum de primăvară,
Și meri și pruni vor da în muguri,
În vie se lucrează iară,
Ca-n toamnă să culeagă struguri.

Neputincios privesc natura,
Cum totul merge de la sine,
Și încercând să-ți mângâi gura,
Îmi vine dorul iar de tine.

IOAN FLORIAN

NINGE

Ninge în Martie, iată, peste muguri
Ninge blând peste primăvară
Ieri ne cânta mierla să nu fim singuri
Azi liniștea albă domnește afară

Cerul de deasupra pare-atât de-aproape
Alb-cenușiu parcă așteaptă să cadă
Și fără de știre pe toți să ne-ngroape.
O altă Arcă așteptăm să apară.

TE CHEM

Să vii, iubito, au înflorit salcâmi
Petale ca aripi de înger mă-mpresoară
E timpul să plătim tribut iubirii
Să fim doar noi întâia oară

Și din petale am să-ți fac un pat
Peste noi florile albe să ningă
Trăind iubirea noastră fără de păcat.
Doar vântul cald în liniște să plângă

Să vii chiar azi, că timpul ni-e dușman
Și poate nu va fi un mâine
Altfel iubirea mea va fi în van
Și în uitare-am să te duc cu mine.

GHEORGHE MICLE

RUGĂMINTEA UNUI GREIER

Stimată doamnă, ridică-mă de jos
Să-ți văd amprenta mâinii pe vioară,
E sunetul atâta de duios
Că cerul s-a oprit în primăvară.

Prin ploaie am primit cu bucurie
Un viu semnal tremurător de nor
Și m-am gândit că s-ar putea să fie,
De suferințe, leac vindecător.

Așa că, doamnă, vino cu arcușul
De zâne fermecat, la sărbătoare,
Nu-ți fie teamă, eu voi fi pe luciul
Sensibil al cutiei de vioară.

Să mă așez în chei cu bună știință,
Ridică-mă, voi fi un mic artist,
Pe sânii tăi mi-oi face locuință
Să-ți cânt și eu ca bun instrumentist.

GHEORGHE TRIFU**LUMEA E CONFUZĂ**

Lumea e aceeași - nor și senin
Curge - se zice - potrivit unui destin
Aceeași e lumea, cea care
Trece de la somn la visare
Dar care, fiind trează,
Războaie iscă, apoi le-aniversează
Planeta prin viscerele sale
Îi trimite grave semnale
Și lumea illogică și confuză
Pe rând, pe toate le refuză

SĂ NE PRIVIM ÎN OCHI

Să ne privim în ochi, stimată doamnă,
eram cândva ca doi lăstari de prun
coboară printre noi o altă toamnă
și stele cad și tot mai multe apun.

Știu bine că azi totul e târziu
și vara acea caldă azi ne doare
am rătăcit prin frig și prin pustiu
luminează zarea o palidă ninsoare

În ochii tăi se simte o licărire
iar ochii mei izvor de rouă sunt
pierdută-n ani trăiește o amintire
și haite mari de lupi sunt în cuvânt

Prunii și ei târzii au copt atâtea veri
iar câmpul arde sub un jar de maci
să spargem, doamnă, cerul de tăceri
și suferințele în bucurii să le prefaci.

Să ne privim în ochi, stimată doamnă,
eram cândva ca doi lăstari de prun
coboară printre noi o altă toamnă
și stele cad și tot mai multe apun.

EMIL DREPTATE**UNEORI**

Uneori se întunecă zarea
Vin caii gonind și aduc
Vârstele noastre din urmă
Și se aude un țipăt prin ierburi

Dorul celui plecat
Are totdeauna
Fața întoarsă spre ținutul acesta
Pur ca o dimineață

Aici cuvântul e prea puțin
Peste toate vârstele
Și toate locurile
Înălțându-se trainică
Învinge iarba

CONSTANTIN MATEI**OAMENI SĂ FIM!**

Ce știm noi, oameni buni, despre iubire,
despre menirea noastră de a fi?
iar pacea lumii o gândim profund
în veșnicia noastră de rotund?

Cu întrebări nu rezolvăm probeme,
ne vrem răspunzători în tihna noastră,
s-avem o noțiune despre vreme
și despre puritatea zării albastre.

Ne tănuim plăcerile-n secunde
și ni-i indiferent ce este-o viață,
planetele din galaxii, rotunde,
pot dispărea geometric dimineață.

Ce știm noi despre viață? Noi nu știm
că totul e rotund și circumscris,
că din gândirea noastră și din vis
ne-a mai rămas atât: oameni să fim!

AUTUMNALĂ

Bătrânii tei, plecați peste alei,
s-au desfrunzit de straietele viale,
Iar cerul așternut de norii grei
Strecoară picăturile de ploaie.

Și vântul zburdă ca un țap drăcos
Prin frunzele ce cad, plângând, pustii;
Coase și descoase furios
Fluturașii toamnei arămii.

Norii grei deasupra se răzbună,
Frunzele se zbat căzând pe-alei,
Însă cântul cramelor răsună
În tăria strugurilor grei.

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: MARTIE – IULIE 2020

- Comitetul Executiv al ACMRR-SRI a continuat, împreună cu reprezentanții celorlalte organizații partenere din sistemul de apărare, ordine publică și siguranță națională, **demersurile vizând înlăturarea elementelor discriminatorii la adresa rezerviștilor militari din propunerile legislative privind sistemul de pensii.**
- Având în vedere adoptarea legislației privind suprainpozitarea pensiilor speciale, în ziua de 2 iulie a.c. președinții asociațiilor cadrelor militare în rezervă și în retragere din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională **s-au întrunit în vederea definitivării măsurilor ce vor fi întreprinse vizând neinclusiunea pensiilor militare în legislația preconizată.**
- În contextul măsurilor privind combaterea pandemiei provocate de virusul SARS-COV 2 (Noul Coronavirus), Asociația a contribuit cu o sponsorizare în valoare de 10.000 lei la dotarea Spitalului Clinic de Urgență „Prof. dr. Agrippa Ionescu” din Balotești.
- **26 martie:** Cu ocazia aniversării Serviciului Român de Informații, Comitetul Executiv al ACMRR-SRI a adresat un mesaj prin care a fost exprimată disponibilitatea Asociației și a Serviciului de a acorda sprijin membrilor Asociației pentru depășirea eventualelor probleme legate de epidemia SARS-COV2.

Cu aceeași ocazie, ACMRR-SRI a primit un mesaj de felicitare din partea Președintelui în exercițiu al structurilor asociative reprezentative ale rezerviștilor din Sistemul național de apărare, ordine publică și securitate națională, președintele Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, general-locotenent (r) Neculai Băhnăreanu.

- În cursul lunii martie a apărut **numărul 8 al Buletinului Informativ editat de Sucursala Timiș.**

- *Ziua Eroilor* (28 mai) a fost marcată la București prin depunerea de către reprezentanții ACMRR-SRI a unei coroane de flori la Monumentul Eroilor Brigăzii Antiteroriste din cartierul Drumul Taberei.
- *30 mai*: Cu prilejul Zilei Rezervistului Militar, **domnul Eduard Hellvig, Directorul SRI, a adresat membrilor Asociației un mesaj de felicitare**, subliniind legătura permanentă care există între rezerviști și cadrele active.
- *23-26 iunie*: **Sucursala Dâmbovița** a organizat pentru membrii săi o excursie la Clisura Dunării, ocazie cu care au fost vizitate monumentele naturale și obiectivele culturale din zonă.
- În luna *iulie*, **Sucursala Constanța** a organizat o excursie în Delta Dunării la care au participat membri ai Sucursalei cu familiile.

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- În contextul apariției lucrării sale *„Cultura și elitele române sub comunism din perspectiva Securității (1964-1989)”*, **colegul nostru gl. bg. (r) Vasile Mălureanu a acordat mai multe interviuri revistei „Evenimentul Istoric”** și postului „Evenimentul Zilei-TV”.
- **Col. (r) ing. Gabriel Grigoraș, din Sucursala Alba**, ca membru al Consiliului Director al Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, se numără, de asemenea, printre principalii autori care au contribuit la apariția numărului 96 al revistei „Dacoromania”, care marchează 20 de ani de existență a Fundației.
- **Col. (r) Gheorghe Bănescu-Musceleanu, din Sucursala Mureș**, a lansat la 07.02.2020 la Sighișoara, cartea sa *„Comoara din Deal”*. Lansarea a fost însoțită de vernisarea unei expoziții care, sub titlul *„Transilvania, leagăn și scut al Daciei străbune”*, prezintă peste 60 de copii ale unor documente extrem de importante pentru istoria noastră, emise în principal de Mihai Viteazul, o parte din ele făcând obiectul unei acțiuni de prevenire a scoaterii lor ilegale din țară.

IN MEMORIAM

Lt. col. (r) profesor universitar doctor DUMITRU LUPULESCU

Anunțăm cu regret trecerea în neființă, în cursul lunii iulie a.c., a domnului Lt. col. (r) profesor universitar doctor Dumitru Lupulescu, membru al A.C.M.M.R. din S.R.I., fost șef al catedrei de drept civil la Școala Militară de Ofițeri de Informații de la Băneasa.

Domnul profesor universitar doctor Dumitru Lupulescu s-a născut la data de 18.04.1933 în comuna Bălănești, satul Voitești, jud. Gorj, într-o familie de țărani. A urmat cursurile Școlii Normale din Târgu Jiu și apoi pe cele ale facultății de drept. După absolvire a fost încadrat ca asistent universitar al celebrului profesor de drept civil Traian Ionașcu, urmând toate treptele și gradele ierarhiei universitare până la profesor inclusiv. În anul 1964 a obținut titlul științific de doctor în drept cu teza de doctorat „Dreptul de proprietate personală”. După 1989 a fost profesor de drept civil la facultăți din București, Galați și Târgoviște, unde a fost și decan, după care a intrat în avocatură, fiind membru al Baroului București. A fost desemnat Doctor *Honoris Causa* al Universității Valahia din Târgoviște

Din anul 1964 până în 1979 a funcționat ca profesor la Școala Militară de Ofițeri de Informații de la Băneasa-București, fiind șeful catedrei de Drept civil, calitate în care a fost profesor și mentor, în același timp, pentru numeroase promoții de ofițeri de informații. Ulterior, a menținut permanent legătura cu cei pe care i-a format ca juriști și ca oameni, participând la reuniunile de aniversare a diferitelor promoții de absolvenți.

Ceremonia de înmormântare a avut loc la 23 iulie 2020 ora 11.00, la Cimitirul Bellu din București. La funeraliile restrânse au participat: familia, personalități din lumea justiției, oameni de cultură și artă.

Din partea A.C.M.M.R. au participat generalii Ion Stoica și Vasile Mălureanu, vicepreședinți ai Asociației și mai mulți delegați ai promoțiilor de ofițeri de informații, care au depus coroane de flori, aducând un pios omagiu celui care a fost un adevărat profesor, un om de înaltă ținută morală și profesională.

Odihnească-se în pace!

Gl. bg. (r) Ion Stoica

Ne face plăcere să marcăm Ziua internațională a copilului, prezentând în acest număr al revistei câteva lucrări ale unei reprezentante a noii generații de artiști „în devenire”. **În vârstă de 17 ani, Ruxandra Maria Răducan este elevă la liceul de arte „Nicolae Tonitza” din București, în cadrul căruia a participat la numeroase expoziții și concursuri unde a obținut frumoase rezultate.**

În contradicție cu ideea preconcepută a „conflictului între generații”, lucrările sale au fost prezentate și s-au bucurat de un frumos succes în cadrul evenimentului organizat cu ocazia aniversării a 50 de ani de la absolvire a promoției 1969 a școlii de ofițeri de informații, din care face parte și bunicul său. Îi urăm o carieră frumoasă și plină de împliniri!

oooOOOooo